

ภาคผนวก

คำถามและแนวคำตอบข้อสอบไล่ในอดีต

ข้อ 1. คำถาม

โกหย่วนออกตัวโดยระบุว่าเป็นตัวแลกเงิน สั่งให้โกฮับจ่ายเงินแก่โกเฮง แต่โกหย่วนใช้วิธีลงลายมือชื่อด้วยการประทับลายพิมพ์นิ้วมือ โดยมีพยานลงชื่อรับรอง 2 คน ถูกต้องตาม ป.พ.พ.มาตรา 9 วรรค 3 โกเฮงให้โกฮับรับรองการจ่าย โกฮับทำการรับรองให้ โกเฮงโอนต่อให้แก่โอดี ต่อมาโกฮับล้มละลายจึงปฏิเสธการจ่ายเงิน

ดังนี้ โกหย่วน โกฮับ โกเฮง จะมีความรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. ว่าด้วยตัวเงินอย่างไรหรือไม่ เพราะเหตุใด

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ

ถ้าลงเพียงแต่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แงงใด หรือ ลายพิมพ์นิ้วมืออ้างเอาเป็นลายมือชื่อในตัวเงินไซ้ร้ แม้ถึงว่าจะมีพยานลงชื่อรับรองก็ตาม ท่านว่าหาให้ผลเป็นลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นไม่ (มาตรา 900วรรคท้าย)

ตัวแลกเงินต้องมีรายการดังต่อไปนี้ คือ.....(8) ลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย (มาตรา 909(8))

ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุบังคับไว้ในมาตราก่อนนี้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเงิน (มาตรา 910 วรรคแรก)

กรณีตามปัญหา โกหย่วนออกตัวแลกเงินโดยวิธีลงลายมือชื่อด้วยการประทับลายพิมพ์นิ้วมือ ถึงแม้จะมีพยานลงลายมือชื่อรับรอง 2 คน ตามหลักทั่วไปก็ตาม แต่การกระทำดังกล่าวไม่มีผลเป็นการลงลายมือชื่อในตัวแลกเงิน (มาตรา 900 วรรค 3) ถือเสมือนว่าไม่มีการลงลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายลงในตัวแลกเงินนั้นเลย เอกสารดังกล่าวจึงไม่เป็นตัวแลกเงิน เพราะไม่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย ซึ่งเป็นรายการสำคัญรายการหนึ่งอันขาดมิได้ (มาตรา 909(8) และ 910 วรรคแรก) เมื่อไม่เป็นตัวแลกเงินที่สมบูรณ์อันจะใช้บังคับได้ การลงลายมือชื่อรับรองการจ่ายเงินของโกฮับจึงไม่เป็นผล ดังนั้น โกหย่วน โกฮับและโกเฮง จึงไม่มีความรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. ว่าด้วยตัวเงินแต่อย่างใด เพราะเอกสารนั้นไม่เป็นตัวแลกเงิน

ข้อ 2. คำถาม

แดงออกเช็คสั่งจ่ายล่วงหน้าระบุให้จ่ายเงินแก่คำหรือผู้ถือ (เช็คผู้ถือ) โดยถูกคำ
หลอกหลวงต่อมาแดงทราบเรื่อง จึงแจ้งให้ธนาคารระงับการจ่ายเงินตามเช็ค คำเอาเช็คไปขึ้นเงิน
ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน คำจึงส่งมอบเช็คนั้นให้ขาว โดยคบคิดกับขาว ให้ขาวไปฟ้องร้อง
บังคับชำระหนี้เอาจากแดง

ดังนี้ แแดงจะต่อสู้ว่าตนสั่งจ่ายเช็คเพราะถูกหลอกหลวงขึ้นต่อสู้ขาวได้หรือไม่ เพราะเหตุ
ใด

แนวคำตอบ ป.พ.พ. มาตรา 916 บัญญัติว่า "บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน หากจะ
ต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สั่งจ่ายหรือกับผู้
ทรงคนก่อน ๆ นั้นไม่ เว้นแต่การ โอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล"

ป.พ.พ. มาตรา 989 ได้บัญญัติให้นำ มาตรา 916 ไปใช้บังคับกับเช็คด้วย

ตามปัญหา คำเป็นผู้ทรงเช็คผู้ถือที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะได้เช็คมาโดยการ
หลอกหลวงให้แดงสั่งจ่ายให้ เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน คำได้ส่งมอบเช็คให้ขาวโดยคบคิด
กับขาว ให้ขาวไปฟ้องร้องบังคับชำระหนี้เอาจากแดง เป็นการอาศัยมือขาวไปบังคับชำระหนี้
แทนคำซึ่งไม่มีสิทธิจะฟ้องบังคับชำระหนี้โดยลำพังตนเอง กรณีจึงต้องด้วยข้อยกเว้นของมาตรา
916, 989 ดังนั้น แแดงจึงยกข้อต่อสู้ว่าตนสั่งจ่ายเช็คเพราะถูกคำหลอกหลวงขึ้นต่อสู้ขาวได้ เพราะ
การ โอนของคำและขาวมีการคบคิดกันฉ้อฉล

ข้อ 3. คำถาม

บ่นออกตัวแลกเงินสั่งให้แป๊ะจ่ายเงินแก่แขก แขกนำตัวไปให้แป๊ะรับรอง แป๊ะได้ทำการ
รับรองตัวให้ แขกสลักหลังเฉพาะลงลายมือชื่อโอนตัวนั้นให้แก่หรั่ง หรั่งถูกแกวลักตัวนั้นไป
โดยไม่ทราบ แกวลักลงลายมือชื่อปลอมเป็นหรั่ง โอนตัวนั้นต่อไปให้แมว เมื่อตัวถึงกำหนด
ชำระแป๊ะจ่ายเงินไปตามตัวให้แก่แมว หรั่งมาทราบภายหลังว่าตัวถูกลัก ได้มาอ้างต่อแป๊ะว่าแป๊ะ
ยังคงต้องรับผิดชอบ

ดังนี้ อยากทราบว่าแป๊ะยังคงต้องรับผิดชอบอย่างไรหรือไม่ เพราะเหตุใด
แนวคำตอบ

ป.พ.พ. มาตรา 949 บัญญัติว่า "ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติ มาตรา 1009 บุคคลผู้ใช้จ่ายเงิน ในเวลาถึงกำหนด ย่อมเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด เว้นแต่ตนจะได้ทำการฉ้อฉล หรือมี ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่ง บุคคลซึ่งกล่าวนี้ จำต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงว่าได้มีการ สลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง"

ตามปัญหา เป๊ะไม่ต้องรับผิดแต่อย่างใด เพราะเป๊ะใช้เงินเมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนด และตัวแลกเงินนั้นมีการสลักหลังกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แม้ถึงว่าลายมือชื่อหรือผู้สลักหลังจะ เป็นลายมือปลอมก็ตาม เป๊ะผู้รับรองและได้ใช้เงินไปก็ไม่จำต้องพิสูจน์ถึง และกรณีไม่ปรากฏ ว่าเป๊ะได้ทำการฉ้อฉลหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแต่อย่างใด จึงไม่ต้องด้วยข้อยกเว้น ดังกล่าว ดังนั้น เป๊ะจึงหลุดพ้นความรับผิด

ข้อ 4. คำถาม

(ก) จิตศักดิ์ลักกระดากเข็ชจากจ้อยศักดิ์ แล้วปลอมลายมือชื่อจ้อยศักดิ์ ส่งธนาคาร จ่ายเงินแก่จิบศักดิ์ จิบศักดิ์นำเช็คไปเบิกเงินจากธนาคาร ธนาคารจ่ายเงินไปโดยสุจริต และมีได้ ประมาทเลินเล่อ โดยได้ตรวจเช็คอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว จะถือว่าธนาคารใช้เงินไปโดยถูก ระเบียบได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

(ข) ไก่ออกตัวแลกเงินสั่งให้เปิดจ่ายเงินแก่ห่าน 5,000 บาท ห่านแก้จำนวนเงินเป็น 15,000บาท แล้วจึงโอนต่อไปให้หอย หอยโอนต่อไปให้ปู การแก้ไขของห่านทำได้เรียบร้อยไม่ ประจักษ์ ถ้าเปิดไม่ยอมจ่ายเงินตามตัวนั้น อยากทราบว่าปูจะเรียกร้องจากใครได้บ้าง
แนวคำตอบ (ก) ป.พ.พ. วางหลักกฎหมายไว้ดังนี้

(1) ป.พ.พ. มาตรา 1009 บัญญัติว่า "ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะถึงใช้เงินตาม เขาสั่งเมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางค้าปกติ โดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อไซ้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่าการ สลักหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ"

(2) เมื่อใดลายมือชื่อในตัวเงินเป็นลายมือปลอม ท่านว่าลายมือชื่อปลอมนั้นเป็นอัน ใช้ไม่ได้เลย ใครจะอ้างอิงแสวงสิทธิเพื่อให้ทำตัวนั้นหลุดพ้น ไม่อาจทำได้เป็นอันขาด เว้นแต่

คู่สัญญาฝ่ายซึ่งจะถูกบังคับใช้เงินนั้นจะอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องถูกตัดบทมิให้ยกลายมือชื่อปลอม
นั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้ (มาตรา 1008 วรรค - บางส่วน)

ตามปัญหา มีการปลอมลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเช็ค ดังนั้น จะถือว่าธนาคารใช้เงินไป
โดยถูกระเบียบไม่ได้ แม้ว่าธนาคารจะจ่ายเงินไปโดยสุจริตและมีได้ประมาทเล็กน้อยก็ตาม
เพราะลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเช็คเป็นลายมือชื่อปลอม มาตรา 1009 ไม่คุ้มครองให้เหมือนกับลายมือ
ชื่อผู้รับเงินหรือผู้สลักหลัง กรณีจึงต้องด้วย มาตรา 1008 วรรคแรก กล่าวคือธนาคารจะอ้าง
สิทธิเพื่อให้เช็คนั้นหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปจากตนไม่ได้

(ข) ป.พ.พ. มาตรา 1007 วรรค 2 บัญญัติว่า “แต่หากตัวเงินใดได้มีผู้แก้ไข
เปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ แต่ความเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ และตัวเงินนั้นตกอยู่ในมือผู้
ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายไซ้ ท่านว่าผู้ทรงคนนั้นจะเอาประโยชน์จากตัวเงินนั้นก็เหมือนดัง
ว่ามีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย และจะบังคับการใช้เงินตามเนื้อความเดิมแห่งตัวเงินนั้นก็
ได้”

ตามปัญหา ท่านแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินเรียบร้อยไม่ประจักษ์ บุเป็นผู้ทรง
โดยชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ปู่จะเรียกร้องเอาเงิน จากท่านและหรือหอยได้เป็นจำนวน 15,000
บาท เหมือนดังว่าไม่มีการแก้ไขเลย และจะบังคับเรียกร้องเอาเงินจากไก่อเป็นจำนวน 5,000 บาท
ตามเนื้อความเดิมก็ได้

ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2519

1. คำถาม

นายอินออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินแก่ผู้ถือและได้ส่งมอบเช็คนั้นให้แก่นายนาเป็น
ค่าสินค้าซึ่งได้ซื้อจากนายนาไป นายนาทำเช็คนี้หาย นายโกเก็บได้และได้นำเช็คนั้นไปมอบ
ให้นายสิเลข ๆ โดยมีได้สลักหลังแต่อย่างใด เป็นการชำระค่าสินค้าแก่นายสิ นายสิรับเช็คไว้
โดยมิทราบว่าเป็นเช็คตกหาย และนายสิก็มีได้ประมาทเล็กน้อยแต่อย่างใด นายนาฟ้องเรียกเช็ค
นั้นคืนจากนายสิ อยากทราบว่านายสิจะต้องคืนเช็คนั้นให้แก่นายนาหรือไม่.

แนวคำตอบ ป.พ.พ. วางหลักกฎหมายไว้ดังนี้

(1) ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดต้องปราศจากตัวเงินไปจากครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดง
ให้ปรากฏสิทธิของตนในตัวตามวิธีการดังกล่าวในวรรคก่อนนั้น หากำต้องสละตัวเงินไม่ เว้น

แต่จะได้มาโดยทุจริต หรือได้มาด้วยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่ง ข้อความในวรรคก่อนนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย (มาตรา 905 วรรค 2-3)

(2) เช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ท่านว่ายอมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กัน (มาตรา 918 และ 989)

กรณีตามปัญหา เช็คที่นายอินสั่งจ่ายเป็นเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ จึงเป็นเช็คผู้ถือ การโอนเช็คผู้ถือยอมเป็นอันสมบูรณ์เพียงส่งมอบให้กัน (มาตรา 918, 989) ดังนั้น การโอนเช็คระหว่างนายโก้และนายสีจึงมีผลสมบูรณ์ อนึ่ง นายสีรับเช็คผู้ถือจากนายโก้โดยไม่ทราบว่าเป็นเช็คที่นายอินสั่งจ่ายไว้โดยทุจริตและมีได้ประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด นายสีจึงเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อนายนาเจ้าของเดิมฟ้องเรียกเช็คนั้นคืน นายสีก็ไม่ต้องคืนเช็คนั้นให้แก่นายนา

ข้อ 2. คำถาม

นายชื้อออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินแก่นายคคเป็นการชำระค่าแหวนเพชรที่ซื้อจากนายคคปรากฏว่าแหวนนั้นเป็นของเก๊ นายชื้อจึงห้ามมิให้ธนาคารจ่ายเงินตามเช็ค แต่นายคคได้สลักหลังโอนเช็คนั้นให้นายกรคไปก่อนแล้ว โดยนายกรคไม่ทราบว่าเป็นเช็คที่นายคคได้มาจากการขายแหวนเก๊ แต่ที่นายกรครับโอนเช็คไว้จากนายคคนี้ เป็นการชำระค่าเฮโรอินที่นายคคได้ซื้อจากนายกรค นายกรคนำเช็คไปขึ้นเงินจากธนาคาร ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเพราะผู้สั่งจ่ายสั่งห้ามไว้ นายกรคจึงเรียกให้นายชื้อผู้สั่งจ่ายใช้เงินตามเช็ค ดังนี้ นายชื้อจะยกข้อที่นายคคขายแหวนเก๊และข้อที่นายกรคขายเฮโรอินขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไม่ใช้เงินตามเช็คได้หรือไม่

แนวคำตอบ

ป.พ.พ. มาตรา 916 บัญญัติว่า “บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน หากจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สั่งจ่ายหรือกับผู้ทรงคนก่อน ๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันหรือฉ้อฉล”

ป.พ.พ. มาตรา 989 บัญญัติให้นำมาตรา 916 ไปใช้บังคับกับเช็คด้วย

กรณีตามปัญหา ข้อที่นายคคขายแหวนเพชรแก่นั้น เป็นข้อต่อสู้ที่อาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างนายชื้อผู้จ่ายกับนายคคผู้ทรงคนก่อน ซึ่งจะยกขึ้นต่อสู้นายกรคผู้ทรงคน

ปัจจุบันไม่ได้ และไม่ปรากฏว่าการ โอนเช็คระหว่างนายคคและนายกรคได้มีการคบคิดกันเพื่อฉ้อฉล นายชื่อผู้สั่งจ่าย ดังนั้น นายชื่อจะยกข้อที่นายคคขายแหวนเกิดขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไม่ใช้เงินตามเช็คไม่ได้

สำหรับข้อที่นายกรคขายเฮโรอินนั้น นายกรคเป็นผู้ทรงคนปัจจุบันได้เช็คจากนายคคเนื่องจากมูลหนี้ที่ผิดกฎหมาย สิทธิในการเป็นผู้ทรงจึงบกพร่อง นายชื่อจึงยกข้อต่อสู้ดังกล่าวขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไม่ใช้เงินตามเช็คได้ อนึ่ง การยกข้อต่อสู้นั้น กฎหมายบัญญัติห้ามยกความเกี่ยวพันเฉพาะระหว่างตน (ผู้ถูกฟ้อง) กับผู้ทรงคนก่อน (หรือผู้สั่งจ่าย) เท่านั้น แต่มิได้ห้ามการยกขึ้นต่อสู้กับผู้ทรงคนปัจจุบัน ตามปัญหา นายชื่อยกข้อต่อสู้กับนายกรคผู้ทรงคนปัจจุบันโดยตรง กรณีจึงไม่ต้องด้วยมาตรา 916 ดังนั้น นายชื่อจึงยกข้อต่อสู้นายกรคผู้ทรงคนปัจจุบันเพื่อไม่ใช้เงินตามเช็คได้

ข้อ 3. คำถาม

นายเสื่อออกตัวแลกเงินสั่งให้นายซ้างจ่ายเงิน 10,000 บาท แก่นายสิงห์ นายกระทิง และนายแรคได้เข้ามาเป็นผู้รับอาวัลให้แก่นายเสื่อ โดยต่างก็รับอาวัลเต็มตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในตัวนั้น เมื่อตัวนั้นถึงกำหนดใช้เงิน นายซ้างไม่ใช้เงิน นายสิงห์จึงมาบังคับให้นายแรคใช้เงินตามตัวนั้น นายแรคได้ใช้เงินให้แก่นายสิงห์ไป ดังนี้ นายแรคจะเรียกเงินจำนวนนี้จากนายกระทิงและนายเสื่อได้หรือไม่

แนวคำตอบ

ป.พ.พ. มาตรา 940 วรรค 3 บัญญัติว่า “เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบี้ยเอาแก่นุคคลซึ่งคนได้ประกันไว้ กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบตัวผู้นั้น”

ตามปัญหา นายแรคผู้รับอาวัลได้ใช้เงินตามตัวแลกเงินให้แก่นายสิงห์ผู้ทรงไปแล้ว ย่อมมีสิทธิเรียกเงินจำนวนดังกล่าวจากนายเสื่อผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นบุคคลที่นายแรคได้ประกันไว้ได้ แต่นายแรคจะเรียกเงินจำนวนดังกล่าวจากนายกระทิงซึ่งอยู่ในฐานะผู้รับอาวัลผู้สั่งจ่ายคนเดียวกันไม่ได้ เพราะนายกระทิงมิได้เป็นบุคคลที่นายแรครับอาวัลให้และมีใช่เป็นบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบนายเสื่อ หากแต่นายกระทิงรับผิดชอบเช่นเดียวกับนายเสื่อผู้สั่งจ่าย

ข้อ 4 คำถาม

นายส่งออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน 10,000 บาทแก่นายรับ มีผู้ลักลอบเอาเช็คนั้นไปจากนายรับ และแก้ไขจำนวนเงินในเช็คเป็น 10,000 บาท พร้อมทั้งปลอมลายมือชื่อนายรับ สลักหลังโอนให้นายโชคดี นายโชคดีนำเช็คไปขึ้นเงินธนาคารจ่ายเงินไป 110,000 บาท ตามเช็คนั้นโดยสุจริต ไม่ประมาทเดินเล่อและตามทางคำปกติ อยากทราบว่า การที่ธนาคารได้ใช้เงินไปดังกล่าวจะถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบแล้วได้หรือไม่

(ข้อนี้อย่าลืมว่ามีการใช้เงินตามเช็คไปแล้วและคำถามว่าอย่างไร ถ้ามแค่ไหน)

แนวคำตอบ

ป.พ.พ. มาตรา 1009 บัญญัติว่า “ ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางคำปกติโดยสุจริต และปราศจากประมาทเดินเล่อไซ้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่าการสลักหลังของผู้รับเงิน หรือการสลักหลังในภายหลังรายใด ๆ ได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเข้าของคำสลักหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ”

ตามปัญหา เช็คดังกล่าวมีการสลักหลังปลอมลายมือชื่อ และมีการแก้ไขจำนวนเงิน อันถือว่าเป็นรายการสำคัญ ธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คนั้นไปแล้วโดยสุจริต ไม่ประมาทเดินเล่อและตามทางคำปกติ การที่ธนาคารได้ใช้เงินไปดังกล่าวจะถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยถูกระเบียบแล้วไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมาตรา 1009 คู่คุ้มครองธนาคารที่จ่ายเงินโดยสุจริตปราศจากประมาทเดินเล่อและตามทางคำปกติ เฉพาะกรณีที่ธนาคารไม่จำเป็นต้องนำสืบการสลักหลังของผู้รับเงินหรือผู้สลักหลังว่าปลอมหรือกระทำโดยปราศจากอำนาจหรือไม่ แต่มิได้คุ้มครองถึงการแก้ไขรายการสำคัญในเช็คดังกล่าว

ภาค 1 ปีการศึกษา 2520

ข้อ 1. คำถาม

นายหนึ่งออกตั๋วแลกเงินสั่งนายระยับจ่ายเงินแก่นายสอง นายสองสลักหลังโอนตัวไปยังนายสาม นายสามสลักหลังต่อไปยังนายสี่ นายสี่ผู้ทรงตัวเงินนำตัวไปเรียกเก็บเงินจากนาย

ระยับเมื่อถึงกำหนด นายระยับปฏิเสธการจ่ายเงิน แต่มีนายระของเข้าใช้เงินเพื่อแก้หนี้ตามจำนวนในตัวแก่นายสี โดยมีได้ระบุว่าได้ใช้เงินเพื่อผู้ใด (ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 957 วรรคแรก ถ้ามิได้ระบุตัวไว้ดังนี้ ท่านให้ถือว่าการใช้เงินได้ทำไปเพื่อผู้ส่งจ่าย) ดังนี้ อยากรทราบว่า

(ก) ถ้านายระของจะเอาตัวแลกเงินนั้นไปไล่เบี้ยเอาเงินที่ตนได้ใช้ไปนั้นคืนจากนายระยับ นายหนึ่ง นายสอง นายสาม ได้หรือไม่

(ข) ถ้าหากนายระของซื้อสินค้าจากนายห้า แล้วชำระหนี้ค่าสินค้าโดยสลักหลังตัวแลกเงินฉบับดังกล่าวนี้ให้แก่นายห้าไป การกระทำของนายระของถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่
แนวคำตอบ

ป.พ.พ. วางหลักกฎหมายไว้ดังนี้ คือ

(1) บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้น (มาตรา 900 วรรคแรก)

(2) การใช้เงินเพื่อแก้หนี้ ต้องทำให้เป็นหลักฐานด้วยใบรับ เขียนลงในตัวแลกเงินระบุความว่าได้ใช้เงินเพื่อบุคคลใด ถ้ามิได้ระบุตัวไว้ดังนั้น ท่านให้ถือว่าการใช้เงินนั้นได้ทำไปเพื่อผู้ส่งจ่าย (มาตรา 957 วรรคแรก)

(3) บุคคลผู้ใช้เงินเพื่อแก้หนี้ ย่อมรับช่วงสิทธิทั้งปวงของผู้ทรงอันมีต่อคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนได้ใช้เงินแทนไป และต่อคู่สัญญาทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาฝ่ายนั้น แต่หาอาจจะสลักหลังตัวแลกเงินนั้นอีกต่อไปไม่ได้

อนึ่ง บรรดาผู้ซึ่งสลักหลังภายหลังคู่สัญญาฝ่ายซึ่งเขาได้ใช้เงินแทนไปนั้นย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ (มาตรา 958 วรรค 1-2)

กรณีตามปัญหา

(ก) กรณีนายระยับ นายระของจะเอาตัวแลกเงินนั้นไปไล่เบี้ยเอาแก่นายระยับไม่ได้ เพราะนายระยับเป็นผู้ส่งจ่าย และยังมีได้ลงลายมือชื่อลงไว้ในตัวแลกเงิน (มาตรา 900 วรรคแรก)

กรณีนายหนึ่ง นายระของจะเอาตัวแลกเงินนั้นไปไล่เบี้ยเอาแก่นายหนึ่งได้ เพราะนายระของใช้เงินเพื่อแก้หนี้ ได้รับช่วงสิทธิของนายสีผู้ทรงที่มีต่อนายหนึ่งผู้ส่งจ่ายซึ่งเป็นคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตน (นายระของ) ได้ใช้เงินแทนไป (มาตรา 958 วรรคแรก)

กรณีนายสองและนายสาม นายระของจะเอาตัวแลกเงินนั้นไปไล่เบี้ยเอาแก่นายสองและนายสามไม่ได้ เพราะนายสองและนายสามผู้สลักหลังมิได้เป็นคู่สัญญาผู้ต้องรับผิดชอบ คู่สัญญาที่นายระของใช้หนี้แทน (คือนายหนึ่ง) นายหนึ่งเสียอีกที่ต้องรับผิดชอบนายสองและนายสาม อนึ่ง นายสองและนายสามผู้สลักหลังภายหลังนายหนึ่งซึ่งเป็นคู่สัญญาฝ่ายซึ่งนายระของได้ใช้เงินแทนไป ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด (มาตรา 958 วรรค 1-2)

(ข) การกระทำของนายระของไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะเป็นบุคคลผู้ใช้เงินเพื่อแก้หน้า ได้รับช่วงสิทธิจากผู้ทรงเพื่อไล่เบี้ย แต่ไม่มีสิทธิสลักหลังตัวแลกเงินนั้นได้อีกต่อไป (มาตรา 958 วรรคแรก)

ข้อ 2. คำถาม

นายเทียมบุญเป็นผู้ทรงตัวแลกเงินจำนวน 200,000 บาท ซึ่งมีผู้ส่งจ่ายให้แก่ นายเทียมบุญ นายเทียมบุญลงลายมือชื่อสลักหลังตัวนั้นให้แก่คุณไอ้แสบ โดยระบุข้อความว่า “ในการชกป้องกันตำแหน่งแชมป์โลกของ คุณไอ้แสบกับแมมบี้ ซึ่งจำกระทำกันในเร็ว ๆ นี้ นั้น ให้จ่ายเงินแก่คุณไอ้แสบ ถ้าคุณไอ้แสบชกชนะ แต่หากว่าชกแพ้ห้ามมิให้จ่ายเงิน” ดังนี้ ถ้าหากคุณไอ้แสบชกชนะก็ดีหรือชกแพ้ก็ดี คุณไอ้แสบจะเรียกเงินตามตัวนั้น โดยอาศัยคำสลักหลังดังกล่าวได้เพียงใดหรือไม่

แนวคำตอบ

ป.พ.พ. มาตรา วรรคแรก บัญญัติว่า “การสลักหลังนั้นต้องให้เป็นข้อความอันปราศจากเงื่อนไข ถ้าและเงื่อนไขบังคับลงไว้อย่างใด ท่านให้ถือเสมือนว่าเงื่อนไขนั้นมิได้เขียนลงไว้เลย”

กรณีตามปัญหา คุณไอ้แสบย่อมจะเรียกเงินตามตัวแลกเงินนั้นได้ ไม่ว่าจะชกชนะหรือชกแพ้ก็ตาม เพราะการสลักหลังของนายเทียมบุญเป็นการสลักหลังที่มีข้อความอันเป็นเงื่อนไข จึงถือเสมือนว่าเงื่อนไขนั้นมิได้เขียนลงไว้ในตัวแลกเงินนั้นเลย ตัวแลกเงินฉบับนี้จึงมีผลบังคับตามปกติเหมือนไม่มีเงื่อนไข (มาตรา 922 วรรคแรก)

ข้อ 3. คำถาม

การรับรองตลอดไปและการรับรองเบี่ยงบ้าย คืออะไร

การที่ผู้ทรงยอมรับเอาการรับรองเบี่ยงบ้ายประเภทรับรองมีเงื่อนไขก็ดี ประเภทรับรองแต่เพียงบางส่วนก็ดี จะมีผลแตกต่างกันอย่างไรหรือไม่

แนวคำตอบ

การรับรองตลอดไป คือ การที่ผู้จ่ายยอมตกลงจ่ายเงินโดยไม่แก่ง้างคำสั่งของผู้สั่งจ่ายแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย (ป.พ.พ. มาตรา 935 วรรค 2) เช่น ผู้สั่งจ่ายออกตั๋วแลกเงินสั่งผู้จ่ายจ่ายเงินแก่ผู้รับเงิน 20,000 บาท ผู้รับเงิน นำตั๋วแลกเงินนั้นไปให้ผู้จ่ายรับรองการจ่าย ผู้จ่ายรับรองการจ่ายทั้งหมดดังนี้ เป็นต้น

การรับรองบ้ายเบี่ยง คือ การรับรองที่ทำให้ผลตามเนื้อความที่ระบุไว้ในตัวเงินนั้น ผิดแผกไปจากที่ผู้สั่งจ่ายได้เขียนสั่งไว้ อาจจะเป็นการรับรองที่มีเงื่อนไข หรือรับรองแต่เพียงบางส่วนก็ได้ (ป.พ.พ. มาตรา 935 วรรค 3-4) ฉะนั้นการรับรองเบี่ยงบ้ายจึงมี 2 ประเภท คือ การรับรองที่มีเงื่อนไข และการรับรองแต่เพียงบางส่วน

การรับรองที่มีเงื่อนไข คือ การที่ผู้จ่ายรับรองจะจ่ายต่อเมื่อมีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น ซึ่งไม่แน่นอน เช่น ผู้จ่ายรับรองการจ่ายโดยระบุว่า “จะจ่ายต่อเมื่อมีเงินเหลืออยู่ในบัญชีพอจ่าย” เป็นต้น

การรับรองแต่เพียงบางส่วน คือ การที่ผู้จ่ายรับรองการจ่ายไม่ครบจำนวนตามที่ระบุลงในตัวเงินนั้น เช่น ตัวเงินราคา 10,000 บาท ผู้จ่ายรับรองการจ่าย 5,000 บาท เป็นต้น

การที่ผู้ทรงยอมรับเอาการรับรองเบี่ยงบ้ายประเภทมีเงื่อนไขก็ดี ประเภทรับรองแต่เพียงบางส่วนก็ดี จะมีผลแตกต่างกันดังนี้ คือ

หากผู้ทรงยอมรับเอาการรับรองเบี่ยงบ้ายประเภทมีเงื่อนไข หากผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังมิได้ให้อำนาจแก่ผู้ทรงโดยแสดงออกชัด หรือโดยปริยายให้รับเอาการรับรองเบี่ยงบ้ายเช่นนั้นก็ดีหรือไม่ยินยอมด้วยในภายหลังก็ดี ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังนั้น ๆ ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น (ป.พ.พ. มาตรา 936 วรรค 2) แสดงว่าความสำคัญอยู่ที่การให้อำนาจหรือความยินยอม (โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย) ของผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลัง หากให้อำนาจหรือให้ความยินยอมในการที่ผู้ทรงไปยอมรับเอาการรับรองดังกล่าวก็ไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

เช่น ก. และ ข. ต่างมีบัญชีเงินสะพัดกันอยู่ ต่อมา ก. ออกตั๋วแลกเงินสั่งให้ ข. จ่ายเงินแก่ ก. 10,000 บาท ก. สลากหลังและส่งมอบให้ ง. ง. นำตัวเงินนั้น ๆ ไปให้ ข. ผู้จ่าย รับรอง ข. รับรองการจ่ายโดยระบุว่า "จะจ่ายเงินจำนวน 10,000 บาท ต่อเมื่อมีเงินเหลืออยู่ในบัญชีพอจ่าย ง. ขอมรับเอาคำรับรองนั้น โดยที่ ก. และ ค. มิได้ให้อำนาจหรือความยินยอมด้วย ดังนี้ หากต่อมา ข. ไม่จ่ายเงินหรือจ่ายเงินไม่ครบ 10,000 บาท ก. และ ค. ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะได้หลุดพ้นจากความรับผิดไปแล้ว แต่ถ้าหาก ก. หรือ ค. คนใดคนหนึ่งให้อำนาจหรือความยินยอมต่อการที่ ง. ขอมรับคำรับรองดังกล่าวแล้ว ก. หรือ ค. ยังคงต้องรับผิดชอบ

หากผู้ทรงขอมรับเอาการรับรองเบี่ยงบ่ายประเภทบางส่วน กฎหมายบัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่าถ้าผู้ทรงได้มีการบอกกล่าวก่อนแล้วโดยชอบ ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังจะยินยอมหรือไม่ ไม่สำคัญ ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังยังคงต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้นอยู่ แสดงว่าความสำคัญจึงมิได้อยู่ที่การให้อำนาจหรือให้ความยินยอม แต่อยู่ที่การบอกกล่าวของผู้ทรงไปยังผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลัง (ป.พ.พ. มาตรา 936 วรรค 2)

เช่น กรณีตามตัวอย่างแรก หาก ข. รับรองจะจ่ายเพียง 5,000 บาท ง. ผู้ทรงขอมรับเอาและได้บอกกล่าวไปยัง ก. และ ค. แล้ว ก. และ ค. จะยินยอมด้วยหรือไม่ก็ตามยังคงต้องรับผิดชอบในจำนวนเงินที่เหลือ หรือรับผิดชอบทั้งหมดถ้าหาก ข. ไม่จ่ายเงินตามตัวเงินนั้นเลย

ข้อ 4 คำถาม

นายจวบจับขโมยตั๋วแลกเงินจากนายรุ่งง่ามผู้ทรงตัว แล้วนายจวบจับได้สลักหลังโอนตัวนั้นให้แก่ นายหจิก โดยปลอมลายมือชื่อนายรุ่งง่าม นายหจิกรับโอนตัวไว้โดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อ ต่อมานายรุ่งง่ามฟ้องเรียกตัวนั้นคืนจากนายหจิก นายหจิกมีสิทธิจะยึดหน่วงตัวไว้โดยไม่จำเป็นต้องคืนตัวนั้นให้นายรุ่งง่ามได้หรือไม่

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายไว้ดังต่อไปนี้

ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1008 บุคคลผู้ได้ตัวเงินไว้ในครอบครอง ถ้าแสดงให้ปรากฏสิทธิด้วยการสลักหลังไม่ขาดสาย แม้ถึงว่าการสลักหลังรายที่สุดจะเป็นสลักหลังลอยก็ตาม ท่านให้ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อใดรายการสลักหลังลอยมีสลักหลังรายอื่นตามหลังไปอีก ท่านให้ถือว่าบุคคลที่ลงลายมือชื่อในการสลักหลังรายที่สุดนั้น เป็นผู้ได้ไป

ซึ่งตัวเงินด้วยการสลักหลังตอข หนึ่ง คำสลักหลังเมื่อขีดฆ่าเสียแล้ว ท่านให้ถือเสมือนว่ามีได้มี
เลข

ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใด ต้องปราศจากตัวเงินไปจากครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดง
ให้ปรากฏสิทธิของตนในตัวตามวิธีดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น หากจำเป็นต้องสละตัวเงินไม่ เว้นแต่
จะได้อามาโดยทุจริต หรือไม่มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (ป.พ.พ. มาตรา 905 วรรค
1-2)

ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายนี้ เมื่อใดลายมือชื่อในตัวเงิน
เป็นลายมือชื่อปลอมก็ดี เป็นลายมือชื่อซึ่งลงไว้โดยที่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของลายมือชื่อนั้น
มิได้มอบอำนาจให้ลงก็ดี ท่านว่า ลายมือชื่อปลอมหรือลงปราศจากอำนาจเช่นนั้นเป็นอันใช้
ไม่ได้เลย ใครจะอ้างอิงแสวงสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อยึดหน่วงตัวเงินไว้..... ท่านว่าไม่อาจจะ
ทำได้เป็นอันขาด...(ป.พ.พ. มาตรา 1008 วรรคแรก)

กรณีตามปัญหา นายหจิกได้รับโอนตัวเงินไว้โดยทุจริต และปราศจากประมาท
เลินเล่อ จึงเป็นผู้ทรงตามมาตรา 905 วรรค 1-2 ซึ่งตามปกติแล้ว นายหจิกไม่ต้องคืนตัวเงินนั้น
ให้แก่ผู้มอบ แต่ตัวเงินฉบับนี้มีลายมือชื่อผู้สลักหลังเป็นลายมือชื่อปลอมจึงต้องนำมาตรา 1008
มาใช้บังคับเพราะมาตรา 905 อยู่ในบังคับของมาตรา 1008 จะนำมาตรา 905 มาใช้บังคับไม่ได้
เมื่อตัวเงินนั้นมีลายมือชื่อปลอม การที่นายหจิกจับปลอมลายมือชื่อนายหจิกผู้มอบสลักหลังโอนให้นาย
หจิก ลายมือชื่อปลอมนั้นก็ตกเป็นอันใช้ไม่ได้ ใครจะอ้างอิงอาศัยแสวงสิทธิเพื่อยึดหน่วงตัวเงิน
นั้นไว้ไม่ได้ (มาตรา 1008 วรรคแรก) ดังนั้น นายหจิกจำต้องคืนตัวเงินนั้นให้แก่ผู้มอบ
(เจ้าของเดิม)

ภาค 2 ปีการศึกษา 2520

ข้อ 1. คำถาม

ตะออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินแก่ผู้ถือแล้วมอบเช็คนั้นให้คุ้ม ด่ายลักเช็คนั้นไป
จากคุ้ม คุ้มได้แจ้งต่อธนาคารว่าเช็คถูกลักไป ต่อมาคุ้มได้สลักหลังโอนเช็คนั้นให้แก่อ้อ อ้อรับ
ไว้โดยทุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ เมื่ออ้อนำเช็คไปขึ้นเงิน ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน

ข้อจึงใช้สิทธิไล่เบียดเอากับตะ คุ่ม ต่าย ดังนี้ ตะ คุ่ม ต่าย จะต้องรับผิดชอบเช็คในฐานะใดบ้าง หรือไม่ และหากคุ่มฟ้องเรียกเช็คคืนจากข้อ ข้อจำต้องคืนให้หรือไม่

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาไว้ดังต่อไปนี้

บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบในความในตั๋วเงินนั้น (มาตรา 900 วรรคแรก)

ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดต้องปราศจากตั๋วเงินไปจากครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดงให้ปรากฏสิทธิของตนในตั๋วตามวิธีการดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น หากจำต้องสละตั๋วเงินไม่ เว้นแต่จะได้มาโดยทุจริตหรือ ได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อนึ่ง ข้อความในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตั๋วเงินตั้งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย(มาตรา 905 วรรค 2-3)

ตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ท่านว่าย่อมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กัน

(มาตรา 918)

การสลักหลังตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ย่อมเป็นเพียงประกัน (อาวัล)

สำหรับผู้ตั้งจ่าย (มาตรา 921)

ผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน (มาตรา 940 วรรคแรก)

ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ตั้งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือ

รับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง (มาตรา 967 วรรคแรก)

ให้นำมาตรา 918, 921, 940 และ 967 มาใช้บังคับในเรื่องเช็คด้วย (มาตรา 989 วรรคแรก)

กรณีตามปัญหา เช็คที่ตะสั่งจ่ายเป็นเช็คผู้ถือ การโอนย่อมทำได้เพียงแต่ส่งมอบให้กัน (มาตรา 918) การสลักหลังโอนเช็คจึงสมบูรณ์ด้วยการส่งมอบ ดังนั้น การที่ข้อรับโอนเช็ค นั้นไว้โดยทุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ย่อมถือว่าข้อเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 905 วรรค 2-3) เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ข้อจึงมีสิทธิไล่เบียดเอากับตะในฐานะเป็นผู้ตั้งจ่าย ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อข้อผู้ทรง (มาตรา 914, 967) แต่ข้อไม่มีสิทธิไล่เบียดเอากับคุ่ม เพราะคุ่มมิได้ลงลายมือชื่อในเช็คจึงไม่ต้องรับผิดชอบเช่นนั้น (มาตรา 900) สำหรับต่ายจะต้องรับผิดชอบ

เช็คในฐานะเป็นผู้รับอวัลให้แก่ผู้สั่งจ่าย เพราะลงลายมือชื่อสลักหลังตัวผู้ถือ จึงต้องรับผิดชอบ เช่นเดียวกับที่ผู้สั่งจ่าย (มาตรา 921, 940 วรรคแรก) มิใช่รับผิดชอบในฐานะผู้สลักหลัง และหากผู้เข้าของเดิมของเช็คนั้นฟ้องเรียกเช็คคืนจากอ้อ อ้อเป็นผู้ทรงโดยชอบ ด้วยกฎหมายไม่จำเป็นต้องคืนให้ (มาตรา 905 วรรค 2-3)

ข้อ 2. คำถาม

จากคำถามในข้อ 1.

หากกรณีเป็นว่า ธนาคารได้จ่ายเงินไปตามเช็คให้แก่อ้อและหักเงินจากบัญชีของดี ดี ไม่ยอมโดยอ้างว่าธนาคารไม่มีอำนาจหน้าที่จ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้นแล้ว จึงไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีของตน ข้ออ้างของดีถูกต้องหรือไม่

หากกรณีเป็นว่า ต่ายไม่ได้สลักหลังโอนเช็คให้แก่อ้อ หากแต่ต่ายนำเช็คฉบับนั้นไปขึ้นเงินจากธนาคาร ธนาคารได้จ่ายเงินไปตามเช็ค ดีจะมีข้ออ้างอย่างไรหรือไม่ที่จะไม่ให้ธนาคารหักเงินจากบัญชีของตน

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาไว้ดังต่อไปนี้

(ก)ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายเพื่อให้ธนาคารจำต้องใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคยค้ากับธนาคารได้ออกเบิกเงินแก่ตน เว้นแต่ได้มีคำบอกกล่าวหรือถูกสลักไป (มาตรา 991(3) หลักกฎหมายดังกล่าวเอื้ออำนวยให้ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คได้ ถ้าหากทราบคำบอกกล่าวหรือเช็คนั้นหายหรือถูกสลักไปซึ่งใครจะเป็นผู้บอกกล่าวก็ได้ ธนาคารจะเชื่อหรือไม่ หรือจะใช้ดุลพินิจในการจ่ายหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นสิทธิของธนาคาร การที่ธนาคารได้รับคำบอกกล่าวจากผู้สั่งจ่ายว่าเช็คถูกสลักไป จึงเป็นเพียงให้สิทธิธนาคารในอันที่จะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คนั้นได้ และหากธนาคารจะใช้ดุลพินิจจ่ายเงินไปทั้ง ๆ ที่ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธธนาคารก็ย่อมทำได้ ธนาคารก็ยังคงมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้ เว้นแต่จะจ่ายไปโดยประมาทเลินเล่อ แต่กรณีตามปัญหานี้ มิใช่เป็นการจ่ายเงินไปโดยประมาทเลินเล่อ เพราะถึงแม้ธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงิน ดีผู้สั่งจ่ายก็ต้องรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คนั้นให้แก่อ้ออยู่แล้ว เพราะอ้อเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ฉะนั้นข้ออ้างของดีจึงไม่ถูกต้อง (กรณีมิได้เป็นดังเช่น ป.พ.พ. มาตรา 992 ซึ่งกำหนดให้ธนาคารหมดอำนาจหน้าที่ที่จะจ่ายเงินตามเช็คของผู้สั่งจ่ายต่อไป หากธนาคารขึ้นจ่ายไป ก็จะหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายไม่ได้)

(ข)ป.พ.พ. มาตรา 1009 ได้บัญญัติให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยถูกระเบียบ หากมีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมาบอกต่อธนาคารใดและธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางค้าปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ แต่กรณีตามปัญหา การที่ธนาคารได้รับคำบอกกล่าวว่าจะเช็คถูกหลักไป ซึ่งธนาคารมีสิทธิตามกฎหมายที่จะปฏิเสธการใช้เงินได้อยู่แล้ว แต่ธนาคารก็ยังใช้เงินให้จ่ายซึ่งเป็นคนร้ายไป ซึ่งหากธนาคารได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร ก็จะทราบได้ว่าจ่ายผู้มารับเงินตามเช็คไม่ใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย และถ้าผู้สั่งจ่ายก็ไม่มีควมรับผิดชอบตามที่แนบต่อจ่ายแต่อย่างใด การจ่ายเงินของธนาคารในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการจ่ายเงินไปโดยประมาทเลินเล่อและถือว่าธนาคารจ่ายเงินไปโดยไม่ถูกระเบียบ ธนาคารจะหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายไม่ได้ ดังนั้นต๊ะจึงมีข้ออ้างดังกล่าวที่จะไม่ให้ธนาคารหักเงินจากบัญชีของตนได้

ข้อ 3. คำถาม

อาทิตย์ออกตัวแลกเงินสั่งให้เดือนเต็มดวงจ่ายเงินแก่ผู้ถือ แล้วมอบตัวนั้นให้แก่จันทร์ จันทร์สลักหลังโอนให้อังคาร อังคารสลักหลังโอนให้พุธ พุธสลักหลังโอนให้พฤหัสบดี เมื่อตัวถึงกำหนดชำระ เดือนเต็มดวงปฏิเสธการจ่ายเงิน พุธจึงบังคับเอาเงินจากพุธ พุธชำระเงินให้แก่พฤหัสบดีและเรียกตัวคืนมา ดังนี้ พุธจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอากับ อาทิตย์ จันทร์ อังคารได้หรือไม่

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาไว้ดังต่อไปนี้

ตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ท่านว่าข่อมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กัน

(มาตรา 918)

การสลักหลังตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ข่อมเป็นเพียงประกัน (อาวัล)

สำหรับผู้สั่งจ่าย (มาตรา 921)

ผู้รับอาวัลข่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน

เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ข่อมได้สิทธิในอันที่จะไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบตัวผู้นั้น (มาตรา 940 วรรค 1, 3)

กรณีตามปัญหา เป็นตัวแลกเงินชนิดสั่งจ่ายแก่ผู้ถือ การโอนตัวผู้ถือกระทำได้เพียงแต่ส่งมอบให้แก่กันก็สมบูรณ์ (มาตรา 918) การที่จันทร์ อังคารและพุธ สลักหลังโอนตัวผู้

ถือ การโอนตัวผู้ถือหนี้คงสมบูรณ์เพียงส่งมอบ เพราะมีการโอนกันต่อ ๆ มา แต่ไม่ถึงว่าเป็น การสลักหลังให้กัน กฎหมายบัญญัติให้การสลักหลังตัวผู้ถือหนี้เป็นเพียงประกัน (อาวัล) ผู้ส่ง จำย (มาตรา 921) จันทร อังการ และพุด จึงอยู่ในฐานะเป็นผู้รับอาวัลอาทิของผู้ส่งจำย ซึ่ง จะต้องรับผิดชอบเคียงกันกับอาทิของผู้ส่งจำย (มาตรา 940 วรรคแรก) การที่พุดผู้ทรงบังคับเอา เงินจากพุดผู้รับอาวัลคนหนึ่ง เมื่อพุดได้ใช้เงินไปแล้ว ก็ย่อมได้สิทธิจากพุดผู้ทรงที่จะไล่เบี้ย เอากับอาทิซึ่งเป็นบุคคลที่ตนได้ประกันไว้ กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบแทนอาทิ หรือรับ รับผิดชอบอาทิอีกเลย มีแต่รับผิดชอบเคียงกันกับอาทิ ซึ่งก็คือ จันทร อังการรวมทั้งตัวพุดอีก ด้วย ดังนั้น พุดจึงไม่มีสิทธิไล่เบี้ย จันทร และอังการ เพราะรับผิดชอบเคียงกันกับอาทิ และ รับผิดชอบเคียงกันกับพุดเอง พุดจึงไล่เบี้ยจากอาทิคนเดียวเท่านั้น

ข้อ 4. คำถาม

นายตะวันแสดงปลอมลายมือชื่อนายกะทิงเขียวผู้สามี สั่งธนาคารจ่ายเงินแก่ผู้ถือแล้ว ส่งมอบเช็คให้นายเรศดำ นายกะทิงเขียวทราบเรื่องแต่ไม่กล้าแจ้งให้ธนาคารทราบ ด้วยเกรงว่า ภรรยาของตนจะมีความผิดทางอาญา ต่อมานายปลาไหลคงได้ลักเช็คฉบับนั้นจากนายเรศดำ และนำไปขึ้นเงินจากธนาคาร ธนาคารหลงเชื่อว่าเป็นลายมือชื่อชื่อนายกะทิงเขียวเพราะปลอม ได้เหมือนมาก ธนาคารจึงจ่ายเงินไปตามเช็คนั้น และหักเงินจากบัญชีชื่อนายกะทิงเขียว นาย กะทิงเขียวไม่ยอมโดยอ้างว่าลายมือชื่อผู้ส่งจำยปลอม ธนาคารต้องรับผิดชอบเอง ดังนี้ ข้ออ้าง ของนายกะทิงเขียวฟังขึ้นหรือไม่

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาไว้ดังต่อไปนี้

ป.พ.พ. มาตรา 1008 วรรคแรก บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายใน ประมวลกฎหมายนี้ เมื่อใดลายมือชื่อในตัวเงินเป็นลายมือปลอมก็ดี เป็นลายมือชื่อลงไว้โดย บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของลายมือชื่อนั้นมิได้มอบอำนาจให้ลงก็ดี ท่านว่าลายมือชื่อปลอมหรือ ลงโดยปราศจากอำนาจเช่นนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้เลย ใครจะอ้างอิงอาศัยแสวงสิทธิอย่างหนึ่งอย่าง ใดเพื่อยึดหน่วงตัวเงินไว้ก็ดี เพื่อทำให้ตัวนั้นหลุดพ้นก็ดี หรือเพื่อบังคับการใช้เงินเอาแก่ คู่สัญญาแห่งตัวนั้นคนใดคนหนึ่งก็ดี ท่านว่าไม่อาจทำได้เป็นอันขาด เว้นแต่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งจะ ฟังถูกยึดหน่วง หรือถูกบังคับใช้เงินนั้นอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องตัดบทมิให้ยกข้อลายมือชื่อปลอม หรือข้อลงลายมือชื่อปราศจากอำนาจนั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้”

ป.พ.พ. มาตรา 1009 บัญญัติว่า “ ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อไซ้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่าการสลักหลังของผู้รับเงิน หรือการสลักหลังในภายหลังรายใด ๆ ได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของคำสลักหลังนั้นและถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ”

จากหลักกฎหมายดังกล่าวในกรณีที่ตัวเงินมีลายมือชื่อปลอม ๆ ต้องนำหลักกฎหมายมาตรา 1008 มาใช้บังคับ เว้นแต่จะมีกฎหมายมาตราอื่นบัญญัติไว้เป็นพิเศษก็ต้องบังคับกันตามนั้นจะนำมาตรา 1008 มาใช้บังคับคำพิงไม่ได้ เพราะมาตรา 1008 ก็อยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายนี้ เช่น มาตรา 1009 เป็นต้น แต่มาตรา 1009 เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองธนาคารผู้ให้เงินไปตามตัวเงินที่มีลายมือชื่อผู้สลักหลังหรือผู้รับเงินเป็นลายมือชื่อปลอม ๆ มิได้คุ้มครองไปถึงลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอมด้วย จึงต้องบังคับตามมาตรา 1008

กรณีตามปัญหา ลายมือชื่อนายกะทิงเขียวผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอมซึ่งนางตะวันแสดได้ปลอมขึ้น ปกติแล้วธนาคารผู้ส่งจ่ายจะอ้างว่าตัวเงินนั้นหลุดพ้นเพราะได้จ่ายเงินไปโดยถูกต้องตามระเบียบแล้วไม่ได้ เว้นแต่ผู้จะพึงถูกบังคับให้ใช้เงินอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องตัดบท (ถูกกฎหมายปิดปาก) มิให้ยกลายมือชื่อปลอม ๆ ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ตามปัญหาการที่นายกะทิงเขียวทราบถึงการปลอมลายมือชื่อของตนแล้ว แต่ก็ไม่แจ้งให้ธนาคารทราบ ทำให้ธนาคารหลงเชื่อว่าเป็นลายมือชื่อของนายกะทิงเขียว จึงจ่ายเงินไป กฎหมายจึงปิดปากนายกะทิงเขียวมิให้ยกเรื่องลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอมขึ้นต่อธนาคารได้ ดังนั้น ข้ออ้างของนายกะทิงเขียวจึงฟังไม่ขึ้น

ภาคอุทธรณ์ ปีการศึกษา 2520

ข้อ 1. คำถาม

นายคำออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินแก่นายขาว ปรากฏว่านายขาวเป็นผู้เยาว์ขณะเมื่อนายขาวสลักหลังโอนไปยังนายเหลืองได้หลอกนายเหลืองว่าตนเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วจนนายเหลืองหลงเชื่อจึงรับโอนเช็คไว้ นายเหลืองสลักหลังไปยังนายเขียว เมื่อนายเขียวนำเช็คไป

เรียกเก็บเงินจากธนาคาร ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน เนื่องจากเงินในบัญชีไม่พอจ่าย นายเขียว จึงมาใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากนายดำ นายขาว นายเหลือง นายดำต่อสู้ว่าเช็คฉบับนี้มีลายมือชื่อ ของนายขาวซึ่งเป็นผู้เยาว์ ตนจึงไม่ขอรับผิดชอบต่อสู้ดังกล่าวของบุคคลทั้งสาม ยกขึ้นต่อสู้นาย เขียวผู้ทรงได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

1. ถ้าตัวเงินลงลายมือชื่อของบุคคลหลายคน มีทั้งบุคคลซึ่งไม่อาจจะเป็นผู้ สัญญาแห่งตัวเงินนั้นได้เลยหรือเป็นได้แต่ไม่เต็มผลไซ้ ท่านว่าการนี้ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึง ความรับผิดชอบของบุคคลอื่น ๆ นอกนั้น ซึ่งคงต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน (มาตรา 902)

2. บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน อาจจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้ อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สั่งจ่าย หรือกับผู้ทรงคนก่อน ๆ นั้น ไม่ได้ เว้นแต่การ โอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล (มาตรา 916) อนึ่ง มาตรา 989 ใดบัญญัติ ให้นำมาตรา 916 ไปใช้บังคับกับเช็คด้วย

กรณีตามปัญหา แยกตอบเรียงลำดับต่อไปนี้

นายดำ ผู้สั่งจ่ายยกข้อต่อสู้ว่าเช็คฉบับนี้มีลายมือชื่อนายขาวผู้เยาว์ขึ้นต่อสู้นาย เขียวผู้ทรง เพื่อที่จะไม่ขอรับผิดชอบเช็คไม่ได้ เพราะนายขาวผู้เยาว์เป็นผู้สัญญาได้แต่ไม่เต็มผล แต่ลายมือชื่อนั้นไม่กระทบกระทั่งถึงลายมือชื่อนายดำผู้สั่งจ่ายซึ่งมีความสามารถตาม กฎหมาย ยังคงต้องรับผิดชอบเช็คนั้น (มาตรา 902) อนึ่ง ข้อต่อสู้เรื่องความเป็นผู้เยาว์นั้นเป็นข้อ ต่อสู้เฉพาะตัวของนายขาวหรือผู้แทน โดยชอบธรรมของนายขาวเท่านั้น นายดำซึ่งมี ความสามารถในการทำนิติกรรม (การสั่งจ่ายเช็ค) จะยกข้อต่อสู้ของคนอื่นมาเป็นข้อต่อสู้ของตน เพื่อไม่ให้ต้องรับผิดชอบไม่ได้

นายขาว ผู้สกลหลังยกข้อต่อสู้ว่าตนเป็นผู้เยาว์จึงไม่ขอรับผิดชอบเช็คขึ้นต่อสู้นาย เขียวผู้ทรงได้ เพราะตัวเงินเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ฉะนั้นผู้สัญญาต้องมีความสามารถตาม กฎหมาย

กรณีตามปัญหา นายขาวผู้เยาว์มีความบกพร่องในเรื่องความสามารถ เป็นผู้สัญญา ในตัวเงินได้ แต่ไม่เต็มผล (มาตรา 902) เรื่องความสามารถนี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวเอง นายขาวมี สิทธิที่จะยกขึ้นต่อสู้ผู้สัญญาคนใดในตัวเงินก็ได้ แม้กระทั่งผู้ทรง

นายเหลือง ผู้สตั๊กหลังยกข้อต่อสู้ว่าตนถูกหลอกหลวงขึ้นต่อสู้นายเขียวผู้ทรงเพื่อไม่
ขอรับผิดชอบไม่ได้ เพราะการที่นายเหลืองถูกนายขาวหลอกหลวงนั้น เป็นความเกี่ยวพันกันเฉพาะ
บุคคลระหว่างตน (นายเหลือง) กับนายขาวผู้ทรงคนก่อน นายเหลืองจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้นาย
เขียวผู้ทรงปัจจุบันไม่ได้ เว้นแต่การ โอนจะมีการคบคิดกันฉ้อฉล (มาตรา 916) แต่ตามปัญหา
การโอนเชื่กระหว่างนายเหลืองกับนายเขียวไม่ปรากฏว่ามีการคบคิดกันฉ้อฉลแต่อย่างใด ดังนั้น
นายเหลืองจึงยกข้อต่อสู้ดังกล่าวขึ้นสู้นายเขียวผู้ทรงไม่ได้

ข้อ 2. คำถาม

ตัวแลกเงินฉบับหนึ่งมีนายดำเป็นผู้ตั้งจ่าย นายขาวเป็นผู้จ่าย นายหอยเป็นผู้รับเงิน
นายหอยเป็นผู้นำตัวฉบับนี้ไปให้นายขาวผู้จ่ายรับรอง นายขาวได้รับรองจะใช้เงินให้เมื่อตัวถึง
กำหนด นายหอยสตั๊กหลังโอนให้นายปู นายปูสตั๊กหลังโอนให้นายปลา นายปลาสตั๊กหลังโอน
กลับไปยังนายหอย ตัวฉบับนี้มีนายเหลืองเป็นผู้รับอาวัลโดยนายเหลืองได้ลงลายมือชื่อไว้เฉย ๆ
ที่ด้านหน้าตัว โดยมีได้ระบุข้อความใด ๆ ผู้ที่นำตัวไปให้นายเหลืองรับอาวัลคือนายปลา เมื่อตัว
ถึงกำหนดชำระ นายขาวไม่ยอมจ่ายเงินตามคำรับรอง ดังนี้ นายหอยจะฟ้องเรียกเงินตามตัว
ฉบับนี้จากใครได้บ้าง

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

(1) บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินยอมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น
(มาตรา 900 วรรคแรก)

(2) บุคคลผู้ตั้งจ่ายหรือสตั๊กหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำขึ้นโดย
ชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่
ยอมรับรองก็ดี ผู้ตั้งจ่ายหรือผู้สตั๊กหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สตั๊กหลังคนหลังซึ่งต้องถูก
บังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรอง หรือไม่จ่ายเงินนั้น
แล้ว (มาตรา 914)

(3) ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้ว ย่อมต้องผูกพันในอันจะจ่ายเงินจำนวนที่
รับรองตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน (มาตรา 937)

(4) อันการรับอาวัลยอมทำให้กันด้วยเขียนลงในตั๋วเงินนั่นเอง หรือที่ใบประจำต่อ

ในการนี้พึงใช้ถ้อยคำสำนวนว่า “ใช้ได้เป็นอาวัล” หรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกันนั้นและลงลายมือชื่อผู้รับอาวัล

อนึ่ง เพียงแต่ลงลายมือชื่อของผู้รับอาวัลในด้านหน้าแห่งตัวเงิน ท่านก็จัดว่าเป็นคำรับอาวัลแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่ เป็นลายมือชื่อของผู้จ่าย หรือผู้ส่งจ่าย

ในคำรับอาวัล ต้องระบุว่ารับประกันผู้ใด หากมิได้ระบุ ท่านให้ถือว่ารับประกันผู้ส่งจ่าย (มาตรา 939)

(5) ผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน (มาตรา 940 วรรคแรก)

(6) ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลากหลังก็ดีหรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง (มาตรา 967 วรรคแรก)

(7) ผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี ผู้สลักหลังคนก่อนก็ดี ซึ่งเขาสลักหลังหรือโอนตัวแลกเงินให้อีกทอดหนึ่งนั้น หากมีสิทธิจะไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนแล้วตามตัวเงินนั้นไม่ได้ (มาตรา 971)

กรณีตามปัญหา นายหอยเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะได้รับการสลักหลังกลับคืนมา

- บุคคลที่นายหอยมีสิทธิฟ้องเรียกเงินตามตัวแลกเงินฉบับนี้คือ

นายคำ ซึ่งลงลายมือชื่อในฐานะเป็นผู้ส่งจ่าย จึงต้องรับผิดชอบต่อนายหอยผู้ทรง (มาตรา 900 วรรคแรก, 914, 967 วรรคแรก)

นายขาว ซึ่งลงลายมือชื่อในฐานะเป็นผู้รับรอง จึงต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อนายหอยผู้ทรง (มาตรา 900 วรรคแรก, 937, 967 วรรคแรก)

(ก) นายเหลือง ซึ่งลงลายมือชื่อในฐานะเป็นผู้รับอาวัล เมื่อมิได้ระบุว่ารับอาวัลผู้ใดก็ให้ถือว่ารับอาวัลนายคำผู้ส่งจ่าย และต้องผูกพันรับผิดชอบเช่นเดียวกับนายคำบุคคลซึ่งตนประกัน (มาตรา 900, 939 วรรคท้าย, 940 วรรคแรก และ 967 วรรคแรก)

บุคคลที่นายหอยไม่มีสิทธิฟ้องเรียกเงินตามตัวแลกเงินฉบับนี้คือ

นายปูและนายปลา เพราะนายหอยผู้ทรงอยู่ในฐานะเป็นผู้สลักหลังคนก่อน ที่ได้รับสลักหลังกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง ไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่นายปูและนายปลา ซึ่งเป็นบุคคลซึ่งนายหอยจะต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนแล้ว ตามตัวเงินฉบับนั้น (มาตรา 971)

ข้อ 3. คำถาม

นายคำออกเช็คที่กรุงเทพฯ สั่งให้ธนาคารแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ จ่ายเงิน 20,000 บาท ให้แก่นายขาว นายขาวสละหลังโอนเช็คนั้นให้กับนายเหลือง ขณะเมื่อนายเหลืองนำเช็คไปเรียกให้ธนาคารจ่ายเงินนั้น เป็นเวลา 7 เดือน นับแต่วันออกเช็คแล้ว ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โดยแจ้งว่านายคำไม่เคยมีบัญชีฝากเงินกับธนาคารเลย ดังนี้ นายเหลืองจะฟ้องเรียกเงินตามเช็คฉบับนี้จากนายขาวและนายคำได้เพียงใดหรือไม่

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

ป.พ.พ. มาตรา 990 บัญญัติว่า “ผู้ทรงเช็ค ต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ออกเงิน คือว่า ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็ค ต้องยื่นภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันออกเช็คนั้น ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นต้องยื่นภายในสามเดือน ถ้ามิฉะนั้นท่านว่าผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สละหลังทั้งปวง ทั้งเสียสิทธิอันมีต่อผู้สั่งจ่ายด้วยเพียวเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้สั่งจ่ายเพราะการที่ละเลยเสียไม่ยื่นเช็คนั้น

อนึ่ง ผู้ทรงเช็คซึ่งผู้สั่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปแล้วนั้น ท่านให้รับช่วงสิทธิของผู้สั่งจ่ายคนนั้น อันมีต่อธนาคาร”

ตามปัญหา นายคำสั่งจ่ายเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกัน การที่นายเหลืองได้นำเช็คไปเรียกให้ธนาคารจ่ายเงินต่อเมื่อเวลา 7 เดือนนับแต่วันออกเช็คแล้ว ดังนี้ นายเหลืองจะฟ้องเรียกเงินตามเช็คฉบับนี้จากนายขาวผู้สละหลังไม่ได้ เพราะนายเหลืองผู้ทรงเก็บเช็คไว้เกินกว่า 1 เดือนนับแต่วันออกเช็คนั้น (มาตรา 990)

สำหรับนายคำผู้สั่งจ่ายเงินตามเช็คนั้น นายเหลืองผู้ทรงฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากนายคำได้เต็มจำนวน 20,000 บาท เพราะนายคำไม่เคยมีบัญชีฝากเงินไว้กับธนาคารเลย นายคำผู้สั่งจ่ายมิได้เกิดความเสียหายแต่อย่างใด ดังนั้น นายเหลืองผู้ทรงจึงไม่เสียสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอากับนายคำผู้สั่งจ่ายได้เต็ม 20,000 บาท

ข้อ 4. คำถาม

หากตัวเงินมีการปลอมโดยแก้ไขข้อความอันเป็นข้อสำคัญ โดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาในตัวเงินนั้นทั้งหมด จะก่อให้เกิดผลตามกฎหมายประการใดบ้าง

(ตอบทั้งการแก้ไขที่เห็นประจักษ์และไม่ประจักษ์)

หากธนาคารได้จ่ายเงินไปตามเช็คที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอม แต่ธนาคารจ่ายไปโดยสุจริต มิได้ประมาทเลินเล่อ และจ่ายไปตามทางคำปกติ จะถือว่าธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยถูกระเบียบแล้วได้หรือไม่

(ตอบเฉพาะถูกหรือไม่ถูกระเบียบ โดยยกหลักกฎหมายประกอบคำตอบ)

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

(ก)ป.พ.พ. มาตรา 1007 บัญญัติว่า “ ถ้าข้อความในตัวเงินใด หรือในคำรับรองตัวเงินรายใดมีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญโดยที่คู่สัญญาทั้งปวงผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินมิได้ยินยอมด้วยหมดทุกคนไซ้ ท่านว่าตัวเงินนั้นก็อันเสีย เว้นแต่ยังใช้ได้ต่อคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สลับหลังในภายหลัง

แต่หากตัวเงินใดได้มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ แต่ความเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์และตัวเงินนั้นตกอยู่ในมือผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายไซ้ ท่านว่าผู้ทรงคนนั้นจะเอาประโยชน์จากตัวเงินนั้นก็ได้เสมือนดังว่ามีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย และจะบังคับการใช้เงินตามเนื้อความเดิมแห่งตัวเงินก็ได้

กล่าวโดยเฉพาะ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช่นจะกล่าวต่อไปนี้ ท่านถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ คือ แก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างใด ๆ แก่วันที่ลง จำนวนเงินอันจะพึงใช้เวลาใช้เงินสถานที่ใช้เงิน กับทั้งเมื่อตัวเงินเขารับรองไว้ทั่วไปไม่เจาะจงสถานที่ใช้เงินไปเติมความระบุดานที่เงินเข้าโดยที่ผู้รับรองมิได้ยินยอมด้วย”

การปลอมตัวเงินด้วยการแก้ไขข้อความสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่มาตรา 1107 วรรคท้าย บัญญัติไว้ นั้น ย่อมก่อให้เกิดผลตามที่มาตรา 1007 วรรค 1-2 บัญญัติไว้ ซึ่งจะแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี คือ

กรณีแก้ไขเปลี่ยนแปลง ฯ โดยเห็นประจักษ์ (เห็นได้ชัดว่ามีการแก้ไข จึงเกิดความยินยอมหรือไม่ขึ้น) แต่หากคู่สัญญาผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นมิได้ยินยอมด้วยหมดทุกคนแล้ว ย่อมจะเกิดผลตามกฎหมาย คือ ตัวเงินนั้นเสียไปใช้ไม่ได้ จึงไม่มีผลผูกพันคู่สัญญาที่มีรู้เห็นยินยอมด้วยในการแก้ไขนั้น เว้นแต่ตัวเงินนั้นยังใช้ได้กับคู่สัญญา 3 ฝ่าย ดังต่อไปนี้คือ

1. ผู้แก้ไข และ

2. ผู้ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น และ
3. ผู้สตกหลังภายหลังการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น แม้จะมีได้รู้เห็นหรือยินยอม
ช่วยในการแก้ไขก็ตาม (มาตรา 1007 วรรคแรก)

กรณีแก้ไขเปลี่ยนแปลง ๆ โดยไม่เห็นประจักษ์ (แนบเนียน) ปกติความยินยอมในกรณีนี้
ไม่เกิดขึ้นเพราะดูอย่างไรก็ไม่รู้ว่ามีกรแก้ไขเปลี่ยนแปลง เว้นแต่พิสูจน์กันอย่างจริงจัง หากตัว
เงินนั้นอยู่ในครอบครองของผู้ทรงตามกฎหมายแล้ว ย่อมจะเกิดผลตามกฎหมาย คือ ตัวเงินมิได้
เสียไป ยังคงใช้ได้กับคู่สัญญาทุกฝ่าย ดังนี้ คือ

1. ตัวเงินที่ถูกแก้ไขนั้น ยังคงใช้ได้กับผู้แก้ไขและผู้สตกหลังภายหลังการ
แก้ไขเสมือนว่ามีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลข และ
2. ตัวเงินที่ถูกแก้ไขนั้นยังคงใช้ได้กับคู่สัญญาก่อนการแก้ไข ซึ่งยังคงต้องรับ
ผิดตามเนื้อความเดิมก่อนการแก้ไขนั้น

(ข) ป.พ.พ. มาตรา 1009 บัญญัติไว้ “ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวง
ถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและปราศจาก
ประมาทเลินเล่อไซ้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่าการสตกหลังของผู้รับเงิน หรือ
การสตกหลังในภายหลังรายใด ๆ ได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแก่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็น
เจ้าของคำสตกหลังนั้น และถึงแม้รายการสตกหลังนั้นจะเป็นสตกหลังปลอมหรือปราศจาก
อำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ”

ตามปัญหา จะถือว่าธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยถูกระเบียบแล้วไม่ได้ แม้ว่าจะจ่ายเงิน
ไปโดยสุจริต มิได้ประมาทเลินเล่อ และจ่ายเงินไปตามทางคำปกติก็ตาม ทั้งนี้ เพราะเขื่อนั้นมี
ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอม กฎหมายคุ้มครองธนาคารในเรื่องการจ่ายเงินเฉพาะกรณี
ที่ลายมือชื่อผู้สตกหลังเป็นลายมือชื่อปลอม ๆ เท่านั้น มิได้คุ้มครองถึงกรณีที่ลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย
เป็นลายมือชื่อปลอมด้วย (มาตรา 1009)

ข้อ 1. คำถาม

จงตอบคำถามต่อไปนี้โดยย่อ

ตัวอย่าง คำถาม ผู้จ่ายเงินตามตั๋วแลกเงินย่อมมีความรับผิดชอบที่จะต้องจ่ายเงินเมื่อตั๋วเงินถึงกำหนดชำระ ใช่หรือไม่

คำตอบ ไม่ใช่ เพราะบุคคลที่จะมีความรับผิดชอบตามตั๋วเงินจะต้องเป็นบุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินแล้วเท่านั้น

1.1 มีข้อความอย่างหนึ่งปรากฏอยู่ในตั๋วเงิน แต่เป็นข้อความที่กฎหมายลักษณะตั๋วเงินมิได้บัญญัติไว้เลย ตั๋วเงินฉบับนี้จึงตกเป็นอันเสียไปใช่หรือไม่

1.2 การที่ผู้ทรงยอมผ่อนเวลาการใช้เงินให้แก่ผู้จ่ายเงิน ย่อมทำให้ผู้ทรงสิทธิสิ้นสิทธิไล่เบียดหากคู่สัญญาคนก่อน ๆ ที่มีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น ยกเว้นผู้สั่งจ่าย ใช่หรือไม่

1.3 การสลักหลังตั๋วเงิน โดยมีเงื่อนไข ย่อมทำให้ตั๋วเงินเสียไป ใช่หรือไม่

1.4 นายคำเข้ารับอาวัลให้แก่ นายหลดผู้สลักหลัง หมายความว่า นายคำเข้ารับผิดแทนนายหลด นายหลดได้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบแล้ว ใช่หรือไม่

1.5 ตามข้อ 1.4 หากนายคำได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป นายคำจะมาใช้สิทธิไล่เบียดจากนายหลดได้หรือไม่

แนวคำตอบ

1.1 ไม่ใช่ เพราะข้อความอันใดซึ่งมิได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน ถ้าเขียนลงในตั๋วเงิน ท่านว่าข้อความอันนั้นหาเป็นผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตั๋วเงินนั้นไม่ (มาตรา 899) ตั๋วเงินนั้นยังคงใช้บังคับได้

1.2 ไม่ใช่ เพราะคำว่าคู่สัญญาคนก่อน ๆ นั้น รวมทั้งผู้สั่งจ่ายหรือผู้ออกตั๋วเงิน และผู้สลักหลังคนก่อน ๆ ด้วย (มาตรา 906,948)

1.3 ไม่ใช่ เพราะการวางเงื่อนไขบังคับลงในตั๋วเงิน ท่านให้ถือเสมือนว่าข้อเงื่อนไขนั้นมิได้เขียนลงไว้เลย (มาตรา 922 วรรคแรก) ตั๋วเงินนั้นยังคงใช้บังคับได้ มิได้เสียไปแต่อย่างใด

1.4 ไม่ใช่ เพราะ นายคำผู้รับอาวัลนายหลดผู้สตกหลัง นายคำต้องผูกพันรับผิดชอบ เช่นเดียวกันกับนายหลดบุคคลซึ่งนายคำได้ประกันไว้ (มาตรา 940 วรรคแรก) แสดงว่าหนี้ของผู้รับอาวัลและผู้ถูกรับอาวัลเป็นหนี้จำนวนเดียวกัน แต่มิได้หมายความว่ารับผิดชอบแทนกัน นายหลดจึงไม่หลดพัน

1.5 โฉ่เบียได้ เพราะกฎหมายบัญญัติให้นายคำผู้รับอาวัลเมื่อได้ใช้เงินไปตามตัว แลกเงินแล้วยอมได้สิทธิจากผู้ทรงไปโฉ่เบียเอาแก่นายหลดบุคคลซึ่งนายคำได้ประกันไว้ (มาตรา 940 วรรคแรก)

ข้อ 2. คำถาม

นายสั่งออกเช็คสั่งให้ธนาคารใช้เงินแก่ผู้ถือ แล้วมอบให้นายรับไป นายรับทำเช็คหาย นายชักเก็บได้ ถ้าเชิคนั้นยังอยู่กับนายชักประการหนึ่ง หรือเชิคนั้นได้ออนไปยังนายหนึ่งแล้วอีกประการหนึ่ง ใน 2 ประการนี้ นายรับจะเรียกคืนเช็คจากนายชักและนายหนึ่งได้หรือไม่

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

ผู้ทรง หมายความว่าบุคคลผู้มีตัวเงินไว้ในครอบครองโดยฐานเป็นผู้รับเงิน หรือเป็นผู้รับสตกหลัง ถ้าและเป็นตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ๆ ก็นับว่าเป็นผู้ทรงเหมือนกัน (มาตรา 904)

ถ้าผู้ใดต้องปราศจากตัวเงินไปจากการครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งได้แสดงให้ปรากฏสิทธิของตนในตัวเงินด้วยการสตกหลังไม่ขาดสาย ๆ หากจำเป็นต้องสละตัวเงินนั้นไม่เว้นแต่จะได้ตัวเงินนั้นมาโดยทุจริต หรือได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่งข้อความนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย (ตัวผู้ถือ) มาตรา 905 วรรค 2-3)

ตามปัญหา หากเชิคนั้นยังอยู่กับนายชัก นายรับ (ผู้ทรงตัวผู้ถือเดิม) เรียกเช็คคืนจากนายชักได้ เพราะนายชักมิได้เป็นผู้ทรงตัวเงินตามกฎหมาย เนื่องจากได้ตัวเงินมาโดยทุจริต กรณีจึงต้องด้วยข้อยกเว้นตามมาตรา 905 วรรค 2-3

หากเชิคนั้นได้ถูกโอนไปยังนายหนึ่งแล้ว นายรับจะเรียกเช็คคืนจากนายหนึ่งได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่านายหนึ่งรับโอนเชิคนั้นไว้โดยทุจริตหรือไม่ กล่าวคือ

ถ้านายหนึ่งรับโอนเช็คไว้โดยสุจริตและไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง กล่าวคือ
ไม่รู้ถึงความบกพร่องในสิทธิของนายชั๊กและทั้งได้ใช้ความระมัดระวังอย่างถึงที่สุดแล้ว นาย
หนึ่งจึงเป็นผู้ทรงโดยชอบ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย (มาตรา 905 วรรค 2-3) นาย
รับจะเรียกเช็คคืนนั้นคืนจากนายหนึ่งไม่ได้

แต่ถ้านายหนึ่งรับโอนเช็คคืนไว้โดยไม่สุจริต และหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
แล้ว นายหนึ่งย่อมไม่ใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย กรณีนี้จึงด้วยข้อยกเว้นตามมาตรา 905
วรรค 2-3 นายรับเรียกเช็คคืนนั้นคืนจากนายหนึ่งได้

ข้อ 3. คำถาม

นายส่งออกเช็คลงวันที่ 1 มกราคม 2521 สั่งให้ธนาคารจ่ายเงินแก่นายรับ เช็คฉบับนี้
ธนาคารได้รับรองการจ่ายแล้ว โดยนายส่งเป็นผู้นำไปให้ธนาคารรับรองก่อนที่จะส่งมอบให้
นายรับ ต่อมานายรับโอนเช็คนี้ไปให้นายหนึ่งเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2521 และนายหนึ่งได้โอน
ไปให้นายสองภายในวันเดียวกันนั่นเอง ต่อมาวันที่ 1 พฤษภาคม 2521 นายสองได้นำเช็คไป
เบิกเงินจากธนาคาร ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ดังนี้ ใครบ้างที่จะต้องรับผิดชอบและไม่ต้องรับผิด
ต่อนายสอง

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

(1) ผู้ทรงเช็คต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อใช้เงิน คือว่า ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมือง
เดียวกันกับที่ออกเช็ค ต้องยื่นภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกเช็คคืน ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่น
ต้องยื่นภายในสามเดือน ถ้ามิฉะนั้นท่านว่าผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สละหลังทั้งปวง
ทั้งเสียดสิทธิอันมีต่อผู้สั่งจ่ายด้วยเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้สั่งจ่าย
เพราะการที่ละเลยเสียไม่ยื่นเช็คคืน (มาตรา 990 วรรคแรก)

(2) ถ้าธนาคารเขียนข้อความลงสายมือชื่อบนเช็ค เช่นคำว่า "ใช้ได้" หรือ "ใช้เงินได้"
หรือคำใด ๆ อันแสดงผลอย่างเดียวกัน ท่านว่าธนาคารต้องผูกพันในฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในอัน
จะต้องใช้เงินแก่ผู้ทรงตามเช็คคืน และถ้าธนาคารลงข้อความรับรองดังนั้นโดยคำขอร้องของผู้
สั่งจ่ายท่านว่าผู้สั่งจ่ายและผู้สละหลังทั้งปวงก็หาหลุดพ้นไปไม่ (มาตรา 993 วรรคแรกและวรรค
ท้าย)

กรณีตามปัญหา บุคคลที่จะต้องรับผิดชอบนายสอง คือ นายสั่งผู้สั่งจ่าย เพราะเป็นผู้นำเช็คไปให้ธนาคารรับรองการจ่าย (มาตรา 993 วรรคแรก และวรรคท้าย) แต่การที่นายสองผู้ทรงนำเช็คฉบับนั้นไปยื่นให้แก่ธนาคารเพื่อใช้เงินในวันที่ 1 พ.ค. 21 รวมระยะเวลาจนถึง 4 เดือน นับแต่วันออกเช็ค (1 ม.ค. 21) จึงเกินกำหนดระยะเวลา 1 เดือน หรือ 3 เดือน ตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมเป็นผลให้นายสองผู้ทรงสิทธิไต่เบี่ยนายสั่งผู้สั่งจ่ายเพียงเท่าที่เกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่นายสั่งผู้สั่งจ่าย (มาตรา 990 วรรคแรก) กล่าวคือ ถ้านายสั่งเสียหายทั้งหมด นายสั่งก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้านายสั่งเสียหายบางส่วน นายสั่งก็พ้นความรับผิดชอบเฉพาะส่วนที่เสียหาย แต่ส่วนที่ไม่เสียหาย นายสั่งยังคงต้องรับผิดชอบ แต่ถ้านายสั่งไม่เสียหายเลย นายสั่งก็ต้องรับผิดชอบทั้งหมด

บุคคลที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายสอง คือ นายรับและนายหนึ่งผู้สตั๊กหลัง แม้ว่าบุคคลทั้งสองจะไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบแต่แรก เพราะนายสั่งนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารรับรองการจ่าย (มาตรา 993 วรรคแรกและวรรคท้าย) แต่การที่นายสองผู้ทรงนำเช็คนั้นไปยื่นแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินเกินระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมเป็นผลให้นายสองผู้ทรงสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาถำกับนายรับและนายหนึ่งผู้สตั๊กหลัง (มาตรา 990 วรรคแรก)

ข้อ 4 คำถาม

นายสั่งออกเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินแก่นายรับ มีผู้ปลอมลายมือชื่อนายรับโอนเช็คต่อไปให้นายหนึ่ง นายหนึ่งนำเช็คไปให้ธนาคารจ่ายเงิน ธนาคารจ่ายเงินไปตามเช็คนั้น อยากรทราบว่ำ

ธนาคารจ่ายเงินไปโดยถูกระเบียบหรือไม่

หากกรณีเป็นว่ำในขณะที่ธนาคารจ่ายเงินให้นายหนึ่ง ได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งศาลให้

นายสั่งเป็นคนล้มละลายออกมาก่อนหน้าแล้ว แต่ธนาคารไม่รู้ จะยังถือว่าธนาคาร

ได้จ่ายเงินไปถูกต้องแล้วและมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของนายสั่งได้หรือไม่

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคารใดและธนาคารนั้นได้ใช้เงินไปตามทางค้ำปกติโดยสุจริตและปราศจากเลินเล่อไซริ์ ท่านว่ำธนาคารไม่มีหน้าที่จะต้องนำสืบว่ำการสตั๊กหลังของผู้รับเงินหรือการสตั๊กหลังในภายหลังรายใด ๆ ได้ทำไปด้วย

อาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของคำสั่งหลักหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการหลักหลังนั้นจะเป็นหลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกต้องระเบียบ (มาตรา 1009)

หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คอันเบิกแก่ตนนั้น ท่านว่าเป็นอันสุดสิ้นไปเมื่อกรณีดังนี้ คือรู้ว่าศาลได้มีคำสั่งรักษาทรัพย์ชั่วคราวหรือคำสั่งให้ผู้สั่งจ่ายเป็นคนล้มละลาย หรือ ได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นนั้น (มาตรา 992(3))

กรณีตามปัญหา เช็كدังกล่าวมีลายมือชื่อนายรับผู้สละหลักหลังเป็นลายมือชื่อปลอม ธนาคารได้จ่ายเงินไปตามเช็คนั้น ดังนั้น

ถ้าหากว่าธนาคารจ่ายเงินนั้นไปโดยสุจริต มิได้ประมาทเงินเล่อ และตามทางคำปกติแล้ว แม้ว่าลายมือชื่อผู้สละหลักหลังเป็นลายมือชื่อปลอมก็ตาม ก็ให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยถูกต้องระเบียบ แต่ถ้าหากธนาคารจ่ายเงินไปโดยทุจริต หรือประมาทเงินเล่อ หรือนอกการคำปกติ หรือเช็คนั้นมีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอมอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ก็ไม่ถือว่าธนาคารใช้เงินไปโดยถูกต้องระเบียบ (มาตรา 1009)

การที่ได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งศาลให้นายสั่งผู้สั่งจ่ายเป็นคนล้มละลายก่อนที่ธนาคารได้จ่ายเงินไปตามเช็คนั้น การประกาศโฆษณาดังกล่าวกระทำในราชกิจจานุเบกษา แม้ธนาคารจะจ่ายไปตามทางคำปกติโดยสุจริต (ไม่รู้) แต่ก็ต้องถือว่าธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยประมาทเงินเล่อเพราะการประกาศโฆษณาดังกล่าวต้องถือว่าธนาคารได้รู้แล้วเสมอ ธนาคารไม่มีสิทธิจ่ายเงินตามเช็คนั้น (มาตรา 992 (3))

ดังนั้น การที่ธนาคารจ่ายเงินไป จะยังถือว่าธนาคารได้จ่ายเงินไปถูกต้องแล้วไม่ได้ เพราะจ่ายเงินโดยประมาทเงินเล่อ กรณีจึงต้องด้วยมาตรา 1009 ธนาคารไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีของนายสั่งผู้สั่งจ่ายได้

ข้อ 1. คำถาม

นายสั่งออกตั๋วแลกเงินสั่งให้นายจ่ายใช้เงินแก่นายหนึ่ง นายหนึ่งสลักหลังโอนให้นายสอง ตัวนี้ นายจ่ายได้รับรองการจ่ายแล้ว เมื่อตัวถึงกำหนดชำระ นายจ่ายปฏิเสธการจ่าย มีนายสออดได้สอดเข้ามาใช้เงินเพื่อแก้หน้าโดยกระทำเพื่อนายจ่าย ดังนี้ หากกรณีเป็นว่า นายสออดได้สลักหลังโอนตัวให้นายสาม นายสามจะมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ใครได้บ้าง นายสออดไม่ได้สลักหลังโอนตัวต่อไป แต่จะบังคับเอาเงินตามตัวนั้น ใครบ้างที่จะต้องรับผิดชอบและไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายสออด

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

ป.พ.พ. 958 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลผู้ใช้เงินเพื่อแก้หน้า ย่อมรับช่วงสิทธิทั้งปวงของผู้ทรงอันมีต่อกู้สัญญาฝ่ายซึ่งตนได้ใช้เงินแทนไป และต่อกู้สัญญาทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อกู้สัญญานั้น แต่หาอาจจะสลักหลังตั๋วแลกเงินนั้นอีกต่อไปได้ไม่”

ตามปัญหา นายสออดเป็นผู้ใช้เงินเพื่อแก้หน้าเพื่อนายจ่ายผู้รับรอง เมื่อได้จ่ายเงินให้แก่ นายสองผู้ทรงแล้ว นายสออดจะมีสิทธิเพียงใดหรือไม่ ต้องพิจารณาตามปัญหาที่ถามมาตามลำดับ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

นายสามไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ใครได้เลย เพราะนายสออดเป็นบุคคลผู้ใช้เงินเพื่อแก้หน้า จะสลักหลังตั๋วแลกเงินนั้นอีกต่อไปไม่ได้ (มาตรา 958 วรรคแรก) ดังนั้น การที่นายสออดได้สลักหลังโอนตัวเงินนั้นให้นายสาม จึงต้องห้ามตามกฎหมาย การโอนสิทธิตามตัวเงินดังกล่าวจึงไม่เกิดขึ้น และไม่ถือว่ามี การสลักหลังโอนไปยังนายสาม นายสามจึงไม่ใช่ผู้ทรง จึงไม่มีสิทธิไล่เบี้ยต่อกู้สัญญาคนใดตามวิธีการตามกฎหมายตัวเงินได้

ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบต่อนายสออด คือ นายจ่ายในฐานะเป็นผู้รับรองตัวเงินนั้น ทั้งนี้ เพราะนายสออดได้รับช่วงสิทธิทั้งปวงของนายสออดผู้ทรงที่มีต่อ นายจ่ายผู้รับรองตัวซึ่งเป็นคู่สัญญาฝ่ายซึ่งนายสออดได้ใช้เงินแทนไป (มาตรา 958 วรรคแรก)

สำหรับผู้ที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายสออด คือ นายสั่งผู้สั่งจ่าย และนายหนึ่งผู้สลักหลัง เพราะทั้งสองคนนี้ไม่ใช่เป็นคู่สัญญาผู้ต้องรับผิดชอบต่อ นายจ่ายต่างหากที่เป็นคู่สัญญาผู้

ต้องรับผิดชอบนายสั่งและนายหนึ่ง นายสอจะมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ใช้เงินแทนไป และมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่ตนได้ใช้เงินแทนไปเท่านั้น (มาตรา 958 วรรคแรก) ดังนั้น นายสั่งและนายหนึ่งจึงหลุดพ้นจากความรับผิด ไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายสอ

ข้อ 2. คำถาม

ตัวแลกเงินฉบับหนึ่งมีนายสั่งเป็นผู้ส่งจ่าย นายสลักเป็นผู้สลักหลัง นายทรงเป็นผู้ทรง โดยมีนายจ่ายเป็นผู้จ่ายและนายจ่ายได้รับรองการจ่ายโดยกระทำที่ด้านหลังตัวด้วยเขียนข้อความว่า “รับรองแล้ว” และลงลายมือชื่อไว้ นอกจากนี้ยังมีนายคำเป็นผู้รับอาวัลค้ำประกัน นายจ่ายอีกด้วย เมื่อตัวถึงกำหนดชำระ นายจ่ายไม่ยอมจ่าย ใครบ้างที่จะต้องรับผิดและไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายทรง

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินย่อมจะต้องรับผิดตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น (มาตรา 900 วรรคแรก)

บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตัวแลกเงินย่อมเป็นสัญญาว่าเมื่อตัวนั้นได้นำขึ้น โดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น.....(มาตรา 914)

ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง (มาตรา 967 วรรคแรก)

การรับรองนั้นถึงกระทำด้วยเขียนลงไว้ในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินเป็นถ้อยคำสำนวนว่า “รับรองแล้ว” หรือข้อความอย่างอื่นทำนองเช่นเดียวกันนั้นและลงลายมือชื่อของผู้จ่าย อนึ่ง แต่เพียงลายมือชื่อของผู้จ่ายลงไว้ในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินท่านก็จัดว่าเป็นคำรับรองแล้ว (มาตรา 931)

ผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกัน

แม้ถึงว่าความรับผิดใช้เงินอันผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้นจะตกเป็นใช้ไม่ได้ด้วยเหตุใด ๆ นอกจากเพราะทำผิดระเบียบ ท่านว่าข้อที่สัญญารับอาวัลนั้นก็ยังคงสมบูรณ์ (มาตรา 940 วรรค 1-2)

กรณีตามปัญหา ผู้ที่ต้องรับผิดชอบนายทรง คือนายสั่งซึ่งลงลายมือชื่อในตัวในฐานะเป็นผู้สั่งจ่าย และนายสลักในฐานะผู้สลักหลัง และต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อนายทรง (มาตรา 900 วรรคแรก, 914, 967 วรรคแรก)

ผู้ที่ไม่ต้องรับผิดชอบนายทรง คือนายจ่ายและนายคำ ทั้งนี้เพราะนายจ่ายได้รับรองการจ่ายโดยกระทำที่ด้านหลังตัวเงิน จึงขัดกับหลักการกฎหมายที่บัญญัติให้รับรองการจ่ายไว้ในด้านหน้าตัวเงิน ถือว่าผิดแบบระเบียบเกี่ยวกับตัวเงิน จึงไม่ถือว่าเป็นการรับรอง นายจ่ายจึงไม่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น (มาตรา 931) สำหรับนายคำนั้น ได้เข้ามารับอาวัลการรับรองของนายจ่าย ตามหลักแล้วนายคำผู้รับอาวัลต้องผูกพันรับผิดชอบเช่นเดียวกันกับนายจ่ายบุคคลซึ่งตนประกันเว้นแต่ว่าความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งนายคำเข้ารับอาวัลนั้น (นายจ่าย) จะตกเป็นใช้ไม่ได้เพราะทำผิดแบบระเบียบ ความรับผิดชอบของนายคำผู้รับอาวัลจึงจะตกเป็นใช้ไม่ได้ตามไปด้วย (มาตรา 940 วรรค 2) ในกรณีนี้ความรับผิดชอบของนายจ่ายตกเป็นใช้ไม่ได้ เพราะทำผิดแบบระเบียบเกี่ยวกับตัวเงินในเรื่องการรับรองตามที่กฎหมายกำหนดไว้ กรณีจึงต้องช่วยชดเชยเวנדังกล่าว ดังนั้น ความรับผิดชอบของนายคำจึงตกเป็นใช้ไม่ได้ตามไปด้วย นายคำจึงไม่ต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นต่อนายทรง

ข้อ 3. คำถาม

เช็คฉบับหนึ่งธนาคารได้รับรองการจ่ายแล้ว แต่ต่อมาผู้สั่งจ่ายได้สั่งธนาคารมิให้จ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้น ธนาคารจึงปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คต่อผู้ทรงเช็ค ดังนี้ ธนาคารกระทำถูกต้องหรือไม่

ตามมาตรา 991 ธนาคารจำเป็นต้องใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคยค้ากับธนาคารออกเบิกเงินแก่ตน แต่มีกรณีใดบ้างที่ธนาคารมีสิทธิที่จะปฏิเสธการจ่ายเงินได้ และตามมาตรา 992 เมื่อใดที่หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คเป็นอันสิ้นสุดลง
แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

ปัญหาแรก ป.พ.พ. มาตรา 993 วรรคแรก บัญญัติว่า “ถ้าธนาคารเขียนข้อความและลงลายมือชื่อบนเช็ค เช่นคำว่า “ใช้ได้” หรือ “ใช้เงินได้” หรือคำใด อันแสดงผลอย่างเดียวกัน ท่านว่าธนาคารต้องผูกพันในฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในอันจะต้องใช้เงินแก่ผู้ทรงตามเช็คนั้น”

ตามปัญหา ธนาคารได้รับรองการจ่ายเงินแล้วตามที่กฎหมายบัญญัติแล้ว (เขียนข้อความและลงลายมือชื่อบนเช็คนั้น) แต่ต่อมาธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ดังนี้ ธนาคารทำไมถูกต้อง เพราะเมื่อธนาคารรับรองเช็คนั้นแล้ว ธนาคารนั้นต้องผูกพันรับผิดชอบในฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้น ธนาคารไม่มีข้ออ้างใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ถึงว่าผู้สั่งจ่ายจะบอกห้ามการจ่ายเงิน ธนาคารก็ถูกผู้ทรงฟ้องบังคับให้ใช้เงินตามเช็คที่ตนรับรองแล้วก็ได้

ปัญหาต่อมา ธนาคารจำต้องใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคยค้ากับธนาคารออกเบิกเงินแก่ตน แต่มีกรณีที่เป็นข้อยกเว้นที่ให้ธนาคารมีสิทธิที่จะปฏิเสธการจ่ายเงินได้ 3 กรณี คือ

ไม่มีเงินในบัญชีของผู้เคยค้าคนนั้น (ผู้สั่งจ่าย) เป็นเจ้าหนี้พอจะจ่ายตามเช็คนั้น หรือเช็คนั้นขึ้นเพื่อให้ใช้เงินเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันออกเช็ค (วันที่ที่ลงในเช็ค) หรือได้มีคำบอกกล่าวว่าเป็นเช็คที่สูญหรือถูกฉกไป (มาตรา 991) และหน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คเป็นอันสิ้นสุดลง ต่อเมื่อกรณีดังต่อไปนี้ คือ

มีคำบอกห้ามการใช้เงิน

รู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย

รู้ว่าศาลได้มีคำสั่งรักษาทรัพย์ชั่วคราว หรือคำสั่งให้ผู้สั่งจ่ายเป็นคนล้มละลายหรือได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นนั้น (มาตรา 992)

ข้อ 4. คำถาม

นายสั่งทำสมุดเช็คของตน นายปลอมเก็บได้จึงปลอมลายมือชื่อนายสั่ง สั่งให้ธนาคารจ่ายเงินให้แก่คนหนึ่ง นายหนึ่งสติกหลังโอนให้นายสอง นายสองสติกหลังโอนให้นายทรง นายทรงนำเช็คไปเบิกเงินแก่ธนาคาร ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน เพราะนายสั่งแจ้งต่อธนาคารไว้ว่าสมุดเช็คหายไปแล้ว ดังนี้ ใครบ้างที่จะต้องรับผิดชอบและไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายทรงตามเช็คฉบับนี้

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น (มาตรา 900 วรรคแรก)

บุคคลผู้สั่งจ่าย หรือผู้สติกหลังตั๋วแลกเงิน ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง (มาตรา 914, 967 วรรคแรก) อนึ่ง มาตรา 989 ได้บัญญัติให้นำมาตรา 914 และ 967 ไปใช้บังคับกับเช็คด้วย

การที่ลายมือชื่ออันหนึ่งในตัวเงินเป็นลายมือชื่อปลอม ข่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งลายมือชื่ออื่น ๆ ในตัวเงินนั้น (มาตรา 1006)

เมื่อลายมือชื่อในตัวเงินเป็นลายมือปลอม ๆ ลายมือชื่อปลอมเช่นนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้เลย ใครจะอ้างอิงแสวงสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบังคับการใช้เงินเอาแก่คู่สัญญาแห่งตัวนั้นคนใดคนหนึ่งก็ดี ไม่อาจจะทำได้เป็นอันขาด เว้นแต่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งจะพึงถูกบังคับใช้เงินนั้นจะอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องตัดบทมิให้ยกข้อลายมือชื่อนั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้ (มาตรา 1008 วรรคแรก)

กรณีตามปัญหา ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบเช็คนี้ต่อนายทรง คือนายหนึ่งและนายสอง ซึ่งลงลายมือชื่อในเช็คในฐานะเป็นผู้สลักหลัง (มาตรา 900 วรรคแรก, 914, 967 วรรคแรก) แม้ว่าเช็คฉบับนี้จะเกิดจากลายมือชื่อนายปลอมผู้ส่งจ่าย เป็นลายมือชื่อปลอมก็ตาม เฉพาะลายมือชื่อปลอมเท่านั้นที่เสียไป ไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์ของลายมือชื่ออื่น ๆ ในตัวเงินนั้น (มาตรา 1006) อนึ่ง การที่นายทรงจะบังคับการใช้เงินเอานายหนึ่งและนายสองนั้น นายทรงมิได้อ้างอิงแสวงสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดจากลายมือชื่อนั้นแต่อย่างใด (มาตรา 1008) นอกจากนั้น นายปลอมก็ต้องรับผิดชอบต่อนายทรงด้วย เพราะเป็นผู้ลงลายมือในฐานะเป็นผู้ส่งจ่าย (มาตรา 900 วรรคแรก, 914) ถึงแม้ว่าจะลงลายมือชื่อนายส่งซึ่งมิใช่ชื่อของตนก็ตาม อนึ่ง คำว่าลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินตามมาตรา 900 วรรคแรก หมายถึงการที่บุคคลลงลายมือชื่อของตนลงไปจริงซึ่งจะเป็นชื่อใครก็ได้

สำหรับผู้ที่ไม่ต้องรับผิดชอบเช็คนี้ต่อนายทรงคือนายส่ง เพราะลายมือชื่อนายส่งที่ถูกระบุว่าเป็นผู้ส่งจ่ายนั้นเป็นลายมือชื่อปลอม ลายมือชื่อนั้นข่อมเสียไปใช้ไม่ได้ (มาตรา 1008) กับทั้งนายส่งเองก็ได้ลงลายมือชื่อของตนลงในเช็คในฐานะใด (มาตรา 900 วรรคแรก) ดังนั้น นายส่งจึงไม่ต้องรับผิดชอบเช็คนั้น เว้นแต่นายส่งจะอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องตัดบท (ถูกกฎหมายปิดปาก) มิให้ยกข้อลายมือชื่อปลอมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ (มาตรา 1008) และกรณีตามปัญหา นายส่งมิได้อยู่ในฐาณดังกล่าวแต่อย่างใด

ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2521

ข้อ 1. คำถาม

จงตอบคำถามต่อไปนี้โดยย่อ

ตัวอย่าง คำถาม หลักกฎหมายระบุว่า การโอนตัวเงินชนิดผู้ถือ ให้โอนโดยการส่งมอบเท่านั้น หากนายสลักโอนตัวเงินชนิดผู้ถือ โดยการสลักหลัง นายสลักจะต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นหรือไม่ อย่างไร

คำตอบ นายสลักจะต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น แต่มิได้รับผิดในฐานะเป็นผู้สลักหลังเพราะกฎหมายไม่ถึงว่าเป็นการสลักหลัง แต่ถือว่าการกระทำเช่นนั้นทำให้นายสลักตกเป็นผู้รับอาวัลให้แก่ผู้สั่งจ่าย โดยผลของกฎหมาย ดังนั้น นายสลักจึงต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นในฐานะเป็นผู้รับอาวัลให้แก่ผู้จ่าย

ผู้จ่ายเงินตามตั๋วแลกเงินได้จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงไปเมื่อตัว ๆ นั้นถึงกำหนด โดยไม่มีการถือผล หรือประมาทเลินเล่อ แต่ปรากฏว่าลายมือชื่อของผู้สลักหลังรายหนึ่งเป็นลายมือชื่อปลอม ผู้จ่ายจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยถือว่าเป็นการจ่ายโดยถูกต้องแล้วได้หรือไม่ เช็คสั่งให้ใช้เงินในเมืองเดียวกัน หากผู้ทรงเก็บเช็คว่าเกิน 1 เดือน นับแต่วันที่ลงในเช็ ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังโดยสิ้นเชิง ใช่หรือไม่ ผู้สั่งจ่ายออกตั๋วแลกเงิน โดยมีคำสั่งที่มีเงื่อนไข กฎหมายให้ถือว่าเงื่อนไขนั้น ๆ มิได้มีอยู่เลย แต่เอกสารฉบับนั้นยังคงสมบูรณ์เป็นตั๋วแลกเงินใช่หรือไม่

คำขู่บังคับแดงให้ออกเช็คนั้นเป็นการจ่ายเงินแก่คำ คำสลักหลังโอนเช็คให้ขาว ขาวรับไว้โดยรู้ถึงการกระทำของคำ ต่อมาแดงฟ้องเรียกเช็คนั้นคืนจากขาว ขาวจึงต้องคืนให้แดงหรือไม่ ตามข้อ 1.4 หากกรณีเป็นว่า แแดงมิได้ฟ้องเรียกเช็คนั้นคืนจากขาว ขาวจึงต้องคืนให้แดงหรือไม่ เพราะธนาคารปฏิเสธการจ่าย แแดงต่อสู้ว่าคนออกเช็คเพราะถูกขู่บังคับจึงไม่ขอรับผิดชอบ ต่อผู้ตั้งกล่าวแดงยกขึ้นต่อสู้ได้หรือไม่

แนวคำตอบ

ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยถือว่าเป็นการจ่ายเงินไปโดยถูกต้องแล้ว เพราะจ่ายเงินเมื่อตัวถึงกำหนด โดยมีได้ถือผลหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้จ่ายเงินไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง จึงไม่ต้องคำนึงว่าการสลักหลังนั้นจะมีลายมือชื่อปลอมหรือไม่ ผู้จ่ายเงินนั้นยอมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ (มาตรา 949)

ไม่ใช่ กฎหมายบัญญัติให้ผู้ทรงสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลังทั้งปวง โดยสิ้นเชิง และเสียสิทธิไล่เบี้ยผู้สั่งจ่ายเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้สั่งจ่ายเพราะการที่ผู้ทรงละเลยไม่ยื่นเช็คนั้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าว (มาตรา 990 วรรคแรก)

ไม่ใช่ คำสั่งจ่ายที่มีเงื่อนไข กฎหมายบัญญัติให้ตัวเงินนั้นไม่สมบูรณ์ใช้บังคับเป็นตัวเงินต่อไป
ไม่ได้ (มาตรา 909 (2) และ 910 วรรคแรก)

ขาวต้องคืนเช็คคืนให้แดง เพราะขาวได้รับสลักหลังโอนเช็คคืนจากคำโดยทุจริต เพราะรู้เหตุ
บกพร่องของเช็คคืน ขาวจะยึดหนังสือเช็คคืนไว้ไม่ได้ กรณีต้องด้วยข้อยกเว้นแห่งมาตรา
905 วรรคสอง

แดงยกขึ้นต่อสู้ขาวได้ แม้ว่าข้อต่อสู้นั้นจะเป็นความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคล ระหว่างแดงกับคำ
ผู้สลักหลังคนก่อนก็ตาม ทั้งนี้ เพราะการ โอนเช็คระหว่างคำและขาวได้มีขึ้นด้วยคบคิดกัน
ฉ้อฉล กรณีต้องด้วยข้อยกเว้นแห่งมาตรา 916

ข้อ 2. คำถาม

นายสั่งออกตั๋วแลกเงินสั่งให้นายจ่ายใช้เงินแก่นายรับ นายรับสลักหลังโอนตั๋วให้
นายทรง โดยมีนายคำเข้ารับอาวัลค้ำประกันให้แก่นายรับ ก่อนตัว ๆ นั้นถึงกำหนดชำระ นาย
ทรงนำตัว ๆ ไปยื่นให้นายจ่ายรับรอง นายจ่ายของรับรองเพียงบางส่วน นายทรง
ยอมรับเอาการรับรองดังกล่าวและได้บอกกล่าวไปยังคู่สัญญาทุกคนแล้วโดยชอบ แต่นายสั่ง
นายรับ และนายคำ ไม่ให้ความยินยอม ครั้นถึงกำหนดชำระ นายจ่ายไม่มีเงินใช้ให้นายทรง
ดังนี้ ใครบ้างที่จะต้องรับผิดชอบและไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายทรง

แนวคำตอบ ป.พ.พ. ได้วางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้ คือ

บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบ ตามเนื้อความในตัวเงินนั้น
(มาตรา 900 วรรคแรก)

ถ้าตั๋วแลกเงินนั้น เขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรอง หรือไม่ยอมจ่ายเงิน ผู้สั่งจ่ายหรือ
สลักหลังตัวเงินนั้น ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง (มาตรา 914 , 967 วรรคแรก)

คำรับรองเพียงบางส่วน ผู้ทรงตั๋วแลกเงินจะบอกปฏิเสธก็ได้...จะถือว่าตัวเงินนั้นขาด
ความเชื่อถือรับรองก็ได้ ถ้าผู้ทรงรับเอาคำรับรองเพียงบางส่วน และผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลัก
หลังมิได้ให้อำนาจแก่ผู้ทรงโดยแสดงออกชัด หรือโดยปริยายให้รับเอาคำรับรอง
เพียงบางส่วนนั้นก็ดี หรือไม่ยินยอมด้วยในภายหลังก็ดี ท่านว่าผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลัก
หลังนั้นย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น แต่บทบัญญัตินี้ ท่านมิให้ใช้
ไปถึงการรับรองแต่บางส่วนซึ่งได้บอกก่อนแล้วโดยชอบ (มาตรา 936 วรรค 1-2)

ผู้รับอวัลย์ต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน

แม้ถึงว่าความรับผิดชอบใช้เงินอันผู้รับอวัลย์ได้ประกันอยู่นั้นจะตกเป็นใช้ไม่ได้ด้วยเหตุใด ๆ นอกจากเพราะทำผิดแบบระเบียบ ท่านว่าข้อสัญญาผู้รับอวัลย์นั้นก็ยังคงสมบูรณ์ (มาตรา 940 วรรค 1-2)

กรณีตามปัญหา นายจ่ายขอรับรองการจ่ายแต่เพียงบางส่วน นายทรงยอมรับ และได้บอกกล่าวไปยังคู่สัญญาทุกคนแล้วโดยชอบ กรณีจึงต้องด้วยข้อยกเว้นในมาตรา 936 วรรค 2 กล่าวคือ เพียงผู้ทรงบอกกล่าวการรับรองแต่เพียงบางส่วนไปยังผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลัง ต่อการที่ผู้ทรงยอมรับเอาการรับรองแต่เพียงบางส่วนนั้น ผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังจะยินยอมด้วยหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่ทำให้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปได้ ดังนั้นนายสั่งผู้สั่งจ่ายและนายรับผู้สลักหลัง ยังต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อนายทรง (มาตรา 900 วรรคแรก, 914, 967 วรรคแรก) สำหรับนายค้ำผู้รับอวัลย์นายรับผู้สลักหลังนั้น ยังคงต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกันกับนายรับ และการที่นายจ่ายรับรองแต่เพียงบางส่วน ก็มีใช่เป็นเรื่องผิดแบบหรือระเบียบแต่อย่างใด (มาตรา 940 วรรค 1-2) ทั้งมาตรา 936 วรรค 2 ก็มีได้บัญญัติคุ้มครองไปถึงผู้รับอวัลย์ด้วย ดังนั้น นายค้ำยังต้องรับผิดชอบร่วมกันกับนายรับและนายสั่งต่อนายทรง (มาตรา 940 วรรค 1-2 และ 967 วรรคแรก)

หมายเหตุ นักศึกษาควรติดตามแนวคำถามและแนวคำตอบสมัยต่อๆมาได้จากเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยในกระบวนวิชานี้จากงานแนะแนว และหรือจากทีมงานผู้บรรยาย

ตารางคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กรณีที่ภรรยาทำงาน หรือที่ภรรยาว่างงาน

หัวข้อ	คำนวณเงิน	ค่าลดหย่อนภาษีเงิน	ผล
1.รายการที่หักลดหย่อนไม่หักเงิน	909(1)(2)(3)(6)(8)+910: 909(4)(5)(7)+910(1)	983(1)(2)(5)(7)+984(1): 983(3)(4)(6)+984(2-5)	988(1)(2)(3)(4)(7)+ 910(1)+989 2.1:988(5)(6)+910(1.3-5)+989
2.การรับสิทธิของผู้มีรายได้รวมและคู่สมรสด้วยคู่สมรสที่มีเงิน การรับสิทธิของผู้มีรายได้รวม การรับสิทธิของผู้มีรายได้รวม (รายบุคคลภรรยา) การรับสิทธิของผู้มีรายได้รวม (รายบุคคลภรรยา) การรับสิทธิของผู้มีรายได้รวม (รายบุคคลภรรยา)	900 2.1+914 ประมวล 939 900 2.1+914+987 2.1* 900 2.1+(931)+937 900 2.1+(939)+940 2.1 900 2.1+(918)+921+940 2.1	900(1)+985(1) 900 2.1+987 2.1+985 2.1 ไม่มีรายการลงในค่าลดหย่อน 900 2.1+(939)+940 2.1+985 2.1 ไม่มีตัวผู้ถือในค่าลดหย่อน	900(1)+914+989(1) 900(1)+914+987 2.1+989 2.1 900 2.1+983 2.1 (เป็นให้ผู้มีรายได้รวมโดยคู่สมรสที่มีรายได้) 900(1)+939+940 2.1+989 2.1 900 2.1+(918)+921+940(1)+989 2.1
3.การตั้งรับของเงินโดยมีเงื่อนไข ๓๓ ส่วนเงินรับไม่สมบูรณ์ ตั้งรับที่เงินมูลค่าก่อนถึงของ บัญชีได้ ในทางตรงข้าม การตั้งรับเงินโดยมีเงื่อนไข ๓๓ ส่วนเงินรับสมบูรณ์และถือว่าไม่มีเงื่อนไข	909(2)+910 2.1 922 2.1	983 (2) +984 2.1 922 2.1+985 2.1	988 (2)+910 2.1+989 2.1 922 2.1+989(1)
4.คู่สมรสที่มีรายได้รวมที่มีเงินเมื่อมีคู่สมรสที่มีรายได้ เงินจากการทำงานหรืออื่น	939 ก) หรือ ข) (1)-(3)+900 คู่สมรสที่มีรายได้รวม เงินจากการทำงานหรืออื่น 973(1) และ 2.2	939 ก) หรือ ข) (2)+985 2.1 คู่สมรสที่มีรายได้รวมด้วย คู่สมรสที่มีรายได้รวม (ประมวล)	939 ก) หรือ ข) +989 2.1 คู่สมรสที่มีรายได้รวมด้วย คู่สมรสที่มีรายได้รวม (ประมวล)
5.การ โอนตัวผู้ถือเพื่อ ให้มีผลลด 905 2.1-2	917 2.1-919(1)(ประมวล)หรือ 919 2.2 (๓๓๐)+(920)	917 2.1 919(1) หรือ 919 2.2+(920+985(1))	917 2.1+919 2.1 หรือ 2.2+(920+989(1))
การ โอนตัวผู้ถือเพื่อ ให้มีผลลด 905 2.2-3	918	ไม่มีตัวผู้ถือในค่าลดหย่อน	918+989 2.1
6.การหักเงินโอนตัวผู้ถือ - โดยผู้รับจ้าง - โดยคู่สมรส - โดยบุตร	917(2) (หักภาษี) 923 (หักเงินค่าได้)	917 2.2+985 2.1 923+985(1)	(1) 917 2.2+989(1) (2) 923+989 2.1 (3) โดยคู่สมรส 995(3) กรณีเป็นคู่สมรสก่อนการไปต่างประเทศ ส่วนเป็นประมวล 999
7.905 2.2-3 - คู่สมรสที่มีรายได้รวมที่มีเงิน / 916 คู่สมรสที่มีรายได้รวมที่มีคู่สมรสที่มีรายได้รวม			***** ข้อสังเกต ***** ถ้า 967 2.1 ถ้ามีรายการที่มีคู่สมรสที่มีรายได้รวมที่มีคู่สมรสที่มีรายได้รวม ตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป
8.998 คู่สมรสที่มีรายได้รวมที่มีเงินที่มีคู่สมรสที่มีรายได้รวม			โดย รองอธิบดีกรมสรรพากร ๓๖ ๓๖ ๓๖
9.1007(1)+ 2.3 กรณีที่มีคู่สมรสที่มีรายได้รวม / 1007 2.2+2.3 กรณีที่มีคู่สมรสที่มีรายได้รวม			
10 ส่วนเงินที่มีรายได้รวม (1008) ๓๓ (1) คู่สมรสที่มีรายได้รวมที่มีคู่สมรสที่มีรายได้รวม (2) คู่สมรสที่มีรายได้รวมที่มีคู่สมรสที่มีรายได้รวม (3) คู่สมรสที่มีรายได้รวมที่มีคู่สมรสที่มีรายได้รวม			

ลักษณะ 21

ตั๋วเงิน

(BILLS)

ป.พ.พ. ลักษณะ 21 ว่าด้วยตั๋วเงิน เริ่มตั้งแต่มาตรา 898 ถึงมาตรา 1011 รวมทั้งสิ้น 114 มาตรา แบ่งออกเป็น 6 หมวด คือ

หมวด 1 บทเปิดเสรีงั่วไป ตั้งแต่มาตรา 898-907 รวม 10 มาตรา เป็นบทบัญญัติที่ใช้ได้กับตั๋วเงินทั้ง 3 ประเภท (ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงินและเช็ค) แต่คงใช้ได้เท่าที่ไม่ขัดกับสภาพของตราสารนั้น ๆ

หมวด 2 ตั๋วแลกเงิน ตั้งแต่มาตรา 908 ถึงมาตรา 981 รวม 74 มาตรา เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับตั๋วแลกเงินโดยเฉพาะ แต่มีบางมาตราที่มีผลใช้บังคับกับตั๋วสัญญาใช้เงินด้วย (ดูมาตรา 985) และมีบางมาตราที่มีผลใช้บังคับกับเช็คด้วย (ดูมาตรา 989)

หมวด 3 ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตั้งแต่มาตรา 982 ถึงมาตรา 986 รวม 5 มาตรา เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับตั๋วสัญญาใช้เงินโดยเฉพาะ

หมวด 4 เช็ค ตั้งแต่มาตรา 987 ถึงมาตรา 1000 รวม 14 มาตรา เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับเช็คโดยเฉพาะ

หมวด 5 อายุความ ตั้งแต่มาตรา 1001 ถึงมาตรา 1005 รวม 5 มาตรา เป็นบทบัญญัติพิเศษที่มุ่งหมายบังคับกับคู่สัญญาในตั๋วเงินโดยเฉพาะ นอกเหนือจากบัญญัติทั่วไปในเรื่องอายุความ (บรรพ 1 ลักษณะ 6 มาตรา 193/9-193/35)

หมวด 6 ตั๋วเงินปลอม ตั๋วเงินถูกฉก และตั๋วเงินหาย ตั้งแต่มาตรา 1006 ถึงมาตรา 1011 รวม 6 มาตรา เป็นบทบัญญัติพิเศษที่ใช้บังคับกับตั๋วเงินทั้ง 3 ประเภท เช่นเดียวกับหมวด 1 กล่าวถึงความรับผิดชอบแห่งของผู้ปลอมตั๋วเงิน ฯลฯ นอกเหนือจากความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญาที่ผู้ฉ้อโกงอาจต้องรับผิดชอบอีก โสดหนึ่งด้วย

ลักษณะ 19
บัญชีเดินสะพัด
(CURRENT ACCOUNT)

บัญชีเดินสะพัด เป็นสัญญาชนิดหนึ่ง แต่เป็นสัญญาที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากสัญญาทั่วไปในเรื่องนี้ จึงจัดเข้าอยู่ในเอกเทศสัญญาลักษณะที่ 19 ตั้งแต่มาตรา 856-860 รวม 5 มาตรา ที่ว่าแตกต่างก็เพราะตามธรรมดาการบังคับชำระหนี้อันเกิดจากมูลหนี้ต่างกันนั้น ต่างฝ่ายต่างก็มีสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้ของตนเป็นราย ๆ ไป ในการฟ้องคดียังโรงศาลต่างฝ่ายก็ต่างต้องฟ้องกันเป็นคนละคดี จะนำมาให้การหรือฟ้องแย้งเพื่อหักกลบลบกันหาได้ไม่ เช่น ก. กู้เงิน ข. ไป 10,000 บาท และ ข. ขายสุกรให้ ก. ไปเป็นเงิน 8,000 บาท ดังนี้ เมื่อต่างฝ่ายไม่ชำระหนี้ ข. ก็ต้องฟ้อง ก. เป็นคดีเรื่องหนึ่ง และ ก. ก็ต้องฟ้อง ข. เป็นคดีอีกเรื่องหนึ่ง เมื่อเป็นดังนี้ในกิจการพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมทั้งหลายนั้นย่อมจะเกิดความยุ่งยากไม่สะดวกขึ้นด้วยนานาประการ กฎหมายจึงรับรู้ให้เขาตกลงกันหักทอนบัญชีหนี้สินระหว่างกันได้ ความตกลงแสดงเจตนาให้ตัดทอนบัญชีหักกลบลบหนี้สินกันนี้แหละคือ สัญญาบัญชีเดินสะพัด⁴⁹

บัญชีเดินสะพัดมีประโยชน์สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ประโยชน์เกี่ยวกับการชำระหนี้ระหว่างคู่สัญญา (เข้าหนี้ลูกหนี้) คู่สัญญาในสัญญาบัญชีเดินสะพัด ส่วนใหญ่จะเป็นนักธุรกิจที่ทำการค้าติดต่อกันมานานจนไว้นื้อเชื่อใจกัน เช่น แดงพ่อค้าในกรุงเทพเป็นตัวแทนจำหน่ายและผู้ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปและกิจการค้าอาหาร ผลไม้ นำเงินพ่อค้าในเมืองเชียงใหม่มีห้างขายสินค้าเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ และเป็นตัวแทนจำหน่ายผลไม้และอาหารพื้นเมืองทุกชนิด แดงและน้ำเงินทำการค้าติดต่อกันมานานหลายปีโดยแดงส่งสินค้าสำเร็จรูปจำพวกเสื้อผ้าและอาหารทะเลไปให้น้ำเงินจำหน่ายที่เชียงใหม่ ส่วนน้ำเงินส่งสินค้าจำพวกผลไม้เมืองเหนือ กระจ่างมดอง ฯลฯ ไปให้แดงจำหน่ายใน

⁴⁹ ประมวล สุวรรณศร, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัด, ตัวเงิน, ประกันภัย (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, 2493) หน้า 1-2.

กรุงเทพฯ ทั้งสองฝ่ายต่างเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกันในการส่งสินค้าไปขาย และราคาสินค้าย่อมแตกต่างกันในที่สุด แต่ทั้งคู่ต่างต้องชำระราคาสินค้าซึ่งกันและกัน หรืออาจนำราคาสินค้ามาหักกลบลบหนี้กันเป็นราย ๆ ไป (ตามมาตรา 341) ก็ได้ แต่ทำให้ยุ่งยากเสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก แต่ถ้าแดงและนำเงินสมัครใจทำความตกลงให้มีบัญชีเดินสะพัดโดยตกลงให้มีการตัดทอนบัญชีหนี้กันในเดือนถึงระยะเวลาหนึ่ง อาจเป็น 1 เดือน หรือ 3 เดือน ฯลฯ แล้วนับว่าทั้งสองฝ่ายจะได้รับความสะดวกมากกว่า

2. ประโยชน์เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ (โดยเฉพาะระหว่างลูกค้ำหรือผู้เคยค้ากับธนาคาร) ธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายดำเนินธุรกิจด้วยการค้าเงิน ธุรกิจที่สำคัญคือรับฝากเงินจากประชาชนและนำเงินที่รับฝากไว้ไปให้ประชาชนกู้ยืม ผู้เคยค้า (ลูกค้ำ) ซึ่งเป็นนักธุรกิจส่วนใหญ่นิยมฝากเงินไว้กับธนาคาร โดยเปิดบัญชีเงินฝากประเภทกระแสรายวัน (Current Account) โดยมีข้อตกลงซึ่งเป็นเงื่อนไขในการเปิดบัญชีกระแสรายวันทำนองให้มีการเบิกเงินเกินบัญชีได้ ในกรณีที่ธนาคารยินยอมจ่ายเงินที่เกินไปนั้น และลูกค้ำต้องผูกพันรับใช้เงินที่จ่ายเกินไปนั้น หรือลูกค้ำอาจทำความตกลงกับธนาคารโดยตรงเพื่อขอสินเชื่อธนาคารในการขอเบิกเงินเกินบัญชีในจำนวนเท่านั้นเท่านี้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อธนาคารอนุญาตลูกค้ำย่อมได้สิทธิเบิกเงินเกินบัญชีได้ภายในวงเงินที่ตกลงกันไว้ในวันจนครบจำนวนที่ตกลงกันนั้น แต่การที่ธนาคารตกลงให้มีการเบิกเงินเกินบัญชื่อนั้น ลูกค้ำไม่อาจบังคับให้ธนาคารจำต้องยอมให้เบิกเงินเกินบัญชีเสมอไป กล่าวคือความตกลงของธนาคารที่ยินยอมให้เบิกเงินเกินบัญชื่อนั้นไม่ก่อให้เกิดหนี้ที่จะบังคับธนาคารให้ต้องถือปฏิบัติต่อลูกค้ำตลอดไป ธนาคารจะไม่ยินยอมให้เบิกเงินส่วนที่เกินบัญชีไปแล้วนั้นเมื่อไรก็ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 590/ 2484)

“สัญญาบัญชีเดินสะพัด คือสัญญา มาตรา 856 อันว่าสัญญาบัญชีเดินสะพัดนั้น คือสัญญา ระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายตกลงกัน ซึ่งบุคคลสองคนตกลงกันว่าสืบแต่นั้นไปหรือในช่วงเวลาที่กำหนดอันใดอันหนึ่ง ให้ตัดทอนบัญชีหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนอันเกิดขึ้นแต่กิจการในระหว่างเขาทั้งสองนั้น หักกลบลบกันและคงชำระแต่ส่วนที่เป็นจำนวนคงเหลือเป็นคราว ๆ และลูกหนี้ต้องชำระ โดยดุลยภาค หนี้เฉพาะส่วนที่เหลือ”

จากบทวิเคราะห์ศัพท์ สัญญาบัญชีสะพัด อาจแยกสาระ (ลักษณะ) สำคัญของสัญญาบัญชีเดินสะพัดออกเป็น 5 ประการ คือ

1. เป็นสัญญา ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน เพราะคู่สัญญาต่างมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน เช่น คู่สัญญาต้องจัดให้มีบัญชีและให้มีการหักทอนบัญชี แล้วชำระหนี้เมื่อถึงเวลาหักทอนบัญชานั้น แต่สัญญาบัญชีเดินสะพัดเป็นสัญญาพิเศษที่ไม่มีแบบ กล่าวคือไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือ หรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ ก็ฟ้องร้องบังคับกันได้ ดังนั้น จึงตกลงกันด้วยวาจาหรือโดยปริยายก็ย่อมได้ แต่การตกลงกันนั้นจะต้องจัดให้มีบัญชีและตกลงให้มีการหักทอนบัญชีระหว่างกัน นอกจากนี้คู่สัญญาต้องมีความสามารถตามกฎหมาย และต้องแสดงเจตนาเข้าทำสัญญาด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทั้งวัตถุประสงค์นั้นต้องชอบด้วยกฎหมายตามหลักสัญญาทั่ว ๆ ไป

ตัวอย่าง

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 1773/2514 พฤติการณ์ที่โจทก์จำเลยปฏิบัติต่อกันโดยจัดให้มีบัญชีนี้ ให้มีการหักทอนบัญชีเป็นคราว ๆ คงชำระหนี้ที่เหลือในการหักทอนบัญชี เช่นนี้ ถือได้ว่าโจทก์จำเลยทำสัญญาบัญชีเดินสะพัดต่อกันแล้ว สัญญาบัญชีเดินสะพัดเป็นสัญญาไม่มีแบบ ไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ

(2) คำขอเปิดบัญชีกระแสรายวันที่คู่สัญญาปฏิบัติต่อกัน อาจเข้าลักษณะเป็นบัญชีเดินสะพัดได้ เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3567/2537 ตามระเบียบการเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันที่โจทก์ได้ทำไว้กับจำเลย ซึ่งเป็นลูกค้า ข้อ 2 มีข้อความว่า การฝากเงินผู้ฝากต้องกรอกรายการลงในใบนำฝากตามแบบของธนาคาร ข้อ 6 มีข้อความว่า การถอนเงินต้องกระทำโดยใช้เช็คหรือเอกสารสั่งจ่ายอย่างอื่นที่ธนาคารอนุมัติให้ใช้ได้ ข้อ 11 มีข้อความว่า เมื่อธนาคารจ่ายเงินตามเช็คทั้ง ๆ ที่ยอดเงินในบัญชีมิไม่เพียงพอแล้ว ผู้ฝากตกลงและยินยอมใช้เงินส่วนที่ธนาคารจ่ายเกินบัญชานั้นคืนให้ธนาคาร พร้อมทั้งยินยอมให้คิดดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตให้ธนาคารเรียกเก็บได้ในขณะนั้นนับแต่วันที่ธนาคารได้จ่ายเงินเป็นต้นไป ข้อ 17 มีข้อความว่า ธนาคารจะจัดส่งรายการเดินสะพัดของบัญชีเงินฝากไปยังผู้ฝากเดือนละครั้ง และข้อ 20 มีข้อความว่า ให้นำวิธีการและประเพณีอันเกี่ยวกับการดำเนินบัญชีกระแสรายวันที่ธนาคาร

พาณิชย์ทั่วไปปฏิบัติมาใช้บังคับถึงการฝากและถอนเงินตามบัญชีเงินฝากกระแสรายวันนี้ด้วย และธนาคารยังได้สงวนสิทธิที่จะหักถอนบัญชีของผู้ฝากเมื่อใดก็ได้แล้วแต่ธนาคารจะเห็นสมควรดังนี้ แสดงว่า นับแต่ที่จำเลยได้เปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันกับโจทก์แล้ว ความผูกพันระหว่างโจทก์จำเลยดังกล่าวมีลักษณะเป็นสัญญาซึ่งบุคคลสองคนตกลงกันว่าสืบแต่นั้นไปให้ตัดถอนบัญชีนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนอันเกิดขึ้นแก่กิจการในระหว่างเขาทั้งสองหักกลบลบกันและคงชำระแต่ส่วนที่คงเหลือโดยดุลภาคอันเป็นสัญญาบัญชีเดินสะพัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 856 โจทก์จึงคิดดอกเบี้ยทบต้นในบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ได้ตามประเพณีการค้าขายของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป

2. ระหว่างบุคคลสองคนตกลงหักหนี้กันเป็นคราว ๆ คำว่า “บุคคลสองคน” นั้น หมายถึงบุคคลสองฝ่ายนั่นเอง จึงมีมากกว่าสองคนก็ได้ เช่น แดงฝ่ายหนึ่ง กับน้ำเงินและขาว ซึ่งเป็นหุ้นส่วนกันอีกฝ่ายหนึ่ง เช่นนี้ย่อมตกลงกันได้ หรือระหว่างบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลหรือตัวแทนก็ได้ เช่น ระหว่างพ่อค่านักธุรกิจกับธนาคาร เป็นต้น เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 6249/2537 ตามคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันและระเบียบการเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ข้อ 11 มีข้อความว่า ถ้าบัญชีของผู้ฝากมีเงินไม่พอจ่ายตามเช็ค ธนาคารมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงิน ทั้งมีสิทธิที่จะปิดบัญชีของผู้ฝาก โดยมีต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และยินยอมให้ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คไปก่อนได้ถึงแม้ว่าเงินในบัญชีของผู้ฝากมีไม่พอจ่าย โดยผู้ฝากยอมใช้เงินส่วนที่ธนาคารจ่ายเกินบัญชีนั้นคืนพร้อมทั้งยอมให้คิดดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตให้ธนาคารเรียกเก็บได้ขณะนั้น นับแต่วันที่ธนาคารได้จ่ายเงิน โดยที่เจ้าของบัญชีจะรับทราบหรือไม่ก็ตาม ข้อ 16 มีใจความว่า ให้ธนาคารมีสิทธิหักหนี้สินใด ๆ ที่ผู้ฝากเป็นหนี้ธนาคารอยู่ และข้อ 17 มีใจความว่า ธนาคารจะจัดส่งรายการเดินสะพัดของบัญชีเงินฝากไปยังผู้ฝาก เมื่อพิจารณาข้อความดังกล่าวเห็นได้ว่า คู่กรณีมีเจตนาที่จะเดินสะพัดบัญชีกัน ดังนั้นสัญญาระหว่างโจทก์จำเลยจึงเป็นสัญญาบัญชีเดินสะพัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856

3. สืบแต่นั้นไปหรือในช่วงเวลากำหนดอันใดอันหนึ่ง เป็นเรื่องกำหนดอายุของสัญญาบัญชีเดินสะพัด เช่น กำหนดให้มีสัญญาบัญชีเดินสะพัดกันเป็นเวลา 1 ปี (และมีข้อตกลงให้มีการหักถอนบัญชีระหว่างกันทุก 1 เดือน, 3 เดือน หรือ 6 เดือน ตามมาตรา 858)

อนึ่ง สัญญาบัญชีเดินสะพัด อาจไม่มีกำหนดเวลาก็ได้ (มาตรา 859)

4. ให้ตัดทอนบัญชีหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนที่เกิดจากกิจการระหว่างเขาทั้งสอง คำว่า "ตัดทอน" ก็คือ "หักทอน" นั่นเอง หมายความว่าต้องมีข้อตกลงตาม 2. โดยให้มีการหักทอนบัญชีหนี้สินระหว่างกันทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ สุดแล้วแต่จะตกลงกัน จะกำหนดระยะเวลาไว้หรือไม่ก็ได้ เช่น กำหนดให้มีการหักทอน 1, 3 หรือ 6 เดือน ต่อครั้ง แต่ถ้าไม่กำหนดระยะเวลาหักทอนไว้ มาตรา 858 ให้ถือเอาระยะเวลาหักทอนฯ 6 เดือนต่อครั้ง

อนึ่ง การตกลงโดยตรงหรือโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายให้มีการหักทอนบัญชีเป็นคราวๆ ทุกเดือนก็ได้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 852/2521 ธนาคารคิดดอกเบี้ยลงยอดเงินหักกลบหนี้เดือนละครั้งตามประเพณีของธนาคาร แล้วแจ้งให้ลูกหนี้ทราบ ลูกหนี้ไม่ได้แย้งอย่างใด ถือว่ามีการหักทอนบัญชีกัน ไม่ขัดต่อมาตรา 856 ไม่ต้องให้เจ้าหนี้ ลูกหนี้ร่วมตรวจสอบคิดบัญชีกันอีก

5. กงชำระหนี้แต่ส่วนที่เป็นจำนวนคงเหลือโดยดุลยภาค เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาหักทอนบัญชีกันแล้ว จึงจะรู้ว่าใครเป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้และเป็นจำนวนเท่าใด ดังนี้ ฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ฝ่ายที่เป็นลูกหนี้ชำระหนี้นั้นได้และลูกหนี้จะแจ้งให้จงดรายการหนี้ลงไว้ในบัญชีแล้วให้ไปหักทอนในงวดต่อไปนี้ไม่ได้ เว้นแต่ เจ้าหนี้จะยินยอมด้วย
ข้อสังเกต

แม้ว่ากฎหมายจะไม่บังคับให้สัญญาบัญชีเดินสะพัดต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ แต่การที่กฎหมายบังคับให้ต้องจัดให้มีบัญชี จึงต้องมีการจกรายการหนี้สินเป็นลายลักษณ์อักษรก็เหมือนกับว่าได้ทำเป็นหนังสือแล้วและทางปฏิบัติต้องทำเช่นนี้ ดังนั้นถ้าจัดทำบัญชีขึ้นแต่รายการต่าง ๆ ใช้จดจำเอาไว้แล้วนำมาหักทอนบัญชีกัน เช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นสัญญาบัญชีเดินสะพัด

**“ใช้ตัวเงินในการชำระหนี้และหัก
 ทอนบัญชีเดินสะพัดได้ ทั้งนี้ตัว
 เงินนั้นต้องมีการใช้เงิน ถ้าไม่มี
 การใช้เงินตามตัว เจ้าหนี้จะเพิก
 ถอนรายการหนี้ที่เขาชำระด้วย
 ตัวเงินก็ได้”**

มาตรา 857 การนำตัวเงินลงเป็นรายการในบัญชีเดิน
 สะพัดนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ได้ลงด้วยเงื่อนไข
 ว่าจะมีผู้ชำระเงินตามตัวนั้น ถ้าและตัวนั้นมีได้ชำระเงิน
 ไซ้ จะเพิกถอนรายการอันนั้นเสียก็ได้

มาตรานี้ กำหนดให้นำตัวเงิน (ตัวแลกเงิน, ตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค) ใช้ในการหัก
 ทอนบัญชีเดินสะพัดได้ โดยที่ฝ่ายผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัว อยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้ และฝ่ายผู้รับ
 เงิน (ผู้ทรง) เป็นเจ้าหนี้ หรือฝ่ายที่สลักหลัง (ผู้สลักหลัง) อยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้ และฝ่าย
 ผู้รับสลักหลัง (ผู้ทรง) เป็นเจ้าหนี้ ดังนี้ คู่สัญญาจึงลงจำนวนเงินตามตัวเงินนั้นไว้ในบัญชี
 หนี้สินนั้นได้ แต่มาตรา 857 ได้วางข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าตัวเงินนั้นจะต้องมีการชำระเงิน
 แล้วจึงจะถือว่าได้มีการชำระหนี้กันจริง ๆ ซึ่งถ้าตัวเงินนั้นไม่มีการชำระเงินหรือเจ้าหนี้ (ผู้ทรง)
 เรียกเก็บเงินตามตัวเงินนั้นไม่ได้ ตัวเงินนั้นก็ย่อมไม่เกิดผลตามจำนวนเงินที่ลงไว้ในบัญชี และ
 ไม่ถือว่าได้มีการชำระหนี้ต่อกัน (ท่านองเดียวกับมาตรา 321 วรรคท้าย) มาตรานี้จึงบัญญัติให้
 เจ้าหนี้ (ผู้ทรง) เพิกถอนรายการหนี้สินตามตัวเงินนั้นได้

ข้อสังเกต

(1) มาตรา 321 วรรคท้าย กล่าวถึง การชำระหนี้ด้วยตราสารเปลี่ยนมือเช่นตัวเงิน
 ไม่ว่าจะเป็นผู้ออก หรือโอน หรือสลักหลังตัวเงินไปให้เจ้าหนี้ ท่านว่าหนี้นั้นจะระงับสิ้นไป
 ต่อเมื่อตัวเงินนั้นได้ใช้เงิน (มีการชำระเงิน) แล้ว

(2) การชำระหนี้ด้วยตัวเงิน ถือเป็นหนี้ที่มีเงื่อนไข แต่กฎหมายเอื้ออำนวยให้ใช้
 จดลงในบัญชีเดินสะพัดก่อนได้ แต่ถ้าตัวเงินถึงกำหนดใช้เงินแล้ว ตัวเงินนั้นถูกปฏิเสธการใช้
 เงิน เจ้าหนี้ชอบที่จะเพิกถอนรายการชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นได้ เช่นเดียวกับธนาคารรับเช็คของ
 ธนาคารอื่นจากผู้เคยค้าธนาคารจะลงบัญชีรับฝากให้โดยระงับยอดเงินฝากตามจำนวนในเช็คนั้น
 ไว้ก่อน แล้วจึงเรียกเก็บเงินจากธนาคารผู้จ่าย ถ้าเรียกเก็บเงินไม่ได้เพราะเช็คถูกปฏิเสธการ
 จ่ายเงิน ธนาคารจะคืนเช็คและเพิกถอนรายการรับฝากนั้นได้ (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1127/2523)

“คู่สัญญาตกลงกำหนดเวลาหัก ทอนบัญชีกันได้ หากมิได้ตกลง ไว้ ต้องหักทอนบัญชีกันทุก 6 เดือน”

มาตรา 858 ถ้าคู่สัญญาได้กำหนดกันไว้ว่าให้หักทอน บัญชีโดยระยะเวลาอย่างไรไซ้ ท่านให้ถือเอาเป็น กำหนดหกเดือน

มาตรานี้ กล่าวถึงกำหนดเวลา (หรือระยะเวลา) หักทอนบัญชีเดินสะพัด ทั้งนี้เพื่อจะ ได้รู้ว่าใครเป็นเจ้าของหนี้หรือลูกหนี้ โดยกำหนดให้คู่สัญญาตกลงระยะเวลาหักทอนบัญชีกัน ได้ อาจเป็น 1, 3, 4, 6 เดือนต่อครั้ง หรือ 1-2 ปีต่อครั้งก็ได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้ามไว้ แต่ใน กรณีที่มีได้มีการตกลงกำหนดเวลาหักทอนบัญชีกันไว้ คู่สัญญาต้องหักทอนบัญชี 6 เดือน ต่อครั้ง

ข้อสังเกต

- (1) กำหนดเวลาหักทอนบัญชี มีไว้เพื่อชำระหนี้กันเป็นคราว ๆ
- (2) เมื่อหักทอนบัญชีแล้ว โดยมิได้มีการบอกเลิก สัญญาบัญชีเดินสะพัดยังคงมี ต่อไปจนกว่าจะได้ครบอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัด ตามมาตรา 856
- (3) หนี้สินที่เกิดขึ้นขณะเมื่อหักทอนบัญชี กันแต่ละครั้ง ถ้าเจ้าหนี้ไม่เรียกร้องให้ ลูกหนี้ชำระ ก็นำลงไว้ในบัญชีต่อไปได้ และคิดดอกเบี้ยกันได้ ตามมาตรา 860
- (4) กำหนดเวลาหักทอนบัญชี ตามมาตรา 858 มิใช่อายุสัญญาบัญชีเดินสะพัด บัญชีเดินสะพัดกำหนดได้ตามมาตรา 856ว่าจะให้มีสัญญากันนานเท่าใด เช่น แดงและน้ำเงิน ตกลงให้มีบัญชีเดินสะพัดต่อกันเป็นเวลา 3 ปี ดังนี้ เป็นอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัด (มาตรา 856) และทั้งคู่ยังได้ตกลงกันให้มีการหักทอนบัญชีเดินสะพัดนั้นทุก ๆ 3 เดือน ดังนี้เป็น กำหนดเวลาหักทอนฯ (มาตรา 858) ฉะนั้น เมื่ออายุสัญญาบัญชีเดินสะพัดครบ 3 ปี สัญญา ย่อมสิ้นสุดลง แต่หากคู่สัญญายังคงให้บัญชีเดินสะพัดเดินอยู่ต่อไปก็ได้ จนกว่าจะบอกเลิก (ดู คำพิพากษาฎีกาที่ 658-659/2511 ในหนังสือศาสตราจารย์ประกาศน์ อวยชัย และ 665/2518) ถือว่าเป็นการต่ออายุของสัญญาบัญชีเดินสะพัดออกไปโดยปริยาย

**“ในกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดอายุ มาตรการ 859 คู่สัญญาฝ่ายใดจะบอกเลิกสัญญาบัญชีเดิน
 สัญญาบัญชีเดินสะพัดไว้ คู่ สะพัดและให้หักทอนบัญชีกันเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ ถ้า
 สัญญาฝ่ายใดจะบอกเลิกสัญญาฯ ไม่มีอะไรปรากฏเป็นข้อขัดกับที่กล่าวมานี้
 และให้หักทอนบัญชีเมื่อใดก็ได้
 แต่ถ้ามีข้อกำหนดอายุสัญญาฯ
 ไว้ จะบอกเลิกสัญญาฯ ก่อน
 ครบกำหนดไม่ได้”**

มาตรานี้ กล่าวถึงการบอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัด การบอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดถือว่าเป็นการสิ้นสุดสัญญาบัญชีเดินสะพัดอย่างหนึ่งนอกเหนือจากครบกำหนดระยะเวลาตามที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ ตามมาตรา 856 มาตรา 859 จึงวางหลักไว้ว่ากรณีที่คู่สัญญาไม่กำหนดอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัดไว้ว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใดแล้ว คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดเมื่อใดก็ได้ และต้องมีการหักทอนบัญชีฯ กันเสมอ (มาตรา 856) แต่ในกรณีที่คู่สัญญามีข้อตกลงกำหนดอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัดกันไว้แล้ว ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสัญญาก่อนครบกำหนดไม่ได้ เช่น ตกลงกำหนดอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัดไว้ 1 ปี พอผ่านไปได้ครึ่งปี คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะถือโอกาสบอกเลิกสัญญาก่อนยอมไม่ได้ เพราะถือว่าขัดกับมาตรา 856 และถือว่ามีข้อกำหนดอายุสัญญาฯ ดังกล่าวเป็นข้อขัด (มาตรา 859) ทั้งนี้เว้นแต่

1. ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาอย่างร้ายแรง เช่นเดียวกับสัญญาทั่ว ๆ ไป หรือ
2. ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย อีกฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญาฯ ก่อนครบกำหนดได้ เพราะ

ว่าสัญญาบัญชีเดินสะพัดโดยสภาพแล้ว ย่อมอาศัยความไว้วางใจกันเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย โดยแท้ ดังนั้นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ตายนี้จึงไม่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา 1599 วรรคแรก และ 1600 ทายาทของผู้ตายจะอาศัยอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัดของผู้ตายต่อไปไม่ได้ สัญญาบัญชีเดินสะพัดจึงระงับลงก่อนครบกำหนด และหักทอนบัญชีหนี้สินกันได้ทันที (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1862/2518) แต่คู่สัญญาที่เหลืออาจตกลงกับทายาทของผู้ตายให้เข้าดำเนินการต่อตามสัญญาฯ ก็ได้

สรุป สัญญาบัญชีเดินสะพัดสิ้นสุดลง หรือระงับสิ้นไปด้วยเหตุ 5 ประการ คือ

(1) เมื่อครบกำหนดเวลาตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญาบัญชีเดินสะพัดที่กำหนดแต่แรก
ตามมาตรา 856

เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1464/2536 การที่โจทก์บอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดแก่
จำเลยที่ 1 โดยส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปยังภูมิลำเนาเดิมของจำเลยร่วม ซึ่งเป็น
หุ้นส่วนผู้จัดการห้างจำเลยที่ 1 และไม่มีผู้รับหนังสือบอกเลิกฉบับนั้นยังถือไม่ได้ว่าโจทก์ได้ส่ง
หนังสือบอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดไปถึงจำเลยที่ 1 โดยชอบแล้วสัญญาบัญชีเดินสะพัด
สิ้นสุดลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2527 ตามการรั้งบัญชีกระแสรายวัน ปรากฏว่าในวันที่ 27
เมษายน 2527 จำเลยที่ 1 เป็นหนี้โจทก์อยู่ 301,046.27 บาท จากนั้นจนถึงวันที่สัญญาสิ้นสุด
ลง และในเวลาต่อมาไม่มีการเบิกเงินหรือนำเงินเข้าบัญชีจึงไม่มีการเดินสะพัดและหักทอนบัญชี
กันอีกต่อไป พฤติการณ์แสดงว่าคู่สัญญาไม่ประสงค์จะต่ออายุสัญญากันอีกต่อไปแล้ว สัญญา
บัญชีเดินสะพัดตามสัญญาบัญชีเดินสะพัดจึงสิ้นสุดลงนับแต่ถึงกำหนดในสัญญา ตาม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856 หากจำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาหรือบอกกล่าวทวงถาม
ให้ชำระหนี้ก่อนสัญญาจึงจะเลิกกันไม่เมื่อสัญญาสิ้นสุดลงแล้ว โจทก์ไม่มีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบ
ต้นต่อไป โจทก์จะต้องหักเงินจากบัญชีเงินฝากประจำของจำเลยที่ 1 ชำระหนี้แก่โจทก์ตามที่ตก
ลงกันไว้เสียในวันที่สัญญาบัญชีเดินสะพัดสิ้นสุดลง และจำเลยที่ 1 ผิดนัดแล้ว หากมีหนี้
เหลืออยู่เท่าใดโจทก์จึงมีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ส่วนนั้น พร้อมด้วยดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้นต่อไป

(2) เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 859 ในกรณีที่ไม่มีกำหนดอายุสัญญากัน
กันไว้ตามมาตรา 856 แล้ว คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะบอกเลิกสัญญาและให้หักทอนบัญชี
เมื่อใดก็ได้ ตามมาตรา 859 ตัวอย่างเช่น

(2.1) คำพิพากษาฎีกาที่ 868/2524 จำเลยมีสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีกับโจทก์ โดย
โจทก์คิดดอกเบี้ยจากจำเลยร้อยละ 12 ครั้งต่อปีนับแต่จำเลยเริ่มเบิกเงินเกินบัญชี พร้อมกันนั้น
จำเลยได้ทำสัญญาจ้างนองที่ดินเป็นประกันสัญญาบัญชีเดินสะพัดของจำเลย ในสัญญาจ้างนอง
ระบุว่าจำเลยยอมเสียดอกเบี้ยให้โจทก์ร้อยละ 14 ต่อปี ดังนี้ สัญญาบัญชีเดินสะพัดเป็นหนี้
ประธานส่วนหนี้ตามหนังสือสัญญาจ้างนองที่ดินเป็นประกันเป็นหนี้อุปกรรม แม้ในสัญญาจ้างนอง
จำเลยจะตกลงเสียดอกเบี้ยให้แก่โจทก์ร้อยละ 14 ต่อปี ก็มีไว้ว่าจำเลยจะต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่
โจทก์ร้อยละ 14 ต่อปีเสมอไป จำเลยจะรับผิดเสียดอกเบี้ยให้โจทก์ตามสัญญาอุปกรรมเพียงใด
ต้องดูข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยตามสัญญาบัญชีเดินสะพัดซึ่งเป็นหนี้ประธาน เมื่อโจทก์เรียก

ดอกเบียตามสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีร้อยละ 12 ครั้งตลอดมา ดอกเบียอัตราดังกล่าวจึงเป็น
ข้อตกลงส่วนหนึ่งของสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีซึ่งเป็นหนี้ประธาน การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศให้ขึ้นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารให้กู้จากอัตราเดิมร้อยละ 14 ต่อปีเป็นร้อยละ 15
ต่อปี เป็นเพียงให้ธนาคารโจทก์มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเท่านั้น ไม่ทำให้ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ย
ระหว่างโจทก์จำเลยตามสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีซึ่งเป็นหนี้ประธานเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การ
ที่โจทก์เพิ่มดอกเบี้ยเงินกู้จากร้อยละ 12 ครั้ง มาเป็นร้อยละ 14 ต่อปีโดยพลการ
มิได้แจ้งให้จำเลยทราบและตกลงด้วยนั้นจึงไม่มีสิทธิที่จะทำได้

โจทก์บอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดและบอกกล่าวบังคับจำนองกับจำเลย สัญญาบัญชี
เดินสะพัดเป็นอันสิ้นสุดลงนับแต่วันที่จำเลยได้รับคำบอกกล่าว การที่จำเลยขอให้โจทก์ยกเลิก
หนังสือบอกกล่าวให้ชำระหนี้และบังคับจำนอง และขอให้บัญชีเดินสะพัดของจำเลยเดินสะพัด
ต่อไปนับแต่วันครบตามหนังสือบอกกล่าวของโจทก์นั้น เป็นเพียงคำเสนอขอให้บัญชีเดินสะพัด
ของจำเลยเดินสะพัดต่อไป ซึ่งเป็นเวลาภายหลังที่บัญชีเดินสะพัดของจำเลยสิ้นสุดลงแล้ว การที่
โจทก์เพียงแต่รับหนังสือดังกล่าวของจำเลยไว้โดยไม่ได้อบสนองคำเสนอของจำเลย จึงหาทำ
ให้บัญชีเดินสะพัดของจำเลยเดินสะพัดต่อไปไม่ การที่จำเลยนำเงินเข้าบัญชีอีกหลายครั้ง แต่ไม่มี
สิทธิจะเบิกเงินจากโจทก์ได้อีกการนำเงินเข้าบัญชีดังกล่าวมีผลเพียงเป็นการผ่อนชำระหนี้
ให้โจทก์เท่านั้น เพราะมีแต่การหักทอนบัญชีหนี้บางส่วนของจำเลยลงฝ่ายเดียว หาได้เป็น
พฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าโจทก์จำเลยตกลงกันให้สัญญาบัญชีเดินสะพัดระหว่างโจทก์
จำเลยยังคงมีอยู่ต่อไปไม่

โจทก์ไม่มีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นจากจำเลย แต่โจทก์ได้คิดดอกเบี้ยทบต้นแล้วแจ้งยอด
จำนวนหนี้ให้จำเลยทราบจำเลยได้รับสภาพหนี้ตามจำนวนที่โจทก์แจ้งไปนั้น หากมีผลให้จำเลย
ต้องรับผิดชอบตามจำนวนเงินที่จำเลยรับสภาพหนี้ไว้ไม่ เพราะการรับสภาพหนี้จะมีผลสมบูรณ์ก็
ต่อเมื่อมีหนี้ไว้ไม่ เพราะการรับสภาพหนี้จะมีผลสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อมีหนี้ต่อกัน

(2.2) คำพิพากษาฎีกาที่ 6370/2540 ปัญหาว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ เป็นปัญหาข้อ
กฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนซึ่งจำเลยได้ให้การต่อสู้คดีไว้แล้ว แม้ศาล
ชั้นต้นจะไม่ได้กำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาทไว้ คู่ความก็มีสิทธิยกขึ้นอ้างในชั้นอุทธรณ์และฎีกา
ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 225 วรรคสอง และมาตรา 249 วรรคสอง
จำเลยฎีกาอ้างว่า โจทก์คิดยอดหนี้ตามบัญชีกระแสรายวันไม่ถูกต้อง แม้ศาลชั้นต้นจะ

กำหนดประเด็นข้อพิพาทเพียงข้อเดียวว่าโจทก์ทำกส่น้อฉลลออกหลวงให้จำเลยทำสัญญาเบิกเงิน
เกินบัญชีตามฟ้องหรือไม่ก็ตาม ศาลฎีกาก็มีอำนาจวินิจฉัยในปัญหาที่จำเลยฎีกาให้ถูกต้องตาม
กฎหมายได้

จำเลยมีหนังสือบอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดและขอถอนหลักประกันคืน เมื่อ
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 859บัญญัติให้คู่สัญญาฝ่ายใดจะบอกเลิกสัญญาบัญชี
เดินสะพัดและให้หักทอนบัญชีกันเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ ถ้าไม่มีอะไรปรากฏเป็นข้อขัดกับที่
กล่าวมานี้ และตามสัญญาคู่เบิกเงินเกินบัญชีฉบับพิพาทไม่มีข้อห้ามจำเลยบอกเลิกสัญญาก่อน
กำหนดคั้งนั้น สัญญาบัญชีเดินสะพัดจึงเลิกกันในวันที่โจทก์ได้รับหนังสือบอกเลิกสัญญา
ดังกล่าวแล้ว

(2.3) คำพิพากษาฎีกาที่ 469/2543 สัญญาบัญชีเดินสะพัดตาม ป.พ.พ.
มาตรา 856 เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบ และไม่ต้องทำหลักฐานกันไว้เป็นหนังสือ จึงอาจเกิดจากการ
แสดงเจตนาโดยแจ้งชัดหรือตามพฤติการณ์ที่คู่สัญญาปฏิบัติต่อกันเห็นได้ว่ามีสัญญาบัญชี
เดินสะพัดต่อกันแล้ว

ตามคำขอใช้บริการของจำเลย มีข้อตกลงการส่งจ่ายเงินและการถอนเงินว่า ในการส่ง
จ่ายหรือถอนเงินให้ใช้เช็คซึ่งธนาคารมอบให้ใช้สำหรับแต่ละบัญชีโดยเฉพาะเท่านั้น และใน
กรณีที่ธนาคาร โจทก์ได้ผ่อนผันการจ่ายเงินไปก่อนด้วยเหตุใดก็ตามทั้งที่เงินฝากคงเหลือในบัญชี
ของผู้ฝากมีไม่พอจ่ายตามเช็คซึ่งตามปกติธนาคาร โจทก์จะปฏิเสธการจ่ายเงินเสียก็ได้ หรือใน
กรณีที่ผู้ฝากนำเช็คเข้าบัญชีและในวันนำฝากนั้น ธนาคาร โจทก์ได้ผ่อนผันจ่ายเงินส่วนหนึ่งหรือ
เต็มมูลค่าเช็คนั้นให้ไปก่อน โดยที่ธนาคาร โจทก์ยังไม่ทราบผลการเรียกเก็บ จำเลยผู้ฝากยอม
ผูกพันตนที่จะจ่ายเงินส่วนที่ธนาคาร โจทก์ผ่อนผันจ่ายไปนั้นคืนให้แก่ธนาคาร โจทก์โดยถือ
เสมือนว่าผู้ฝากเป็นหนี้ธนาคาร โจทก์อยู่ตามบัญชีเดินสะพัด และ/หรือเป็นหนี้เบิกเงินเกินบัญชี
ต่อธนาคาร โจทก์ และยินยอมเสียดอกเบี้ยในเงินจำนวนนั้นให้แก่ธนาคาร โจทก์ในอัตราสูงสุด
ของดอกเบี้ยเงินกู้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์คิดจากผู้กู้ยืม นับแต่วันที่
เป็นหนี้ธนาคาร โจทก์อยู่ตามบัญชีเดินสะพัดและ/หรือเบิกเงินเกินบัญชี ตามวิธีและประเพณีของ
ธนาคาร หลังจากมีคำขอดังกล่าวแล้ว จำเลยได้ถอนเงินและฝากเงินมีการหักทอนบัญชีและคิด
ดอกเบี้ยทบต้นเป็นรายเดือนมาโดยตลอด ทั้ง โจทก์ได้ส่งใบแจ้งรายการบัญชีเดินสะพัดไปยัง
จำเลยเช่นนี้ฟังได้ว่าโจทก์กับจำเลยได้มีสัญญาบัญชีเดินสะพัดต่อกันตาม ป.พ.พ.มาตรา 856

แล้วหาใช่เป็นเรื่องที่โจทก์จ่ายเงินให้จำเลยเกินจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีตามป.พ.พ. มาตรา 991 หรือไม่

สัญญาบัญชีเดินสะพัดระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นสัญญาที่ไม่มีกำหนดระยะเวลา ดังนั้น คู่สัญญาฝ่ายใดจะบอกเลิกสัญญาและให้หักทอนบัญชีในเวลาใด ๆ ก็ได้ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 859 การเลิกสัญญาดังกล่าวอาจแสดงเจตนาโดยแจ้งชัดหรือโดยพฤติการณ์

หลังจากจำเลยได้นำเงินเข้าบัญชีครั้งสุดท้ายแล้วจากนั้นก็มิแต่รายการคืดดอกเบี้ยทบต้นเท่านั้น ไม่ปรากฏว่าโจทก์ยอมให้จำเลยเบิกหรือถอนเงินต่อไป ทั้งจำเลยก็มีได้นำเงินเข้าบัญชีอีก พฤติการณ์ดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นเจตนาของโจทก์และจำเลยว่าไม่ประสงค์จะให้มีการเดินสะพัดทางบัญชีอีกต่อไป สัญญาบัญชีเดินสะพัดย่อมเป็นอันสิ้นสุดในวันอันเป็นวันครบกำหนดหักทอนบัญชีกันเดือนละครั้งตามที่ปฏิบัติต่อกันมาโดยตลอด หลังจากสัญญาสิ้นสุดแล้ว โจทก์ยอมไม่มีสิทธิคืดดอกเบี้ยแบบทบต้นได้อีก คงคืดดอกเบี้ยได้ในอัตราที่ตกลงกันมาตั้งแต่แรกจากเงินต้นจำนวนที่จำเลยค้างชำระในวันดังกล่าวจนกว่าจะชำระเสร็จสิ้น แต่จะเรียกดอกเบี้ยที่ค้างชำระเกินกว่า 5 ปี ไม่ได้ เพราะขาดอายุความตาม ป.พ.พ.มาตรา 199/33 (1)

(3) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย เนื่องจากเป็นสิทธิเฉพาะตัว (Personal Right)

เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 3074/2541 ผู้ตายทำสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีไว้แก่ธนาคาร โดยมอบหมายให้จำเลยส่งจ่ายเช็คเบิกเงินจากบัญชีดังกล่าวได้ด้วย ในขณะที่ถึงแก่ความตายผู้ตายยังเป็นหนี้กู้เบิกเงินเกินบัญชีแก่ธนาคารเจ้าหนี้แห่งนั้นอยู่จำนวนในยอดเงินกู้ที่ยังไม่เต็มวงเงิน หลังจากผู้ตายถึงแก่ความตาย จำเลยได้ส่งจ่ายเช็คเบิกเงินจากบัญชีกระแสรายวันไปเข้าบัญชีของจำเลย โดยโจทก์และทายาทอื่นซึ่งมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายไม่ทราบ แม้จะเป็นเหตุให้กองมรดกของผู้ตายต้องรับผิดชอบชำระหนี้จำนวนดังกล่าวแก่ธนาคาร ผู้เป็นเจ้าของหนี้ และทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายก็ตาม แต่เงินตามจำนวนที่จำเลยส่งจ่ายเช็คเบิกไปจาก บัญชีกระแสรายวันที่ผู้ตายมีอยู่แก่ธนาคารเจ้าหนี้ไม่ใช่ทรัพย์สินของผู้ตายที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย เงินจำนวนดังกล่าวจึงไม่ใช่มรดกของผู้ตาย แต่เป็นเงินของธนาคารเจ้าหนี้ที่ตกลงให้ผู้ตายทำสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีไว้เท่านั้น เมื่อผู้ตายถึงแก่ความตาย สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีซึ่งเป็นเพียงบุคคลสิทธิก็ระงับหรือสิ้นสุดลง และนับแต่วันที่สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีระงับหรือนับ

แต่ วันที่ผู้ตายถึงแก่ความตาย จำเลยย่อมไม่มีสิทธิสั่งจ่ายเช็คเบิกเงินจากบัญชีกระแสรายวันในนามของผู้ตายอีก การที่ธนาคารเจ้าหนี้ไม่ทราบถึงการตายของผู้ตายจนทำให้กองมรดกของม. ต้องรับผิดชอบชำระหนี้จำนวนดังกล่าวแก่ธนาคารก็เป็นเรื่องที่ยำเลยกระทำไปโดยไม่มีอำนาจซึ่งจำเลยจะต้องรับผิดชอบ ในทางแพ่งต่อกองมรดกของผู้ตายเป็นการส่วนตัว การกระทำของ จำเลยในกรณีนี้จึง ไม่มีความผิดทางอาญาฐานชักยอกมรดกของผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352

(4) สัญญาจะจับไปเพราะเหตุอื่น เช่น ฝ่ายหนึ่งละเลยไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาตามที่อีกฝ่ายหนึ่งกำหนด (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1129/2524) หรือทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมกันให้มีการยกเลิกสัญญา หรือแปลงหนี้ใหม่ (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 1949/2516) หรือ สัญญาสิ้นสุดลงเมื่อลูกหนี้ล้มละลาย เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1273/2527 สัญญาบัญชีเดินสะพัดนั้น เมื่อลูกหนี้ถูกฟ้องล้มละลายใน ระหว่างที่สัญญามีผลใช้บังคับอยู่ ย่อมถือได้ว่าสัญญาบัญชีเดินสะพัดเป็นอันต้องยกเลิกกันไปโดยปริยายนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาดเจ้าหนี้จึงมีสิทธิติดดอกเบี้ยทบต้นเอากับลูกหนี้ได้จนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาดเท่านั้น

การที่ลูกหนี้เป็นหนี้เจ้าหนี้อยู่เป็นจำนวนมากและไม่ได้ติดต่อกับธนาคารเจ้าหนี้ทางบัญชีมาประมาณ 2 ปีทั้งไม่เคยชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้จนกระทั่งวันที่มาทำสัญญาซึ่งลักษณะการติดต่อทางบัญชีเช่นนี้ผู้ประกอบธุรกิจเชิงธนาคารย่อมรู้อยู่แ่ใจดีว่าลูกหนี้ขณะนั้นมีสภาพเช่นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่อาจชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ได้เป็นเวลาถึง 2 ปีเมื่อลูกหนี้มาขอกู้เงินจากธนาคารเพิ่มอีกธนาคารเจ้าหนี้ยังให้กู้ไปเช่นนี้ถือได้ว่าธนาคารเจ้าหนี้รู้ถึงความเป็นหนี้สินล้นพ้นตัวของลูกหนี้ในขณะที่ยินยอมให้ลูกหนี้ก่อหนี้ตามสัญญากู้เงินอีกหนีดังกล่าวจึงต้องห้ามมิให้นำมาขอรับชำระหนี้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483 มาตรา 94(2)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2176/2522 เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2514 ลูกหนี้ที่ 1 ทำหนังสือเบิกเงินเกินบัญชีกับเจ้าหนี้ผู้รับชำระหนี้ กำหนดชำระเงินคืนภายใน 6 เดือน ต่อมาลูกหนี้ที่ 1 ขอเลื่อนกำหนดชำระหนี้อีกหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายขอเลื่อนกำหนดชำระหนี้ไปจนถึงวันที่ 13 มกราคม 2519 แม้ลูกหนี้ที่ 1 และเจ้าหนี้จะตกลงยึดอายุสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีครั้งสุดท้ายมาเพียงวันดังกล่าวก็ตาม แต่ก็ไม่อาจ ถือได้แน่นอนว่าสัญญาจะสิ้นสุดลงในวันดังกล่าว เพราะไม่มีข้อตกลงว่า เมื่อสิ้นกำหนดระยะเวลา นั้นให้สัญญาเป็นอันเลิกกันทันที เมื่อไปปรากฏว่า ฝ่ายหนึ่ง

ฝ่ายใดบอกเลิกสัญญาและให้หักทอนบัญชี ตามพฤติการณ์ของคู่สัญญาถือว่ามี การต่ออายุสัญญา ต่อไปอีกโดยปริยาย สัญญาเบิกเงินเกินบัญชีระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ที่ 1 อันเป็นสัญญาบัญชี เดินสะพัดจึงหาสิ้นสุดลงในวันที่ 13 มกราคม 2519 ไม่ เจ้าหนี้จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นต่อไป จน ถึงวันศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาดตามคำขอรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้

(5) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาอย่างร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญาได้ เช่น ฝ่ายหนึ่งกระทำการโดยไม่สุจริต ส่งสินค้าที่มีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานตามที่ตกลงกันได้

ข้อสังเกต

การบอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดตามมาตรา 859 นี้ คู่สัญญาฯ ทำได้โดย แสดงเจตนาไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง และผู้บอกเลิกสัญญาเป็นผู้แสดงเจตนาเพียงฝ่ายเดียวก็เพียงพอ แล้วโดยไม่ต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งตกลงหรือยินยอมด้วย กล่าวคือมีลักษณะเป็นการแสดงเจตนา บอกลีกฝ่ายเดียว

การบอกเลิกสัญญาตาม (1) คู่สัญญาฯ ไม่จำเป็นต้องบอกเลิกเมื่อตรงกับกำหนด เวลาหักทอนบัญชีฯ เป็นคราว ๆ ตามที่ตกลงกันได้ตามมาตรา 858 ก็ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา บัญชีเดินสะพัดและการเลิกบัญชีเดินสะพัด (มาตรา 856 และ 859)

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 382/2537

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 701, 727, 744(3), 856. ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84, 143.

จำเลยที่ 1 เปิดบัญชีเดินสะพัดประเภทบัญชีกระแสรายวันกับโจทก์ ต่อมาได้ทำสัญญากู้เบิก เงินเกินบัญชีจาก โจทก์ หลังจากครบกำหนดชำระหนี้ตามสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีใน วันที่ 20 กันยายน 2529 ไปจนถึงวันที่ 20 พฤษภาคม 2531 ซึ่งโจทก์บอกเลิกสัญญา กู้ เบิกเงินเกินบัญชี ไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 เบิกเงินจากบัญชีดังกล่าว หรือโจทก์ยอมให้จำเลย ที่ 1 เบิกเงินเกินบัญชีต่อไปอีกการที่จำเลยที่ 1 นำเงินเข้าบัญชีเพื่อหักทอนหนี้ตามยอดเงินที่ ค้างชำระในระหว่างนั้นสองครั้ง จึงเป็นกรณีที่จำเลยที่ 1 นำเงินเข้าบัญชีเพื่อชำระหนี้ ไม่ใช่ เพื่อให้มีการเดินสะพัดทางบัญชีพฤติการณ์แสดงว่าโจทก์กับจำเลยที่ 1 ไม่ประสงค์จะต่ออายุ สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีต่อไปอีก ถือว่าสัญญาเลิกกันนับแต่วันที่ 20 กันยายน 2529 ตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856 โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นเพียงวัน
ดังกล่าว ห้ามสิทธิคิดถึงวันที่ 20 พฤษภาคม 2531 ไม่

จำนวนยอดหนี้ในวันที่ 20 กันยายน 2529 อันเป็นวันสัญญาบัญชีเดินสะพัดเลิกกันไม่มีระบุ
ไว้ในบัญชีเงินฝากกระแสรายวันที่โจทก์ส่งศาล คงระบุไว้ในวันที่ 29 สิงหาคม 2529 และ
วันที่ 30 กันยายน 2529 ดังนี้ ศาลย่อมคำนวณดอกเบี้ย ตั้งแต่วันที่ 29 สิงหาคม 2529 ถึง
วันที่ 20 กันยายน 2529 ตามอัตรดอกเบี้ยที่กำหนด แล้วนำไปรวมกับยอดหนี้ใน
วันที่ 29 สิงหาคม 2529 เป็นยอดหนี้ในวันที่ 20 กันยายน 2529 ได้เอง ศาลฎีกาคำนวณรวมยอด
หนี้ที่จำเลยที่ 1 และที่ 2 ต้องร่วมกันชำระแก่โจทก์รวม 479,159.58 บาท แต่ศาลอุทธรณ์
คำนวณรวมยอดหนี้ได้ 479,029.59 บาท เป็นการคำนวณผิดพลาดไปเล็กน้อยศาลฎีกามีอำนาจ
แก้ไขให้ถูกต้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 143 วรรคแรก

สัญญาค้ำประกันและสัญญาจ้างงมมีข้อความทำนองเดียวกันว่าจำเลยที่ 3 ค้ำประกันและ
จ้างงมที่ดินเพื่อประกันหนี้ตามสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีของจำเลยที่ 1 ที่ทำไว้กับ โจทก์เป็น
จำนวน 400,000 บาทหรือไม่เกิน 400,000 บาท แสดงว่าจำเลยที่ 3 มีเจตนาค้ำประกันและจ้างงม
ที่ดินเพื่อประกันหนี้ ตามสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีของจำเลยที่ 1 ในวงเงิน 400,000 บาท
เท่านั้น แม้จะปรากฏว่าโจทก์ยินยอมให้จำเลยที่ 1 กู้เบิกเงินเกินบัญชีที่กำหนดก็ตาม ก็เป็น
การผูกพันระหว่างจำเลยที่ 1 และที่ 2 กับโจทก์เท่านั้น ห้ามผูกพันจำเลยที่ 3 ด้วยไม่ และแม้
สัญญาค้ำประกันจะมีข้อความตอนท้ายว่า "ผู้ค้ำประกันยอมเข้าค้ำประกันการชำระหนี้ตาม
สัญญาที่กล่าวแล้วจนกว่าธนาคารจะได้รับชำระหนี้โดยสิ้นเชิง" และข้อความว่า "ถ้าแม้ว่าลูกหนี้
ไม่ชำระหนี้และหรือไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาที่กล่าวมาแล้วไม่ว่าด้วยเหตุใด... ผู้ค้ำ
ประกันยอมเข้ารับผิดร่วมกับลูกหนี้ในอันที่จะต้องชำระหนี้ตามสัญญานั้นทันที" ก็มีความหมาย
แต่เพียงว่าผู้ค้ำประกันยอมเข้ารับผิดร่วมกับลูกหนี้(จำเลยที่ 1) ในอันที่จะต้องชำระหนี้ตาม
สัญญาทันทีและ โดยสิ้นเชิงภายในต้นเงิน 400,000 บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยในต้นเงินดังกล่าว
เท่านั้น มิได้หมายความว่าต้องรับผิดชอบในจำนวนหนี้เท่ากับลูกหนี้แต่อย่างใด

จำเลยที่ 3 ขอชำระหนี้แก่โจทก์ เมื่อหนี้ถึงกำหนดโดยชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ มาตรา 701 วรรคแรกแล้ว โจทก์ไม่ยอมรับชำระหนี้จากจำเลยที่ 3 โดยจะให้จำเลย
ที่ 3 ชำระหนี้ในยอดหนี้ที่เกินกว่าความรับผิดชอบของจำเลยที่ 3 ย่อมทำให้จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้ค้ำ

ประกันและผู้จ้างของหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในการชำระหนี้รายนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 701, 727 ประกอบด้วยมาตรา 744(3)

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 780/2537

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/14(1), 193/30, 856.

ก. กู้ยืมเงิน โจทก์ตามสัญญากู้ยืมเงินเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2521 กำหนดชำระภายใน วันที่ 8 มีนาคม 2522 ต่อมาวันที่ 15 พฤษภาคม 2521 ก.ชำระหนี้ให้โจทก์บางส่วน หลังจากนั้น ก. เบิกเงินและเอาสิ่งของแล้วตีราคาเป็นเงินไปจากโจทก์ ซึ่งโจทก์ลงรายการรวมไว้ในบัญชี ที่ ก. ค้างชำระอยู่ เมื่อ ก. นำมันสำปะหลังไปขายแก่โจทก์ โจทก์ก็ตีราคามันสำปะหลังหักทอน บัญชีอันเกิดแก่กิจการระหว่างโจทก์และ ก. โดยวิธีหักกลบลบกันจากยอดหนี้ที่รวมไว้ ทั้งหมด พฤติการณ์ที่ ก. และโจทก์ปฏิบัติต่อกัน โดยจัดให้มีบัญชีหนี้ ซึ่งมีการหักทอนบัญชีเป็น คราว ๆ เข้าลักษณะสัญญาบัญชีเดินสะพัด มีใจเรื่องการกู้ยืม เมื่อ ก. เริ่มเบิกเงินและเอาสิ่งของไป จากโจทก์ตั้งแต่หลังวันที่ 15 พฤษภาคม 2521 จนถึงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2523 ซึ่งเป็นเวลา ล่วงเลยกำหนดชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน จึงเป็นการที่คู่กรณีตกลงยกเลิกกำหนดเวลาชำระหนี้ ตามสัญญากู้ยืมเงินไปโดยปริยาย โจทก์สามารถเรียกให้ ก. ชำระหนี้เมื่อใดก็ได้หลังจากที่ได้ ก่อหนี้กันครั้งสุดท้ายคือวันที่ 18 พฤศจิกายน 2523 ซึ่งต่อมาวันที่ 19 มกราคม 2524 ก. นำมัน สำปะหลังมาขายดีใช้หนี้เพื่อหักทอนบัญชีให้แก่โจทก์อันเป็นการชำระหนี้บางส่วน อาศัยความ จึงสะดุดหยุดลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/14(1) และเริ่มนับอายุความ ใหม่ตั้งแต่วันที่ 19 มกราคม 2524 หนี้รายนี้เป็นบัญชีเดินสะพัดจึงมีอายุความ 10 ปี ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30 โจทก์ฟ้องคดีเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2531 ยังไม่เกิน 10 ปี คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

(3) คำพิพากษาฎีกาที่ 1629/2537

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30, 856, 859

จำเลยเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันกับธนาคาร โจทก์ โดยด้านหลังคำขอเปิดบัญชีปรากฏมี ระเบียบการฝากเงินกระแสรายวันว่า ถ้าเงินในบัญชีมีไม่พอจ่ายตามเช็ค แต่โจทก์ได้จ่ายให้ไป จำเลยต้องจ่ายเงินส่วนที่เกินคืนให้โจทก์ เสมือนหนึ่งได้ขอเบิกเงินเกินบัญชีกับธนาคาร และ โจทก์จะคิดดอกเบี้ยเบิกเงินเกินบัญชีเป็นดอกเบี้ยทบต้นถือได้ว่าเป็นสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี ระหว่างโจทก์กับจำเลยและการที่จำเลยนำเงินเข้าฝากในบัญชีและเบิกเงินเรื่อยไปโดยวิธี

ใช้เช็คส่งจ่ายหลายครั้งเข้าลักษณะสัญญาบัญชีเดินสะพัด

จำเลยใช้เช็คส่งจ่ายเงินครั้งสุดท้ายวันที่ 12 มิถุนายน 2522 และนำเงินเข้าฝากครั้ง
สุดท้าย วันที่ 10 มิถุนายน 2528 โดยไม่ปรากฏว่าโจทก์จำเลยได้ตกลงชำระหนี้เสร็จสิ้น
เมื่อใด สतिทริเรียกร้องให้ชำระหนี้เงินเกินบัญชีจึงเกิดขึ้นเมื่อมีการหักทอนบัญชีกัน และ
เรียกร้องให้ชำระเงินคงเหลืออันเป็นการเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดตามประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ มาตรา 856,859 เมื่อโจทก์มีหนังสือทวงถาม ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2530 ให้
จำเลยชำระหนี้คิดเพียงวันที่ 27 เมษายน 2530 ภายในกำหนด 15 วันนับแต่ได้รับหนังสือทวง
ถาม ถือว่าได้มีการเลิกบัญชีเดินสะพัดและหักทอนบัญชีกันแล้ว โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบ
ต้นได้ถึงวันที่ 27 เมษายน 2530

มูลหนี้อันเกิดจากสัญญาบัญชีเดินสะพัดมีอายุความ 10 ปี

(4) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3567/2537

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856.

ตามระเบียบการเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคำขอเปิดบัญชีเงินฝาก
กระแสรายวันที่โจทก์ได้ทำไว้กับจำเลยซึ่งเป็นลูกค้า ข้อ 2 มีข้อความว่า การฝากเงินผู้ฝากต้อง
กรอกรายการลงในใบนำฝากตามแบบของธนาคาร ข้อ 6 มีข้อความว่า การถอนเงินต้องกระทำ
โดยใช้เช็คหรือเอกสารส่งจ่ายอย่างอื่นที่ธนาคารอนุมัติให้ใช้ได้ ข้อ 11 มีข้อความว่า เมื่อธนาคาร
จ่ายเงินตามเช็คทั้ง ๆ ที่ยอดเงินในบัญชีมีไม่เพียงพอแล้ว ผู้ฝากตกลงและยินยอมใช้เงินส่วนที่
ธนาคารจ่ายเกินบัญชื่อนั้นคืนให้ธนาคาร พร้อมทั้งยินยอมให้คิดดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดตามที่
ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตให้ธนาคารเรียกเก็บได้ในขณะนั้นนับแต่วันที่ธนาคารได้
จ่ายเงินเป็นต้นไป ข้อ 17 มีข้อความว่า ธนาคารจะจัดส่งรายการเดินสะพัดของบัญชีเงินฝากไปยัง
ผู้ฝากเดือนละครั้ง และข้อ 20 มีข้อความว่า ให้นำวิธีการและประเพณีอันเกี่ยวกับการดำเนินบัญชี
กระแสรายวันที่ธนาคารพาณิชย์ทั่วไปปฏิบัติมาใช้บังคับถึงการฝากและถอนเงินตามบัญชีเงิน
ฝากกระแสรายวันนี้ด้วย และธนาคารยังได้สงวนสิทธิที่จะหักทอนบัญชีของผู้ฝากเมื่อใดก็ได้
แล้วแต่ธนาคารจะเห็นสมควรดังนี้ แสดงว่า นับแต่ที่จำเลยได้เปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน
กับโจทก์แล้ว ความผูกพันระหว่างโจทก์จำเลยดังกล่าวมีลักษณะเป็นสัญญาซึ่งบุคคลสองคนตกลง
กันว่าสืบแต่นั้นไปให้ตัดทอนบัญชีนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนอันเกิดขึ้นแก่กิจการใน
ระหว่างเขาทั้งสองหักกลบลบกันและคงชำระแต่ส่วนที่คงเหลือโดยคุณภาพอันเป็นสัญญาบัญชี

เดินสะพัด ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856 โจทก์จึงคิดดอกเบี้ยทบต้นใน
บัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ได้ตามประเพณีการค้าขายของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป

(5) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 761/2538

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30, 856, 859.

การชำระหนี้ตามสัญญาบัญชีเดินสะพัดกระทำได้เมื่อหักถอนบัญชีและเรียกร้องให้ชำระหนี้
ที่คงเหลือ สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีซึ่งเป็นสัญญาบัญชีเดินสะพัดของจำเลยที่ 1 ไม่มีกำหนด
ระยะเวลาให้ชำระหนี้ สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ของผู้ร้องเกิดขึ้นเมื่อมีการหักถอนบัญชีและ
เรียกร้องให้ชำระหนี้คงเหลืออันเป็นการเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดตาม ประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ มาตรา 856, 859 แม้จำเลยที่ 1 มิได้เดินสะพัดทางบัญชีอีกนับแต่ครั้งสุดท้าย
เป็นเวลากว่า 10 ปี แต่เมื่อไม่มีฝ่ายใดบอกเลิกสัญญา สัญญาก็ยังไม่สิ้นสุดลง ผู้ร้องมีสิทธิคิด
ดอกเบี้ยทบต้นตามสัญญาได้จนถึงวันที่จำเลยที่ 1 ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดอันถือว่าสัญญาเลิกกัน
โดยปริยายนับแต่วันนั้นและสิทธิเรียกร้องของผู้ร้องเกิดขึ้นนับแต่นั้นเมื่อยื่นคำร้องขอให้บังคับ
ทรัพย์ที่จำนองเป็นประกันหนี้ตามสัญญาดังกล่าวยังไม่พ้น 10 ปี หนี้จึงไม่ขาดอายุความ

(6) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3363/2538

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/12, 859.

สัญญาบัญชีเดินสะพัดที่มีได้กำหนดเวลาชำระหนี้คืนจะสิ้นสุดลงต่อเมื่อคู่สัญญาตกลงเลิก
สัญญาต่อกันหรือเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้หักถอนบัญชีและให้ชำระหนี้ที่มีต่อกันแล้ว

โจทก์บอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดที่มีได้กำหนดระยะเวลาชำระหนี้คืนไว้ส่งไปถึง ส.
วันที่ 30 เมษายน 2534 และเรียกร้องให้ชำระหนี้ค้างชำระแก่โจทก์ภายใน 15 วัน นับจาก
วันที่ได้รับหนังสือทวงถาม ถือว่าสัญญาบัญชีเดินสะพัดเลิกและหักถอนบัญชีในวันที่ได้รับ
หนังสือบอกเลิกสัญญา อายุความแห่งสิทธิเรียกร้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่พ้นกำหนดเวลาชำระหนี้
ที่โจทก์ผ่อนผันให้คือวันที่ 16 พฤษภาคม 2534 โจทก์ฟ้องคดีวันที่ 4 ธันวาคม 2535 ยังไม่
เกิน 10 ปี จึงไม่ขาดอายุความ

(7) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 652/2539

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856. พระราชบัญญัติ ถ่มละลาย
มาตรา 8(4) ข.

สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีครบกำหนดแล้ว จำเลยยังคงเบิกและถอนเงินจากบัญชี และข้อสัญญาระบุว่าหากครบกำหนดแล้วผู้กู้ยังเบิกเงินอีกให้ถือว่าเป็นหนี้เงินกู้ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีถือว่าสัญญาดังกล่าวระหว่างโจทก์ จำเลยยังคงมีอยู่ต่อไปโดยไม่มีกำหนดเวลา

พฤติการณ์ที่จำเลยหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับหนังสือทวงถามให้ชำระหนี้ถึงสองครั้งถือว่าจำเลยประวิงการชำระหนี้ ต้องด้วยข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวตามพระราชบัญญัติล้มละลายมาตรา 8(4) ข้อ ข

(8) คำพิพากษาฎีกาที่ 1479/2539

ข้อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 349, 856. ประมวลรัษฎากร มาตรา 104.

เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2525 บ. ขอกู้เงินตามวิธีและธรรมเนียมประเพณีการเบิกเงินเกินบัญชีจากโจทก์ในวงเงิน 2,000,000 บาท กำหนดชำระหนี้ให้หมดสิ้นภายในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2526 ได้ทำสัญญากันไว้ตาม "สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" โดยปิดอากรแสตมป์บริบูรณ์ในตราสารดังกล่าวแล้ว ต่อมาได้ทำ "บันทึกต่ออายุสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" ให้เบิกเงินเกินบัญชีได้ถึงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2530 (ในวงเงินเดิม) และในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2529 บ. ได้ทำ "บันทึกต่อทำสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" กับโจทก์โดยตกลงเพิ่มวงเงินกู้เบิกเงินเกินบัญชีตาม "สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" ขึ้นอีกรวมเป็นวงเงิน 3,000,000 บาทข้อตกลงอื่นคงให้เป็นไปตาม "สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" ดังนั้นในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2529 บ. ยังมีข้อตกลงเบิกเงินเกินบัญชีจากโจทก์ตาม "สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" ประกอบ "บันทึกต่ออายุสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" อยู่จำนวน 2,000,000 บาทสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีหาได้ถูกยกเลิกไปแล้วไม่ การที่ บ. ตกลงเบิกเงินเกินบัญชีจากโจทก์ตาม "บันทึกต่อทำสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" ในวันดังกล่าว จึงเป็นการที่โจทก์ตกลงให้ บ. เบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคาร ในยอดเงินเพียง 1,000,000 บาท ส่วนจำนวน 2,000,000 บาท ยังคงเป็นยอดเงินเบิกเกินบัญชีตาม "สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" ซึ่งโจทก์ได้ปิดอากรแสตมป์ไว้บริบูรณ์แล้ว โจทก์จึงมีหน้าที่ปิดอากรแสตมป์ในตราสาร "บันทึกต่อทำสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี" โดยคำนวณจากยอดเงินเพียง 1,000,000 บาท

(9) คำพิพากษาฎีกาที่ 7287/2539

ข้อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 368, 655, 856.

ตามบันทึกข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต ให้คิดดอกเบี้ยจากจำนวนในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี แต่ในกรณีที่มีกฎหมายหรือประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยยินยอมให้ธนาคารเรียก

ดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าที่กำหนดไว้ จำเลยตกลงยินยอมให้โจทก์ปรับอัตราดอกเบี้ยได้และให้
เป็นไปตามระเบียบปฏิบัติในการคิดดอกเบี้ยเบิกเงินเกินบัญชีของโจทก์ แต่ข้อตกลงดังกล่าวมิได้
กำหนดให้โจทก์มีสิทธิปรับอัตราดอกเบี้ยได้ผลการเองโดยมิต้องแจ้งให้จำเลยทราบก่อน เมื่อ
โจทก์มิได้แจ้งให้จำเลยทราบก่อนว่าจะปรับดอกเบี้ยเป็นอัตราร้อยละเท่าใดแล้วจึงต้องถือว่า
โจทก์ยังคิดดอกเบี้ยจากจำเลยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามข้อสัญญาเดิม

โจทก์ได้มีหนังสือทวงถามให้จำเลยชำระหนี้โดยการประกาศหนังสือพิมพ์ระบุว่าจำเลยเป็น
หนี้โจทก์อยู่พร้อมดอกเบี้ยให้นำมาชำระภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2535 ซึ่งโจทก์ยังคง
มีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นได้จนถึงวันที่ 16 ตุลาคม 2535 เมื่อจำเลยไม่นำเงินมาชำระตามกำหนดที่
โจทก์ทวงถาม สัญญาจึงเป็นอันเลิกกัน โจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้นนับแต่
วันที่ 17 ตุลาคม 2535 เป็นต้นไป

(10) คำพิพากษาฎีกาที่ 7320/2539

ข้อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 173, 708, 715, 859.

ตามสัญญาจ้างของระบุว่า จำเลยที่ 2 ตกลงจ้างอยู่ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างเพื่อประกันหนี้ทุก
ชนิดของจำเลยที่ 2 และหรือจำเลยที่ 1 ที่มีต่อโจทก์เป็นเงินจำนวน 1,000,000 บาท เท่านั้น ดังนั้น
ตามสัญญาจ้างดังกล่าวจำเลยที่ 2 มีความรับผิดชอบในต้นเงินที่จำเลยทั้งสองเป็นหนี้โจทก์ตาม
บัญชีกระแสรายวันกับต้นเงินที่จำเลยที่ 1 เป็นหนี้โจทก์ตามบัญชีกระแสรายวันในวงเงินรวมกัน
เป็นจำนวน 1,000,000 บาท ส่วนข้อความตามสัญญาต่อท้ายสัญญาจ้างของระบุว่า การกำหนด
จำนวนต้นเงินดังกล่าวไม่เป็นการตัดสิทธิโจทก์ที่จะบังคับจำนองสำหรับหนี้ต้นเงินที่เกินวงเงิน
ไปไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ นั้น เป็นข้อตกลงที่ทำให้สัญญาจ้างของไม่มีจำนวนเงินที่แน่นอน
หรือไม่มีเงินจำนวนขั้นสูงสุดที่ได้เอาทรัพย์สินของตราไว้เป็นประกันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติ
แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 708 และเป็นช่องทางให้หลีกเลี่ยงการเสีย
ค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนจำนองจึงเป็นโมฆะ แต่จำเลยที่ 2 ยังต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยของ
หนี้ต้นเงินตามวงเงินจ้างของนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 715 ซึ่งโจทก์มีสิทธิ
คิดดอกเบี้ยทบต้นได้ตามสัญญาต่อท้ายสัญญาจ้างของโดยถือเอาวันที่หนี้ตามบัญชีกระแสรายวัน
ของจำเลยทั้งสองกับหนี้ตามบัญชีกระแสรายวันของจำเลยที่ 1 รวมกันได้เต็มวงเงินจ้างของ
ดังกล่าวครั้งสุดท้ายครั้งสุดท้ายเป็นวันเริ่มต้นของการคิดดอกเบี้ยทบต้นถึงวันเลิกสัญญา หลังจากนั้นต้อง
รับผิดชอบในดอกเบี้ยไม่ทบต้นต่อไปจนกว่าจะมีการชำระเสร็จสิ้น

(11) คำพิพากษาฎีกาที่ 6581/2541

ข้อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856, 859.

สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีที่โจทก์และจำเลยทำต่อกันเป็นแบบไม่มีกำหนดระยะเวลา วงเงินไม่เกิน 4,000,000 บาท จำเลยใช้เช็คเบิกถอนเงินจากบัญชีครั้งสุดท้าย วันที่ 9 มกราคม 2539 จำนวน 509,000 บาท แล้วจำเลยได้นำเงินฝากเข้าบัญชีครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2539 จำนวน 30,000 บาท หักถอนบัญชีแล้วมียอดหนี้ 4,070,147.21 บาท หลังจากนั้นไม่ปรากฏว่าโจทก์ยอมให้จำเลยเบิกถอนเงินจากบัญชีอีก คงมีแต่รายการหนี้ค่าธรรมเนียมเช็คคืนและดอกเบี้ยที่โจทก์คิดทบต้นทุกเดือนจนถึงวันที่โจทก์บอกเลิกสัญญาเท่านั้น การที่จำเลยส่งจ่ายเช็คถอนเงินออกจากบัญชีแล้ว โจทก์ไม่ยอมจ่ายเงินและคิดค่าธรรมเนียมเช็คคืนเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2539 แสดงว่าโจทก์ไม่ประสงค์ให้จำเลยเดินสะพัดทางบัญชีต่อไปและโจทก์หักถอนบัญชีในวันที่ 31 มกราคม 2539 ถือว่าเป็นการคิดหักถอนบัญชีครั้งสุดท้ายภายหลังจากที่ไม่มีการเดินสะพัดทางบัญชีต่อกัน พฤติการณ์ของโจทก์และจำเลยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าทั้งสองฝ่ายถือว่าสัญญาบัญชีเดินสะพัดที่มีต่อกันเป็นอันสิ้นสุดลงในวันที่ 31 มกราคม 2539 ซึ่งเป็นวันคิดหักถอนบัญชีครั้งสุดท้าย หลังจากนั้นโจทก์ไม่มีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นจากจำเลยอีก

(12) คำพิพากษาฎีกาที่ 43/2542

ข้อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 655, 680, 856.

ข้อความในสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีระบุไว้ว่า เมื่อถึงกำหนด 12 เดือน คือ วันที่ 13 พฤศจิกายน 2533 และไม่มี การต่ออายุการเบิกเงินเกินบัญชีเป็นหนังสือกำหนดเวลา กันใหม่ ผู้เบิกเงินเกินบัญชีและธนาคารตกลงให้มีการต่อสัญญานี้ต่อไปอีกคราวละ 6 เดือนตลอดไปนั้น หมายความว่าหลังจากครบกำหนดในสัญญาแล้ว จำเลยที่ 1 ยังคงเบิกเงินจากโจทก์ต่อไปโดยไม่มีการต่ออายุสัญญาเป็นหนังสือจึงจะเป็น การตกลงให้มีการเบิกเงินเกินบัญชีต่อไปอีกคราวละ 6 เดือน

วันครบกำหนดชำระหนี้คือวันที่ 13 พฤศจิกายน 2533 แต่โจทก์คิดดอกเบี้ยทบต้นทุกวันสิ้นเดือนเป็นรายเดือนดังนั้น ดอกเบี่ยนับแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2533 ถึงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2533 ยังไม่ครบ 1 เดือน โจทก์จึงคิดดอกเบี้ยทบต้นไม่ได้ คงคิดดอกเบี้ยได้แบบไม่ทบต้น

เมื่อสัญญาบัญชีเดินสะพัดระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 สิ้นสุดลงในวันที่ 13 พฤศจิกายน 2533 โจทก์ชอบที่จะหักเงินจากบัญชีเงินฝากประจำของจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกัน จำเลยที่ 1 พร้อมดอกเบี้ยชำระหนี้ให้โจทก์ ทั้งตามรายการบัญชีไม่ปรากฏรายการวันที่ 13

พฤศจิกายน 2533 คงปรากฏรายการเพียงวันที่ 31 ตุลาคม 2533 ว่า จำเลยที่ 1 เป็นหนี้โจทก์ 1,100,010.68 บาท ดังนั้น ยอดเงินดังกล่าวจึงเป็นต้นเงินสำหรับคีดดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้น อัตรา ร้อยละ 11.5 ต่อปีนับแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2533 ไปจนกว่าจำเลยที่ 1 จะชำระเงินแก่โจทก์ เสร็จ โดยให้นำเงินจากบัญชีเงินฝากประจำ ของจำเลยที่ 2 พร้อมดอกเบี้ยหักชำระหนี้ ของจำเลยที่ 1 ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2533 และให้หักเงินที่จำเลยที่ 1 นำเข้าบัญชีนับแต่ วันที่ 14 พฤศจิกายน 2533 เป็นต้นไป ออกจากยอดเงินที่จำเลยที่ 1 ต้องชำระ โดยหักออก ชดใช้ เป็นค่าดอกเบี้ยไม่ทบต้นก่อนที่เหลือให้หักชำระต้นเงินทุกครั้ง ที่มีการนำเงินเข้าบัญชี

(13) คำพิพากษาฎีกาที่ 1765/2542

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/14(1), 856

จำเลยเปิดบัญชีกระแสรายวันกับ โจทก์ซึ่งเป็นธนาคารแล้วจำเลยออกเช็คสั่งจ่ายเงินเกินกว่า จำนวนเงินที่จำเลยมีอยู่ในบัญชีและ โจทก์ยอมผ่อนผันยอมจ่ายไปให้ โจทก์ได้หักทอนบัญชีทุก เดือนและคีดดอกเบี้ยทบต้นจากจำนวนเงินที่จำเลยเป็นหนี้โจทก์ในเดือนนั้นส่วนอัตราดอกเบี้ย โจทก์คิดตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บจากลูกค้าได้ ซึ่งเกินอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี โจทก์และจำเลยถือปฏิบัติต่อกันเช่นนี้เป็นเวลาหลายปีมีการนำเงิน เข้าและถอนเงินจากบัญชีหลายสิบครั้ง แสดงว่า โจทก์จำเลยตกลงให้หักทอนบัญชีหนี้อันเกิดแต่ กิจการในระหว่างกันและคงชำระหนี้ส่วนที่เป็นจำนวนคงเหลือถือได้ว่า โจทก์จำเลยได้ทำสัญญา บัญชีเดินสะพัดต่อกัน โดยปริยาย

จำเลยไม่ได้นำเงินเข้าหรือถอนเงินจากบัญชีนับเป็นเวลาถึง 5 ปีเศษ โดยไม่ปรากฏว่า โจทก์ ยินยอมให้จำเลยถอนเงินจากบัญชี แสดงว่า โจทก์และจำเลยไม่ประสงค์จะเดินสะพัดทางบัญชี ระหว่างกันอีกต่อไป โจทก์หักทอนบัญชีครั้งสุดท้ายภายหลังจากที่ไม่มีการเดินสะพัดทางบัญชี สัญญาบัญชีเดินสะพัดระหว่าง โจทก์จำเลยจึงเลิกกัน โดยปริยายนับแต่วันนั้น การที่ต่อมาจำเลย นำเงินเข้าบัญชีและ โจทก์นำไปหักใช้หนี้ จึงเป็นการนำเงินเข้าเพื่อชำระหนี้หาทำให้สัญญาบัญชี เดินสะพัดซึ่งเลิกกันไปแล้ว เกิดขึ้นมาใหม่หรือกลับมาใหม่

แม้การที่จำเลยนำเงินเข้าบัญชีในภายหลังกดังกล่าวจะไม่มีผลต่อสัญญาบัญชีเดินสะพัดที่เลิก ไปแล้ว แต่การกระทำดังกล่าวเป็นการชำระหนี้บางส่วน ย่อมมีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/14(1) ระยะเวลาที่ล่วงไปก่อนหน้านั้น ไม่นับ เข้าในอายุความ และให้เริ่มนับใหม่ตั้งแต่เวลานั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 193/15 สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ต้นเงินตามสัญญาบัญชีเดินสะพัด ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ โดยเฉพาะจึงมีอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30 ส่วนอายุความเรียกดอกเบี้ยค้างชำระมีอายุความ 5 ปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33(1)

(14) คำพิพากษาฎีกาที่ 1901/2542

ข้อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 655, 708, 715, 856.

จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 จดทะเบียนจำนองที่ดินประกันหนี้ ของจำเลยที่ 1 โดยกำหนดวงเงินไว้ 710,000 บาท 1,120,000 บาท และ 870,000 บาท ตามลำดับ จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 จึงมีความรับผิดชอบตามสัญญาจำนองในต้นเงินดังกล่าว ส่วนข้อตกลงต่อท้ายสัญญาจำนองที่กำหนดว่าจำนวนเงินต้น ตามสัญญาไม่ตัดสิทธิผู้รับจำนองจะบังคับจำนองสำหรับต้นเงิน ที่เกินวงเงินที่กำหนดไว้ เพราะมีดอกเบี้ย หรือหนี้อุปกรณ์ รวมกันเกินวงเงินที่กำหนดไว้ นั้น เป็นข้อตกลงที่ใช้ได้ เพราะ ผู้จำนองต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยและหนี้อุปกรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 715 อยู่แล้ว แต่ข้อตกลงที่กำหนดให้ผู้จำนองต้องรับผิดชอบสำหรับต้นเงินที่เกินวงเงินตาม สัญญาจำนองไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ นั้น เป็นข้อตกลงที่ทำให้สัญญาจำนองไม่มีจำนวนเงินที่แน่นอนหรือ ไม่มีจำนวนขั้นสูงสุดที่ได้เอาทรัพย์สินจำนองตรา ไว้เป็นประกันเป็นการฝ่าฝืนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 708 และเป็นช่องทางให้หลีกเลี่ยงการเสียค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนจำนองจึงตกเป็น โมฆะ ไม่มีผลใช้บังคับ โจทก์มีสิทธิบังคับจำนองสำหรับต้นเงินที่เกินวงเงินที่กำหนดไว้เฉพาะกรณีดอกเบี้ยหรือ หนี้อุปกรณ์รวมกันเกินวงเงินเท่านั้น

สัญญาต่อท้ายสัญญาจำนองระบุว่า กรณีผิดนัดไม่ส่งดอกเบี้ยให้โจทก์คิดดอกเบี้ยทบต้นได้ตามประเพณีการค้าของธนาคารพาณิชย์ โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นจากจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ได้นับแต่ วันที่จำเลยที่ 1 เป็นหนี้ โจทก์เต็มตามวงเงินที่จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ทำสัญญาจำนองจนถึงวันที่สัญญาถูกเบิกเงินเกินบัญชีระหว่างโจทก์ กับจำเลยที่ 1 เลิกกัน แต่เมื่อโจทก์มิได้นำสืบให้เห็นว่า จำเลยที่ 1 เป็นหนี้ตามวงเงินที่จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ทำสัญญาจำนอง ตั้งแต่เมื่อใด คงได้ความตามหนังสือทวงถามให้ชำระหนี้และ ไล่ถอนจำนองว่า ตั้งแต่วันที่ 30 กันยายน 2539 จำเลยที่ 1 เป็นหนี้โจทก์อยู่ 4,441,139.09 บาท ซึ่งเกินวงเงินตามสัญญาจำนอง ที่จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ทำสัญญากับโจทก์ไว้ โจทก์จึงคิดดอกเบี้ยโดยวิธีทบต้นตั้งแต่วันดังกล่าวในอัตราร้อยละ 18.5 ต่อปี

จนถึงวันที่สิ้นสุดคำบอกกล่าวและหักทอนบัญชีได้ หลังจากนั้นต้องคิดดอกเบี้ยอัตราเดิมแบบไม่ทบต้น

(15) คำพิพากษาฎีกาที่ 2184/2542

ข้อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407, 856.

สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีคือสัญญาบัญชีเดินสะพัด เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบและไม่มีกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็น หนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ ดังนั้น ถ้าตามพฤติการณ์ ที่คู่สัญญาปฏิบัติต่อกันเห็นได้ว่ามีข้อตกลงการเบิกเงินเกินบัญชี และบัญชีเดินสะพัดยอมบังคับต่อกันได้ ปรากฏว่าจำเลย ได้ยื่นคำขอกู้เบิกเงินเกินบัญชีกับธนาคาร โจทก์ คำขอนั้น นอกจากเป็นข้อตกลงที่จำเลยยอมผูกพันกับธนาคารเรื่อง การฝากเงินแล้ว ยังมีข้อตกลงเกี่ยวกับการส่งจ่ายเงิน และถอนเงินว่าจำเลยต้องส่งจ่ายหรือถอนเงิน โดยเช็คของ ธนาคาร โจทก์และในกรณีที่ธนาคารผ่อนผันการจ่ายเงินไปก่อนด้วยเหตุใดก็ตามทั้งที่เงินฝากคงเหลือไม่พอจ่ายตามเช็ค ผู้ฝากยอมผูกพันตนที่จะจ่ายเงินส่วนที่ธนาคารผ่อนผันจ่ายไปให้นั้นคืนแก่ธนาคาร โดยถือเสมือนว่าผู้ฝากเป็นหนี้ธนาคารอยู่ตามสัญญาบัญชีเดินสะพัดและหรือหนี้เบิกเงินเกินบัญชี ต่อธนาคารและยินยอมเสียดอกเบี้ยทบต้นในเงินจำนวนนั้น ทั้งได้ความว่าหลังจากทำสัญญาตามคำขอดังกล่าวแล้ว จำเลยได้ส่งจ่ายเช็ค มีการคิดดอกเบี้ยตามประกาศของ ธนาคารและมีการหักทอนบัญชีและคิดดอกเบี้ยกันมาโดยตลอดเป็น เวลาประมาณ 6 ปี ดังนี้ คำขอเบิกเงินเกินบัญชีจึงเป็น สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีและเป็นสัญญาบัญชีเดินสะพัด

แม้จะฟังว่าโจทก์ได้แก้ไขอัตราดอกเบี้ยในสัญญาบัญชีเดินสะพัด โดยไม่ได้รับความยินยอมจากจำเลยก็ตาม แต่ก็เป็นการแก้ไขเพื่อให้ตรงต่อความเป็นจริง ซึ่งมีได้ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยหรือประชาชน กลับเป็นประโยชน์ ต่อจำเลย จำเลยเองเพิ่งมาหยิบยกขึ้นเป็นข้ออ้างเมื่อถูกฟ้อง เป็นคดีนี้ ก่อนหน้านั้นจำเลยได้มีบัญชีเดินสะพัดกับ โจทก์มาโดยตลอด สัญญาบัญชีเดินสะพัดจึงไม่เป็นเอกสารปลอม

เมื่อจำเลยได้มีสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีและบัญชี เดินสะพัดกับ โจทก์ การจ่ายเงินเกินบัญชีของโจทก์ให้แก่จำเลย จึงมิใช่เป็นการจ่ายเงินตามอำเภอใจ อันเป็นเรื่อง ลากมิกควรได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407แต่เป็นการจ่ายเงินตามข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยคดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความในเรื่องลากมิกควรได้

(16) คำพิพากษาฎีกาที่ 3429/2542

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383, 707, 856.

สัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ร้อยละ 16.25 ต่อปีอยู่แล้วการที่ข้อต่อมา กำหนดให้โจทก์คิดดอกเบี้ย ในกรณีที่จำเลยผิดนัดไว้ว่าให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราร้อย ละ 18.5 ต่อปีนั้น ก็คือการที่จำเลยสัญญาให้เบี้ยปรับในฐานะ ผิดสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีแก่ โจทก์ในอัตราร้อยละ 2.25 ต่อปี นั่นเอง ซึ่งเบี้ยปรับนี้ถ้าศาลเห็นว่าสูงเกินส่วนก็มีอำนาจ ลดลง เป็นจำนวนพอสมควร ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

สัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีระบุว่า ผู้กู้ยินยอมให้ผู้ให้กู้ มีสิทธิใช้ดุลพินิจนำเงินค่าเบี้ยประกันภัย ที่ได้ทรงจ่ายไป แทนผู้กู้ไปลงจ่ายในบัญชีเดินสะพัดที่ผู้กู้มีอยู่กับผู้ให้กู้ เพื่อให้ผู้กู้เป็นหนี้เบิก เงินเกินบัญชีต่อผู้ให้กู้ต่อไป และผู้กู้ยินยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราที่กำหนดไว้ในข้อ 2 ดังนั้น โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยสำหรับต้นเงินค่าเบี้ยประกันภัย ในอัตราร้อยละ 16.5 ต่อปี

แม้จำเลยจดทะเบียนจำนองทรัพย์สินให้ไว้แก่โจทก์ก่อนเปิดบัญชีเดินสะพัดและทำสัญญาผู้เบิก เงินเกินบัญชีก็ตามแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 681 วรรคสอง กำหนดว่า หนี้ใน อนาคตหรือหนี้มีเงื่อนไขจะประกันไว้เพื่อ เหตุการณ์ซึ่งหนี้ยินนี้อาจเป็นผลได้จริงก็ประกัน ได้ และมาตรา 707 กำหนดว่าบทบัญญัติมาตรา 681 ว่าด้วยคำประกันนั้น ให้ใช้ได้ในการ จำนอง อนุโลมตามควร ดังนั้น แม้ว่าสัญญาจำนองจะเป็นหนี้อุปกรณ์แต่ก็สามารถคำประกันหนี้ เบิกเงินเกินบัญชีซึ่งเป็นหนี้ในอนาคตได้

(17) คำพิพากษาฎีกาที่ 3953/2542

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856.

จำเลยทำสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีแล้วมีการเดินสะพัดทางบัญชีในบัญชีกระแสรายวันตลอด มาโดยมีการทำบันทึกต่ออายุสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีหลายครั้ง เมื่อครบกำหนดอายุสัญญา แล้ว แม้ยังไม่มีการทำบันทึกต่ออายุสัญญาครั้งต่อไปแต่โจทก์ยังยอมให้จำเลยเบิกถอนเงินออก จากบัญชีและนำเงินเข้าบัญชีเป็นการเดินสะพัดทางบัญชีกันต่อมาอีกจึงถือได้ว่าโจทก์และจำเลย ตกกลงกันให้สัญญาเดินสะพัดดังกล่าวยังมีผลต่อไปอีกโดยไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุดสัญญา การที่ ต่อมาโจทก์กับจำเลยได้ทำสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีอีกฉบับหนึ่ง โดยให้มีการเดินสะพัดทาง บัญชีกันในบัญชีกระแสรายวันเดิมและต่อมาโจทก์กับจำเลยได้ตกลงทำบันทึกต่ออายุสัญญา ผู้เบิกเงินเกินบัญชีฉบับแรกเป็นรายลักษณะ อักษร โดยกำหนดวันสิ้นสุดสัญญาเช่นเดียวกับสัญญา ผู้เบิกเงินเกินบัญชี ฉบับที่ 2 ดังนี้แสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่วันที่โจทก์กับจำเลย ได้ทำสัญญาผู้เบิก

เงินเกินบัญชีฉบับที่ 2 โจทก์กับจำเลย ตกลงเดินสะพัดตามบัญชีเดินสะพัดคือบัญชีกระแสรายวัน เดิม โดยถือเงื่อนไขตามสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีฉบับแรกและ สัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชี ฉบับที่ 2 รวมกัน ซึ่งการคิดดอกเบี้ย ต้องนำยอดหนี้ตามวงเงินของสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีแต่ละฉบับ มาคิดดอกเบี้ยตามอัตราที่ตกลงกันในแต่ละสัญญาแยกกันก่อน แล้วจึงนำดอกเบี้ย มารวมยอดกันเพื่อทบเป็นต้นเงินใหม่

การปรับปรุงอัตรดอกเบี้ยที่ใช้ในการคิดยอดหนี้ที่จำเลย ต้องชำระแก่โจทก์ เมื่อปรากฏว่า จำเลยนำเงินเข้าบัญชี หักชำระหนี้หมดแล้วในวันที่จำเลยทำสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชี ฉบับที่ 2 แล้วจึงเบิกถอนเงินออกไปใหม่อีกในวันเดียวกัน การคิดดอกเบี้ยจากยอดหนี้ที่เบิกถอน ออกไปใหม่ยังพอที่ศาล จะพิพากษากำหนดวิธีการคิดยอดหนี้เฉพาะดอกเบี้ยตามอัตรา ที่ถูกต้อง ได้ โดยไม่ต้องคิดคำนวณเป็นตัวเลขให้จำเลย ชำระหนี้แก่โจทก์ตามสิทธิที่โจทก์ควร ได้รับชำระหนี้ จากลูกหนี้ได้

(18) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 373/2543

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 859

สัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาการชำระหนี้ จะสิ้นสุดลงเมื่อคู่สัญญา บอเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดและเรียกร้องให้หักถอนบัญชีรวมทั้งชำระหนี้ที่มีต่อกัน โจทก์มี สิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นได้จนกว่าสัญญาเลิกกัน การที่จำเลยที่ 1 ไม่นำเงินฝากเข้าและไม่ถอนเงิน จากบัญชีกระแสรายวันถือไม่ได้ว่าจำเลยที่ 1 บอเลิกสัญญาแล้ว สัญญาบัญชีเดินสะพัดยังมีผล ผูกพันจนถึงวันสุดท้ายที่โจทก์กำหนดในหนังสือทวงถามให้จำเลยชำระหนี้แก่โจทก์

(19) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 952/2543

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง มาตรา 18, 59

จำเลยที่ 1 เปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันเพื่อใช้เป็นบัญชีเดินสะพัดกับโจทก์เพียงบัญชี เดียว และทำสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีกับโจทก์รวม 2 ฉบับ โดยมีจำเลยที่ 2 ถึงที่ 6 ทำสัญญาค้า ประกันการชำระหนี้ตามสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีฉบับที่สอง และยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมกับ จำเลยที่ 1 จำเลยที่ 1 ได้นำเงินเข้าฝากและออกเช็คส่งจ่ายเงินตามสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชี ทั้ง 2 ฉบับจากบัญชีกระแสรายวันซึ่งมีบัญชีเดียวตลอดมา โดยไม่อาจแบ่งแยกได้ว่าหนี้ จำนวนใดเป็นหนี้ตามสัญญาผู้เบิกเงินเกินบัญชีฉบับแรกหรือฉบับที่สอง กรณีจึงเป็นมูลหนี้

เดียวกัน แม้ว่าจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 ถึงที่ 6 จะมีภาระในการชำระหนี้ไม่เท่ากันก็สามารถรวมฟ้องมาในคดีเดียวกันได้ ส่วนการที่ศาลจะพิพากษาให้จำเลยคนใดชำระหนี้เท่าใด หรือใช้ค่าชดเชยธรรมเนียมแทนกันอย่างไรก็แล้วแต่ข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความ

(20) คำพิพากษาฎีกาที่ 964/2543

ข้อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5, 859 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142(5)

สัญญาบัญชีเดินสะพัดสิ้นสุดลงในวันใด โจทก์ย่อมไม่มีสิทธิติดดอกเบี้ยทบต้นอีกต่อไป เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

หนังสือทวงถามมีข้อความชัดเจนว่า ภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือ หากจำเลยไม่ชำระหนี้ก็ให้สัญญาบัญชีเดินสะพัดเป็นอันเลิกกันจำเลยได้รับหนังสือวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2536 กำหนดเวลาชำระหนี้วันสุดท้ายเป็นวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2536 เมื่อจำเลยไม่ชำระหนี้ให้โจทก์ภายในวันดังกล่าวสัญญาบัญชีเดินสะพัดจึงเลิกกันตั้งแต่วันพ้นกำหนด

สัญญาจำนำสิทธิการรับเงินฝากทำขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันการชำระหนี้ตามสัญญาบัญชีเดินสะพัดและให้สิทธิแก่โจทก์ในการใช้สิทธิหักกลบลบหนี้ได้แม้หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระก็มิได้หมายความว่าโจทก์จะใช้สิทธินี้ตามอำเภอใจเมื่อใดก็ได้ จึงต้องนำเงินตามบัญชีเงินฝากประจำมาหักจากยอดหนี้ ณ วันที่สัญญาบัญชีเดินสะพัดเลิกกัน โจทก์มีสิทธิติดดอกเบี้ยจากต้นเงินคงเหลือแบบไม่ทบต้นจนกว่าจำเลยจะชำระหนี้ครบถ้วน

(21) คำพิพากษาฎีกาที่ 2294/2543

ข้อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 859 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ วรรคหนึ่ง

โจทก์ขออนุญาตยื่นอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาซึ่งศาลชั้นต้นจะต้องพิจารณาว่าเป็นอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายและสั่งอนุญาตให้ผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาได้หรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ วรรคหนึ่ง แต่ศาลชั้นต้นสั่งในคำร้องขออนุญาตต่อศาลฎีกาของโจทก์แต่เพียงว่า สำเนาให้จำเลยทั้งสองพร้อมอุทธรณ์ว่าจำเลยทั้งสองจะคัดค้านหรือไม่และสั่งในอุทธรณ์ว่าโจทก์ยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดรับอุทธรณ์ของโจทก์ ดังนี้ แม้จะมีได้สั่งอนุญาตให้โจทก์อุทธรณ์ โดยตรงต่อศาลฎีกาแต่การที่ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ของโจทก์พอแปลได้ว่า ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาตให้โจทก์

อุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 223 ทวิ วรรค
หนึ่งแล้ว

แม้สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีระบุว่า กำหนดชำระดอกเบี้ยเป็นรายเดือนและหักถอนบัญชี
ทุกวันสิ้นสุดของเดือน หากจำเลยที่ 1 ผิดนัดงดโดยยอมให้โจทก์นำดอกเบี้ยที่ค้างชำระมาทบ
เป็นต้นเงินได้ และสัญญาไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุดใช้บังคับจนกว่าจะมีการบอกเลิกสัญญาหรือมี
การหักถอนบัญชีและเรียกให้ชำระหนี้คงเหลือ แต่เมื่อจำเลยที่ 1 ถอนเงินจากบัญชีเมื่อ
วันที่ 23 กรกฎาคม 2536 แล้วไม่มีการเดินสะพัดทางบัญชีอีกเลย คงมีแต่การหักถอนบัญชีคิด
ดอกเบี้ยค้างชำระในแต่ละเดือนเท่านั้น แสดงว่าโจทก์และจำเลยที่ 1 ไม่ประสงค์ให้มีการสะพัด
ทางบัญชีระหว่างกันอีกต่อไป สัญญาจึงเลิกกันในวันที่ 31 กรกฎาคม 2536 หาได้สิ้นสุดใน
วันที่ 31 ตุลาคม 2539 อันเป็นวันสิ้นสุดระยะเวลาที่โจทก์บอกกล่าวให้จำเลยชำระหนี้ไม่

(22) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4730/2543

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5, 11, 856, 859

แม้สัญญาบัญชีเดินสะพัดระหว่าง โจทก์จำเลยจะไม่มีกำหนดเวลาแต่สัญญาบัญชี
เดินสะพัดมีลักษณะเฉพาะโดยสัญญาจะคงสภาพอยู่ต่อไปได้ก็จะต้องมีการสะพัดทางบัญชีอย่าง
ต่อเนื่องและภายในระยะเวลาอันสมควรเมื่อจำเลยเดินสะพัดทางบัญชีครั้งสุดท้ายวันที่ 7
มิถุนายน 2531 แล้วไม่มีการ เดินสะพัดทางบัญชีอีกเลยเป็นระยะเวลานานถึง 9 ปีเศษ ดังนี้ โจทก์
ย่อมจะต้องทวงถามหรือบอกเลิกสัญญาภายในเวลาอันสมควร มิใช่ถือโอกาสใช้สิทธิคิดดอกเบี้ย
ทบต้นเอาแก่จำเลยในระยะเวลาอันเกินสมควร การใช้สิทธิของโจทก์เช่นนี้จึงมิได้กระทำโดย
สุจริตและเมื่อมีข้อสงสัยเช่นนี้ต้องตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยซึ่งเป็นฝ่ายที่ต้องเสียหาย
ในมูลหนี้ โดยถือว่าสัญญาเลิกกันตั้งแต่วันที่ 7 มิถุนายน 2531

(23) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7945/2543

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7, 224 วรรคหนึ่ง, 859

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 225

ปัญหาว่าหนังสือมอบอำนาจไม่สมบูรณ์เพราะไม่มีตราสำคัญของโจทก์ประทับเป็น
ข้อเท็จจริงนอกประเด็น ซึ่งจำเลยทั้งสี่เพิ่งยกขึ้นในชั้นอุทธรณ์เพื่อนำไปสู่ปัญหาข้อกฎหมาย
เรื่องอำนาจฟ้อง อุทธรณ์ข้อนี้จึงมิใช่ปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของ
ประชาชนแต่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งมิได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น

โจทก์จำเลยทำสัญญาตกลงอัตราดอกเบี้ยไว้ชัดเจนและไม่ต้องห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินอัตรา ซึ่งโจทก์เป็นสถาบันการเงินได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีที่พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินฯ และตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ยและส่วนลดแล้ว ก็ต้องผูกพันตามนั้น

แม้ตามสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีระบุว่าจะกำหนดชำระดอกเบี้ยเป็นรายเดือน หากจำเลยที่ 1 คิดผิดคิดว่าโดยยอมให้โจทก์นำดอกเบี้ยที่ค้างชำระมาทบเป็นต้นเงินได้ และสัญญาไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุดจนกว่าจะมีการบอกเลิกสัญญา หรือมีการหักทอนบัญชีและเรียกให้ชำระหนี้คงเหลือก็ตาม แต่ตามการค้ำบัญชีกระแสรายวันระบุจำเลยที่ 1 ใช้เช็คถอนเงินสดครั้งสุดท้ายวันที่ 6 มีนาคม 2535 จำนวน 850,000 บาท แล้วไม่มีการเดินสะพัดทางบัญชีอีกเลย คงมีแต่หักทอนบัญชีคิดดอกเบี้ยที่ค้างชำระในแต่ละเดือน โดยมีการหักทอนบัญชีกันในวันที่ 31 มีนาคม 2535 ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 เป็นหนี้สูงกว่าวงเงินกู้เบิกเงินเกินบัญชีมาก ทั้งตามการค้ำบัญชีกระแสรายวันก็ระบุว่าจะห้ามผ่านเช็ค ซึ่งแสดงว่าโจทก์ระงับการจ่ายเงินตามเช็คที่จำเลยที่ 1 ส่งจ่าย แสดงว่าโจทก์ประสงค์จะเลิกการเดินสะพัดทางบัญชีต่อไป สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีกำหนดหักทอนบัญชีทุกวันสิ้นเดือน สัญญาจึงเลิกกันในวันที่ 31 มีนาคม 2535

(24) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2397/2545

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224, 391, 655, 856, 860

จำเลยทำคำขอเปิดบัญชีเดินสะพัดกับ โจทก์แบบ ไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุดจึงใช้บังคับได้จนกว่าจะมีการบอกเลิกสัญญาหรือมีการหักทอนบัญชีและเรียกให้ชำระหนี้ส่วนที่เป็นจำนวนคงเหลือ โดยจำเลยยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี หรืออัตราสูงสุดที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดและให้คิดดอกเบี้ยทบต้นตามวิธีและประเพณีของธนาคาร มี ช. ทำสัญญาจำนำสิทธิการรับฝากเงินที่ฝากไว้แก่โจทก์เป็นประกันหนี้ดังกล่าว ปรากฏว่าหลังวันที่ 30 เมษายน จำเลยขอเพิ่มวงเงินจากโจทก์ แต่โจทก์ไม่ยินยอม วันที่ 2 กันยายน จำเลยจึงแจ้งให้โจทก์นำเงินฝากและดอกเบี้ยของ ช. ที่ประกันหนี้ไว้มาชำระหนี้แก่โจทก์ แสดงว่า หลังวันที่ 30 เมษายน จำเลยยังประสงค์จะกู้เบิกเงินเกินบัญชีและเดินสะพัดทางบัญชีกับโจทก์ต่อไป จึงมิได้แจ้งให้โจทก์นำเงินฝากของ ช. มาหักทอนบัญชี แต่เพียงแจ้งเมื่อวันที่ 2 กันยายน ทั้งที่จำเลยเคยเป็นพนักงานสินเชื่อของธนาคารมาก่อนย่อมต้องทราบดีถึงการคิดดอกเบี้ยของธนาคารตามสัญญาดังกล่าว สัญญาบัญชีเดินสะพัดระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงสิ้นสุดใน

วันที่ 2 กันยายนซึ่งเป็นวันหักทอนบัญชี โจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นได้จนถึงวันที่ 2 กันยายน ดังนั้น การที่โจทก์มิได้นำเงินฝากของ ช. มาหักทอนบัญชีเสียก่อนที่สัญญาบัญชีเดินสะพัดสิ้นสุดลงจึงหาเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตไม่

สัญญาบัญชีเดินสะพัดเป็นสัญญาลักษณะพิเศษที่กฎหมายใช้สิทธิแก่เจ้าหนี้ที่จะคำนวณดอกเบี้ยทบต้นเอาแก่ลูกหนี้ได้ แต่หลังจากที่สัญญาเลิกกันแล้วสิทธิในการคำนวณดอกเบี้ยทบต้นย่อมหมดไป คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคหนึ่ง เมื่อจำเลยไม่ชำระหนี้จึงเป็นการผิดนัดที่เกิดขึ้นหลังจากเลิกสัญญา โจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยแบบไม่ทบต้นในอัตราที่ตกลงกันไว้ในสัญญาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง ที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าดอกเบี้ยภายหลังสัญญาบัญชีเดินสะพัดสิ้นสุดลงถือเป็นเบี้ยปรับซึ่งศาลมีอำนาจลดลงได้และเมื่อโจทก์มิได้แสดงอัตราดอกเบี้ยที่คิดแก่จำเลยหลังสัญญาสิ้นสุดให้ชัดเจนจึงกำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปีนั้น เป็นข้อวินิจฉัยที่ไม่ต้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง เป็นการไม่ชอบ แต่เมื่อโจทก์มิได้ฎีกาในปัญหานี้ ศาลฎีกาจึงไม่อาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามสัญญาที่สูงกว่าได้

(25) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4198/2545

ชื่อกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30, 306, 856 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55, 167, 249 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัดฯ มาตรา 185

ตามคำฟ้อง โจทก์และคำให้การจำเลยระบุตรงกันว่า จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านเลขที่ 20/96 ถนนสุขุมวิท ซอยพร้อมมิตร แขวงคลองตันเหนือ เขตคลองเตยกรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลแพ่งกรุงเทพใต้ การที่จำเลยกล่าวอ้างในชั้นอุทธรณ์ว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดขอนแก่นเป็นการยกข้อเท็จจริงใหม่ขึ้นกล่าวอ้างเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ไม่ได้กล่าวกันมาแล้ว โดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง

โจทก์จดทะเบียนแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนจึงได้ไปซึ่งทรัพย์สิน หนี้ สิทธิและความรับผิดชอบของบริษัทเดิมทั้งหมด โดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 185 มิใช่เป็นการโอนหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา

306 จึงไม่ต้องทำหลักฐานการ โอนหนี้เป็นหนังสือแม้โจทก์ไม่มีหลักฐานการ โอนหนี้ระหว่าง
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด กับโจทก์และไม่ได้บอกกล่าวการ โอนเป็นหนังสือให้จำเลยทราบตาม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 306 โจทก์ก็มีอำนาจฟ้อง

จำเลยเป็นลูกหนี้ของ โจทก์ตามสัญญาบัญชีเดินสะพัดต่อมาจำเลยทำความตกลงกับโจทก์
เพื่อเป็นร้านค้าสมาชิกรับบัตรเครดิต ตกลงให้ใช้บัญชีเดินสะพัดของจำเลยเป็นบัญชีระหว่าง
โจทก์กับจำเลยในการเรียกเก็บเงินตามหลักฐานการ ใช้บัตรเครดิตแทนการชำระเงินสดหรือ
เชลลสลิปด้วย ข้อตกลงและการปฏิบัติต่อกันระหว่างโจทก์และจำเลยดังกล่าวเป็นการกำหนด
สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของคู่สัญญา โดยมีการตัดทอนบัญชีหนี้อันเกิดแต่กิจการในระหว่าง
โจทก์และจำเลยหักกลบลบกัน และคงชำระแต่ส่วนที่เป็นจำนวนคงเหลือโดยดุลภาค อันเป็น
ลักษณะของสัญญาบัญชีเดินสะพัดจำเลยจึงต้องรับผิดชอบตามสัญญาบัญชีเดินสะพัด

โจทก์ใช้สิทธิเรียกร้องให้จำเลยรับผิดชอบในหนี้ตามสัญญาบัญชีเดินสะพัด มีผู้ใช้ประกอบ
ธุรกิจดูแลกิจการผู้อื่นหรือรับทำการงานต่าง ๆ ฟ้องเรียกเอาเงินที่ออกทรงงไป เมื่อกฎหมายใน
เรื่องบัญชีเดินสะพัดมิได้กำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงมีกำหนดอายุความสิบปีตามประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30

โจทก์นำเงินเข้าบัญชีของจำเลยครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2536 และนายอดเงินการ
ใช้บัตรเครดิตแทนการชำระเงินสดที่โจทก์เรียกเก็บเงินไม่ได้มาหักจากบัญชีเดินสะพัดของจำเลย
ครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2536 เมื่อหักทอนบัญชีกันในวันที่ 30 พฤศจิกายน
2536 ปรากฏว่าจำเลยเป็นหนี้โจทก์โจทก์มีหนังสือบอกเลิกสัญญากับจำเลยโดยให้จำเลยชำระ
หนี้ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือดังกล่าว จำเลยได้รับหนังสือเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์
2538 อายุความจึงเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2538 เป็นต้นไป โจทก์ฟ้องคดีนี้เมื่อวันที่
20 มีนาคม 2540 ยังไม่พ้นกำหนดสิบปี จึงไม่ขาดอายุความ

ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้โดยมิได้กล่าวด้วยว่านอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาล
ชั้นต้น มีผลให้คำพิพากษาศาลชั้นต้นในส่วนที่สั่งให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนาย
ความในศาลชั้นต้นแทนโจทก์เป็นอันเพิกถอนไป เป็นการสั่งเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมไม่
ถูกต้อง คำพิพากษาศาลอุทธรณ์จึงไม่ชอบ

“การคิดดอกเบี้ยในสัญญาบัญชี มาตรา 860 เงินส่วนที่ผิดกันอยู่นั้นถ้ายังมีได้ชำระ ท่าน
เดินสะพัดให้นับตั้งแต่วันที่หัก ให้คิดดอกเบี้ยนับแต่วันที่หักทอนบัญชีเสร็จเป็นต้นไป
ทอนบัญชีเสร็จ (วันที่ครบ
กำหนดหักทอนบัญชี)”

เมื่อมีการหักทอนบัญชีฯ กันแล้ว ย่อมรู้ว่าใครเป็นเจ้าของหนี้หรือลูกหนี้ ฝ่ายที่เป็นลูกหนี้
ต้องชำระหนี้ให้แก่ฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้ ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ถือว่าผิดนัดและต้องเสียดอกเบี้ยใน
ระหว่างผิดนัดด้วย โดยคิดดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันที่หักทอนบัญชีเสร็จเป็นต้นไป

แต่ **“วันที่หักทอนบัญชีเสร็จ”** ในที่นี้หมายถึงวันที่ครบกำหนดเวลาหักทอนบัญชี
ตามที่ตกลงกันเป็นคราวๆ ตามมาตรา 858 นั้นเอง มิใช่วันที่ทำบัญชีเสร็จหรือตัดบัญชีเสร็จ
ตามความเป็นจริงหรือมิใช่วันที่ลูกหนี้ได้รับการบอกกล่าวให้ชำระหนี้ตามยอดเงินที่เหลือ

ตัวอย่าง

ก. และ ข. เป็นพ่อค้า ติดต่อกันขายกันมานาน ต่างส่งสินค้าขายให้แก่กัน ทั้งคู่ได้ตกลง
ให้มีการจกรายการสินค้าและราคาลงในบัญชีซึ่งต่างฝ่ายต่างจัดทำขึ้น มีกำหนดระยะเวลา 1 ปี
นับตั้งแต่เดือนมกราคม 2525 เป็นต้นไป ตกลงให้มีการหักทอนบัญชีในวันสิ้นเดือนทุกๆ 3
เดือนพอครบกำหนด 3 เดือนแรกในวันที่ 31 มีนาคม 2525 ปรากฏว่ายอดเงินตามบัญชีของ
ก. เป็นหนี้ ข. 40,000 บาท แต่ ข. คิดบัญชีล่าช้า เพิ่งตัดบัญชีเสร็จและบอกให้ ก. ทราบ
และได้เรียกให้ ก. ชำระหนี้เงินนั้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2525 ต่อมา ก. ได้ส่งเงินจำนวน
40,000 บาท ชำระหนี้แก่ ข. ในวันที่ 30 มิถุนายน 2525 ข. ประสงค์จะเรียกดอกเบี้ยจาก ก.
ด้วย ดังนี้ ข. ย่อมมีสิทธิเรียกเอาดอกเบี้ยจาก ก. ในหนี้เงินดังกล่าวนับตั้งแต่วันที่ 31 มีนาคม
2525 โดยคิดคำนวณอัตราดอกเบี้ยตั้งแต่วันถัดไป คือวันที่ 1 เมษายน 2525 เป็นต้นไป
(มาตรา 193/3 วรรค 2)

ข้อสังเกต

การคิดดอกเบี้ยตามมาตรา 860 นี้ คู่กรณีอาจตกลงไม่คิดดอกเบี้ยกันก็ได้และ
ข้อตกลงดังกล่าวไม่ถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงไม่เป็น
โมฆะ (มาตรา 113)

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยในหนี้เงินนั้น สุดแล้วแต่จะตกลงกัน แต่ต้องไม่เกิน

ร้อยละ 15 ต่อปี (มาตรา 654) หากไม่มีข้อตกลงกันไว้ในเรื่องอัตราดอกเบี้ย เจ้าหนี้จะเรียก
ได้ไม่เกินร้อยละ เจ็ดครึ่ง ต่อปี (มาตรา 7) เว้นแต่เป็นสถาบันการเงินตาม พ.ร.บ. ดอกเบี้ย
เงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่ธนาคารแห่ง
ประเทศไทยและธนาคารพาณิชย์ อาจคิดจากผู้กู้ยืมได้ไม่เกินร้อยละ 18 ต่อปี และบริษัท
เงินทุน, บริษัทหลักทรัพย์ หรือเครดิตฟองซิเอด์ อาจคิดจากผู้กู้ยืมได้ไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี
จะนำมาตรา 654 มาใช้บังคับกับสถาบันการเงินเหล่านั้นไม่ได้

การคิดดอกเบี้ย ต้องคิดจากยอดเงินคงเหลือในวันที่ครบกำหนดเวลาหักทอน
บัญชี เท่านั้น การคิดอัตราดอกเบี้ยจากการหักทอนบัญชีเดินสะพัดนั้น มาตรา
655 วรรคท้าย ให้สิทธิเจ้าหนี้คำนวณดอกเบี้ยทบต้นในบัญชีเดินสะพัดได้ สุดแล้วแต่จะตกลง
กัน ดังนั้นแม้ดอกเบี้ยจะเกินกว่าอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ก็ได้ และไม่ถือว่าขัดต่อมาตรา
654 เพราะว่าเป็นประเพณีการค้าขายที่ให้คำนวณดอกเบี้ยทบต้นในบัญชีเดินสะพัดได้ ไม่เป็น
โมฆะ (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 658, 659/2511, 374, 375/2523) แต่การคิดดอกเบี้ยทบต้นในบัญชี
เดินสะพัดได้นั้น มีเงื่อนไขว่าต้องอยู่ในระหว่างกำหนดอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัดเท่านั้น
ดังนั้นถ้ามีการเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดตามมาตรา 859 แล้ว และลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้จะคิด
ดอกเบี้ยทบต้นไม่ได้นับแต่นั้น เพราะขัดกับมาตรา 224 วรรคสองซึ่งบัญญัติห้ามมิให้คิด
ดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1291/2512, 156/2513)

การฟ้องเรียกหนี้เงินหรือให้ปฏิบัติตามสัญญาบัญชีเดินสะพัด มีกำหนดอายุ
ความ 10 ปี (มาตรา 164) (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1028/2519)

ปัญหาที่น่าสนใจ

1. สัญญาบัญชีเดินสะพัดมีประโยชน์แก่หนี้สินอย่างไรบ้าง
2. สัญญาบัญชีเดินสะพัดคืออะไร
3. สัญญาบัญชีเดินสะพัดมีลักษณะสำคัญประการใดบ้าง อธิบาย
4. การหักทอนบัญชีเดินสะพัดด้วยตัวเงิน ทำได้หรือไม่ มีหลักเกณฑ์อย่างไร อธิบาย
5. การหักทอนบัญชีเดินสะพัดนั้น มีกำหนดจะต้องทำกันเมื่อใดบ้าง และเมื่อได้หักทอนบัญชีกันตามกำหนดนั้นแล้ว สัญญาบัญชีเดินสะพัดจะสิ้นสุดลงหรือไม่
6. สัญญาบัญชีเดินสะพัดสิ้นสุดลงด้วยเหตุใดบ้าง อธิบาย
7. การคิดดอกเบี้ยในสัญญาบัญชีเดินสะพัด เริ่มต้นคิดเมื่อใด
8. จะคิดดอกเบี้ยทบต้นในบัญชีเดินสะพัดได้หรือไม่ เพียงใด
9. สัญญาบัญชีเดินสะพัดนั้น ถ้าไม่ได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น กฎหมายให้คิดดอกเบี้ยอย่างไร